

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
Právnická fakulta

Ludmila Gerlová

**Zvláštní předběžné opatření podle § 76a občanského soudního
řádu v aktuální praxi soudů**

Diplomová práce

OLOMOUC 2010

Já, níže podepsaná Ludmila Gerlová, autorka diplomové práce s názvem „Zvláštní předběžné opatření podle § 76a občanského soudního řádu v aktuální praxi soudů“, která je literárním dílem ve smyslu zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších předpisů, dávám tímto jako subjekt údajů svůj souhlas ve smyslu ustanovení § 4 písm. e) zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, ve znění pozdějších předpisů, správci:

Univerzita Palackého v Olomouci
Křížkovského 8
771 47 Olomouc

ke zpracování mých osobních údajů v následujícím rozsahu:

jméno a příjmení v informačním systému, a to včetně zařazení do katalogů, dále ke zpřístupnění jména a příjmení v katalogích a informačních systémech Univerzity Palackého v Olomouci, a to včetně neadresného zpřístupnění pomocí metod dálkového přístupu. Údaje mohou být takto zpřístupněny uživatelům služeb Univerzity Palackého v Olomouci. Realizaci zpřístupnění zajišťuje ke dni tohoto prohlášení vnitřní složka Univerzity Palackého v Olomouci s názvem Informační centrum Univerzity Palackého v Olomouci.

Souhlas se poskytuje na dobu ochrany autorského díla dle zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, ve znění pozdějších předpisů.

Prohlašuji, že moje osobní údaje výše uvedené jsou pravdivé.

V Olomouci dne 24. 2. 2010

.....
Ludmila Gerlová

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma: „Zvláštní předběžné opatření podle § 76a občanského soudního řádu v aktuální praxi soudů“ vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 24. 2. 2010

.....
Ludmila Gerlová

Poděkování

Děkuji tímto vedoucí mé diplomové práce JUDr. Renátě Šínové, Ph.D., za ochotu, pomoc a odborné vedení při vypracování této diplomové práce.

Děkuji také sociálním pracovníkům statutárního města Olomouce a města Valašského Meziříčí za cenné informace a ochotu při poskytování rozhovorů zaměřených na aplikaci předběžného opatření podle § 76a o.s.ř. v praxi.

Seznam použitých zkratk

ČSFR	Česká a Slovenská Federativní republika
ČR	Česká republika
ESLP	Evropský soud pro lidská práva
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MS	Ministerstvo spravedlnosti
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
MV	Ministerstvo vnitra
MZ	Ministerstvo zdravotnictví
OSN	Organizace spojených národů
o.s.ř.	zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
o.s.p.	zákon č. 99/1963 Zb., občiansky súdny poriadok, ve znění pozdějších předpisů
OSPOD	orgán sociálně-právní ochrany dětí
SR	Slovenská republika
ZoR	zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů
ZSPOD	zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů

Obsah

Seznam použitých zkratk	5
Obsah	6
Úvod	8
1. Charakteristika a význam předběžných opatření v civilním soudním řízení	11
2. Druhy předběžných opatření v civilním soudním řízení a jejich odlišnosti	13
3. Zvláštní předběžné opatření podle § 76a o.s.ř.	17
3.1. <i>Důvody přijetí právní úpravy zvláštního předběžného opatření podle § 76a o.s.ř.</i> ..	17
3.1.1. Zájem na ochraně nezletilého dítěte.....	17
3.1.2. Nález ÚS č. 72/1995 Sb.	18
3.2. <i>Druhy předběžného opatření podle § 76a o.s.ř.</i>	20
3.2.1. Předběžné opatření o umístění dítěte ve vhodném prostředí	20
3.2.1.1. Předpoklady nařízení.....	20
3.2.1.2. Vhodné prostředí.....	26
3.2.2. Předběžné opatření svěřením dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu	27
3.3. <i>Účastníci řízení o předběžném opatření podle § 76a o.s.ř.</i>	29
3.4. <i>Postup obecního úřadu obce s rozšířenou působností před podáním návrhu na nařízení předběžného opatření podle § 76a o.s.ř.</i>	34
3.5. <i>Návrh na nařízení předběžného opatření podle § 76a o.s.ř.</i>	36
3.5.1. Podání návrhu.....	37
3.5.2. Náležitosti návrhu	38
3.6. <i>Rozhodnutí o návrhu na nařízení předběžného opatření podle § 76a o.s.ř.</i>	41
3.6.1. Lhůta pro rozhodnutí soudu	42
3.6.2. Forma a druh rozhodnutí	43
3.6.3. Náležitosti rozhodnutí	45
3.6.4. Právní moc, vykonatelnost a závaznost rozhodnutí	47
3.6.5. Doručování rozhodnutí.....	49
3.7. <i>Výkon předběžného opatření podle § 76a o.s.ř.</i>	50
3.8. <i>Zahájení řízení ve věci samé</i>	53
3.9. <i>Trvání předběžného opatření podle § 76a o.s.ř.</i>	56

3.10. Opravné prostředky proti rozhodnutí soudu o předběžném opatření podle § 76a o.s.ř.	58
3.11. Zánik předběžného opatření podle § 76a o.s.ř.....	60
3.11.1. Zánik ex lege	60
3.11.2. Zrušení soudním rozhodnutím	61
3.12. Komparace se slovenskou právní úpravou	63
Závěr	70
Prameny a literatura	75

Úvod

Pro svou diplomovou práci jsem si zvolila téma zvláštního předběžného opatření podle § 76a o.s.ř., jelikož jej považuji za téma velice zajímavé. Je-li dítě odnímáno z rodiny, jde o nejrazantnější zásah státu do rodinných vztahů, proto jsem se chtěla dozvědět, kdy a za jakých podmínek k takovým situacím může dojít a jak konkrétně se postupuje. Původně jsem měla v úmyslu zabývat se oběma zvláštními předběžnými opatřeními, v průběhu psaní jsem však zjistila, že na první pohled nepříliš rozsáhlé předběžné opatření podle § 76a o.s.ř. vydá na celou diplomovou práci.

Odborné literatury, která se věnuje zvláštnímu předběžnému opatření podle § 76a o.s.ř., je velice málo. Většina autorů se o něm zmiňuje jen okrajově nebo se omezuje pouze na přepis zákonného textu, výjimečně upozorňuje na nějaký z problémů, jež mohou nastat při aplikaci tohoto zvláštního předběžného opatření.

Také judikatury soudů je naprostý nedostatek. Je to způsobeno jednak tím, že zvláštní předběžné opatření podle § 76a o.s.ř. je poměrně novým institutem civilního procesu, jednak tím, že v naprosté většině případů se řízení o tomto předběžném opatření omezuje na pouze na rozhodnutí v prvním stupni, případně na rozhodnutí o odvolání. Ostatně dovolání ani není přípustné, proto lze předpokládat, že v budoucnu bude judikatura týkající se tohoto předběžného opatření vytvářena hlavně Ústavním soudem ČR.

Vedle judikatury soudů se objevuje ještě jakýsi quasi-pramen v podobě stanovisek veřejného ochránce práv, které se zaměřují na nedostatky v činnosti orgánů sociálně-právní ochrany dětí při podávání návrhů na nařízení předběžných opatření, ale i po jejich nařízení. Jelikož orgány sociálně-právní ochrany dětí mají při nařizování předběžného opatření podle § 76a o.s.ř. významné postavení a nedostatky v jejich činnosti se následně promítají i do rozhodnutí soudů, využila jsem při psaní diplomové práce i tato stanoviska.

Významnými prameny, z nichž jsem také čerpala, jsou Metodický pokyn MPSV ze dne 2. 11. 1995 k postupu obecních úřadů obcí s rozšířenou působností při poskytování pomoci ohroženým dětem a Instrukce MS, MV, MZ, MŠMT a MPSV ze dne 5. 4. 2007 č. j. 142/2007-ODS-Org, kterou se upravuje postup při výkonu soudních rozhodnutí o výchově nezletilých dětí, které však nejsou obecně závaznými právními předpisy a mají pouze povahu předpisů vnitřních působících v rámci organizační struktury veřejné správy.

Kromě toho jsem využila i konzultace a rozhovory se sociálními pracovníky, kteří mě upozornili na některé z potíží, k nimž v praxi dochází a osvětlili mi celý postup při nařizování předběžného opatření podle § 76a o.s.ř. z jejich pohledu.

Hlavním cílem mé diplomové práce je vytvořit komplexní analýzu aktuální právní úpravy předběžného opatření podle § 76a o.s.ř., jež v současné literatuře zcela chybí. Také poukážu na problémy, které nastávají při aplikaci tohoto předběžného opatření, a uvedu legislativní změny, které právní úprava tohoto předběžného opatření doznala za necelých 15 let své existence.

Práci jsem rozčlenila do tří hlavních kapitol. V první kapitole uvádím charakteristické rysy předběžných opatření a objasňuji jejich význam v civilním soudním řízení. V kapitole druhé uvádím základní členění předběžných opatření na obecné a zvláštní a poukazuji na jejich zásadní rozdíly. Klíčová je kapitola třetí, která se zabývá výlučně již jen zvláštním předběžným opatřením podle § 76a o.s.ř.

Na začátku třetí kapitoly objasňuji důvody, které vedly k přijetí zvláštní právní úpravy předběžného opatření podle § 76a o.s.ř., následuje vymezení druhů tohoto zvláštního předběžného opatření a jejich charakteristika. Poté vyložím, kdo je účastníkem řízení o tomto zvláštním předběžném opatření a popíšu postup soudu i orgánu sociálně-právní ochrany dětí v průběhu celého procesu nařizování tohoto předběžného opatření včetně postupu orgánů sociálně-právní ochrany dětí před samotným podáním návrhu. Následně se věnuji výkonu tohoto zvláštního předběžného opatření, zahájení řízení ve věci samé, trvání tohoto předběžného opatření, opravným prostředkům a zániku tohoto zvláštního předběžného opatření. Toto uspořádání se může zdát poněkud nesystematické, zejména když se podkapitolám o trvání předběžného opatření a o opravných prostředcích věnuji až po výkonu předběžného opatření a zahájení ve věci samé. Ráda bych vysvětlila, proč jsem tak učinila. K výkonu předběžného opatření má totiž dojít bezodkladně po jeho nařízení a stejně tak k zahájení řízení ve věci samé bezodkladně po výkonu předběžného opatření. Doba trvání je uvedena až poté, neboť k jejímu prodloužení dochází až po zahájení řízení ve věci samé a o opravných prostředcích nemůže být v případě nařízení předběžného opatření podle § 76a o.s.ř. rozhodováno dříve, než je proveden jeho výkon. Poslední podkapitola je věnovaná komparaci naší právní úpravy s úpravou slovenskou.

Pokud jde o použité vědecké metody, k hlubšímu poznání institutu zvláštního předběžného opatření podle § 76a o.s.ř. jsem využila metody analýzy a syntézy. Při interpretaci právních předpisů jsem používala metody systematického, gramatického a logického výkladu právní úpravy. Metodu komparace jsem použila zejména v kapitole druhé,

v níž uvádím základní rozdíly mezi obecnými a zvláštními předběžnými opatřeními, a v poslední podkapitole třetí kapitoly, v níž srovnávám českou úpravu předběžného opatření podle § 76a o.s.ř. se slovenskou úpravou odpovídajícího předběžného opatření podle § 75a o.s.p. Jelikož předběžné opatření podle § 76a o.s.ř. je právní úpravou zvláštní, využívala jsem také metodu dedukce, tedy od obecného ke zvláštnímu.

V práci je zachycen právní stav ke dni 1. 2. 2010.

1. Charakteristika a význam předběžných opatření v civilním soudním řízení

Český právní řád neobsahuje definici předběžného opatření, ačkoli jsou předběžná opatření předmětem úpravy řady právních předpisů. Předběžná opatření pro civilní soudní řízení jsou upravena zákonem č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, a to tak, že v části druhé v ustanoveních § 74 až 77a je obsažena úprava předběžných opatření nařizovaných před zahájením řízení a v ustanovení § 102 části třetí je zakotven podklad pro nařizování předběžných opatření po zahájení řízení ve věci samé. Jelikož úprava předběžných opatření v těchto ustanoveních není vyčerpávající, použijí se přiměřeně ustanovení části první a třetí občanského soudního řádu.

Institut předběžných opatření však znají i jiné procesní předpisy práva soukromého i veřejného, uplatňuje se v insolvenčním řízení, ve správním řízení před správními orgány, ve správním soudnictví a uvažuje se o jeho zavedení i pro řízení trestní. Třebaže se tato práce zabývá pouze předběžnými opatřeními v civilním soudním řízení, smysl předběžných opatření je ve všech procesních úpravách v podstatě stejný a je jím poskytnutí urychlené ochrany právům a oprávněným zájmům účastníků. Pro nařízení předběžného opatření musí být dána zejména naléhavá potřeba akutní úpravy vztahů účastníků, kdy nelze rozhodnout v potřebném čase obvykle stanoveným způsobem. Zároveň platí, že procesní ochrana poskytnutá prostřednictvím předběžných opatření je pouze dočasná a jejím obsahem není soud v pozdějším řízení vázán.

V civilním soudním řízení se předběžná opatření spolu s instituty prétorského smíru, zajištění důkazů a zřízení soudcovského zástavního práva na nemovitostech podřazují pod tzv. zajišťovací řízení jako jeden z druhů civilního procesu.¹ Všechny tyto instituty slouží k předběžnému zajištění práva a jeho výkonu v případě ohrožení. O právu, jemuž je taková předběžná ochrana poskytnuta, není ovšem v jejich rámci rozhodnuto. Okolnost, že proběhlo zajišťovací řízení, nebrání tomu, aby ohledně téhož práva v budoucnu bylo rozhodováno v řízení nalézacím nebo aby ohledně něho došlo k exekuci.²

Pravomoc soudu nařídit předběžné opatření je dána, jestliže soud má pravomoc jednat a rozhodovat ve věci samé. Civilní soudy jsou tedy oprávněny nařizovat předběžná opatření

¹ Dalšími druhy civilního procesu jsou nalézací řízení, vykonávací řízení, insolvenční řízení a rozhodčí řízení. Každý druh civilního procesu má svá specifika, všechny však mají společný základ. Civilní proces je tedy jednotný, ale skládá se z jednotlivých procesních druhů.

² WINTEROVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní: vysokoškolská učebnice*. 5. vydání. Praha: Linde Praha, 2008, s. 41.

ve věcech, jež vyplývají z občanskoprávních, pracovních, rodinných a obchodních vztahů, pokud je podle zákona neprojednávají a nerozhodují o nich jiné orgány.

Základní charakteristiku a význam předběžných opatření vymezil v několika svých rozhodnutích Ústavní soud ČR. Opakovaně uvedl, že „*smyslem předběžného opatření je zatímní úprava poměrů účastníků (nikoli s konečnou platností), přičemž musí být poskytnuta ochrana jak tomu, kdo o vydání předběžného opatření žádá, tak v rámci ústavních pravidel i tomu, vůči komu předběžné opatření směřuje (čl. 90 Ústavy ČR). Ochrana toho, proti komu má navrhované předběžné opatření směřovat, však nemůže dosáhnout takové intenzity, aby prakticky znemožnila ochranu oprávněných zájmů druhé strany. Jedná se přitom o opatření dočasná, jejichž trvání je omezeno, která také mohou být k návrhu zrušena, předběžným opatřením není prejudikován konečný výsledek sporu, avšak zajišťuje se jím, aby konečné rozhodnutí mohlo mít vůbec reálný význam.*“³

O předběžném opatření musí být rozhodnuto v zákonem stanovené lhůtě, pokud možno bezodkladně. To má za následek, že skutkový stav nemůže být soudem náležitě zjištěn, a tedy ani subjektivní právo a jemu odpovídající povinnost nejsou v takovém případě zcela nepochybné. Proto se může stát, že se prozatímně poskytuje ochrana pouze domněle oprávněnému a ukládá povinnost pouze domněle povinnému účastníkovi a v dalším řízení se pak prokáže, že tvrzené subjektivní právo a jemu odpovídající povinnost ve skutečnosti neexistují. Z toho vyplývá, že předběžné opatření nemůže vytvořit situaci, jež je nevratná, tedy uvedení do původního stavu by bylo nemožné.⁴

Pokud bych to měla shrnout, lze říct, že předběžným opatřením je rozhodnutí soudu, jež je nařizováno bezodkladně, nejpozději v zákonem stanovené lhůtě, jímž se předběžně, a tudíž prozatímně upravují poměry účastníků a slouží též pro případ, je-li obava, že by výkon soudního rozhodnutí byl ohrožen. Tímto rozhodnutím není soud v pozdějším řízení vázán a může rozhodnout i jinak.

³ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 10. 11. 1999, sp. zn. II. ÚS 221/98 (též N 158/16 SbNU 171). Nález Ústavního soudu ČR ze dne 21. 11. 2001, sp. zn. IV. ÚS 189/01 (též N 178/24 SbNU 327). Nález Ústavního soudu ČR ze dne 26. 6. 2008, sp. zn. III. ÚS 3284/07.

⁴ SCHELLEOVÁ, Ilona a kol. *Civilní proces*. 1. vydání. Praha: Eurolex Bohemia, 2006, s. 315 – 316.

2. Druhy předběžných opatření v civilním soudním řízení a jejich odlišnosti

Občanský soudní řád rozeznává tři druhy předběžných opatření, a to obecná předběžná opatření, předběžné opatření podle § 76a a předběžné opatření podle § 76b o.s.ř. Tato dvě naposledy zmíněná předběžná opatření se označují jako zvláštní s ohledem na odlišnosti v jejich právní úpravě ve srovnání s právní úpravou předběžných opatření obecných. Nutnost speciální úpravy u nich vyplynula ze specifické situace, v níž se ocitá nezletilé dítě, jež potřebuje ochranu, a dále ze specifické situace v případech, kdy dochází k domácímu násilí.

V této kapitole stručně zmíním základní rozdíly mezi obecnými předběžnými opatřeními a zvláštními předběžnými opatřeními a dále se již budu zabývat podrobně pouze zvláštním předběžným opatřením podle § 76a o.s.ř.

Kromě tohoto členění občanský soudní řád rozeznává také předběžná opatření vydávaná před zahájením řízení ve věci samé (ke kterému nakonec ani nemusí dojít, např. proto, že navrhovatel nepodal ve lhůtě soudem určené návrh na zahájení řízení) a předběžná opatření vydávaná během soudního řízení ve věci samé.⁵ Zvláštní předběžná opatření jsou zpravidla nařizována ještě před zahájením řízení, není však vyloučeno, aby v době jejich nařízení již probíhalo řízení ve věci samé.

Jak již bylo výše naznačeno, právní regulace zvláštních předběžných opatření vykazuje řadu odlišností od regulace předběžných opatření obecných. V první řadě jde o podmínky, za nich může být předběžné opatření nařízeno a obsah předběžného opatření.

Obecné předběžné opatření lze nařídit, je-li třeba, aby byly zatímčně upraveny poměry účastníků, nebo je-li obava, že by výkon soudního rozhodnutí byl ohrožen. Další podmínky nejsou stanoveny. Povinnosti, jež mohou být obecným předběžným opatřením uloženy, jsou demonstrativně vymezeny v ustanovení § 76 odst. 1 o.s.ř. Jde o povinnost platit výživné v nezbytné míře, odevzdat dítě do péče druhého z rodičů nebo do péče toho, koho označí soud, poskytnout alespoň část pracovní odměny, složit peněžitou částku nebo věc do úschovy u soudu, nenakládat s určitými věcmi nebo právy a něco vykonat, něčeho se zdržet nebo něco snašet. Mohou však být uloženy i povinnosti jiné.

Předběžným opatřením podle § 76a o.s.ř. lze nařídit umístění nezletilého dítěte do vhodného prostředí, a to jen tehdy, ocitlo-li se bez jakékoliv péče nebo jsou-li jeho život

⁵ WINTEROVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní: vysokoškolská učebnice*. 5. vydání. Praha: Linde Praha, 2008, s. 257.

nebo příznivý vývoj vážně ohroženy nebo narušeny. Je-li to třeba, může na základě tohoto předběžného opatření dojít k odnětí dítěte z péče rodičů či jiných osob odpovědných za výchovu dítěte. Tímto předběžným opatřením lze také svěřit dítě do pěstounské péče na přechodnou dobu, po jejímž uplynutí lze dát souhlas rodiče s osvojením, nebo na dobu do rozhodnutí soudu o tom, že není třeba souhlasu rodiče k osvojení.

Předběžné opatření podle § 76b o.s.ř. lze nařídit jen tehdy, je-li jednáním účastníka, proti kterému návrh směřuje, vážným způsobem ohrožen život, zdraví, svoboda nebo lidská důstojnost navrhovatele. Povinnosti, jež mohou být uloženy účastníku, proti kterému návrh směřuje, jsou vymezeny opět pouze demonstrativně. Jde zejména o povinnost opustit společné obydlí, jakož i jeho bezprostřední okolí, nezdržovat se ve společném obydlí nebo do něj nevstupovat, nevstupovat do bezprostředního okolí společného obydlí nebo navrhovatele a nezdržovat se tam, zdržet se setkávání s navrhovatelem, nebo se zdržet nežádoucího sledování a obtěžování navrhovatele jakýmkoliv způsobem.

Obecná předběžná opatření lze nařídit na návrh nebo i bez návrhu, jde-li o předběžné opatření pro řízení, které může soud zahájit i bez návrhu. Předběžné opatření podle § 76a o.s.ř. může být nařízeno jen na návrh obce s rozšířenou působností, předběžné opatření podle § 76b o.s.ř. jen na návrh osoby ohrožené domácím násilím.

Příslušným k nařízení obecného předběžného opatření je okresní či krajský soud, podle toho, který z nich je příslušný k řízení o věci. Místní příslušnost soudu se rovněž určuje podle hledisek, která platí pro určení místní příslušnosti pro řízení o věci samé. K nařízení předběžného opatření podle § 76a o.s.ř. je příslušný vždy jen okresní soud, který je místně příslušný pro obvod (okres) navrhovatele. K rozhodnutí o návrhu na předběžné opatření podle § 76b o.s.ř. je příslušný okresní soud, v jehož obvodu je nebo byl dům, byt, místnost nebo jiný prostor společně obývaný s navrhovatelem.

Je-li řízení zahajováno na návrh, zákon obsahuje zvláštní náležitosti návrhu samostatně pro každý druh předběžných opatření. Neobsahuje-li však návrh na nařízení obecného předběžného opatření všechny náležitosti nebo je-li nesrozumitelný anebo neurčitý a pro tyto nedostatky nelze pokračovat v řízení, předseda senátu jej bez dalšího odmítne. V případech zvláštních předběžných opatření není takový postup možný, předseda senátu se má pokusit i o neformální odstranění vad návrhu.

U obecných předběžných opatření (s výjimkou předběžných opatření vymezených v ustanovení § 75b odst. 3 o.s.ř.) je navrhovatel povinen nejpozději v den podání návrhu složit tzv. jistotu. Jde o částku ve výši 10 000 Kč a v obchodních věcech ve výši 50 000 Kč, jež má sloužit k zajištění náhrady škody nebo jiné újmy, která by vznikla předběžným opatřením.

Není-li jistota složena, předseda senátu návrh na nařízení předběžného opatření odmítne. Pro zvláštní předběžná opatření je povinnost skládat jistotu vyloučena.

O návrhu na nařízení jakéhokoli předběžného opatření je předseda senátu povinen rozhodnout vždy bezodkladně. Není-li však nebezpečí z prodlení, může o návrhu na předběžné opatření podle § 76a o.s.ř. rozhodnout až do uplynutí 24 hodin poté, co byl podán, o návrhu podle § 76b o.s.ř. až do 48 hodin poté, co byl podán a o návrhu na obecné předběžné opatření až do uplynutí sedmi dnů poté, co byl podán.

V usnesení o nařízení obecného předběžného opatření předseda senátu může, ale nemusí vymežit dobu trvání předběžného opatření. Neučiní-li tak, nemůže obecné předběžné opatření zaniknout uplynutím doby. U zvláštních předběžných opatření je doba trvání předběžných opatření stanovena zákonem a za zákonem stanovených podmínek je možné její prodloužení. Uplynutím této zákonem stanovené či soudem prodloužené doby předběžné opatření zaniká ex lege.

Pokud se jedná o vykonatelnost usnesení, kterým bylo nařízeno předběžné opatření, stává se vykonatelné vyhlášením. To platí pro všechna předběžná opatření. Nedojde-li však k vyhlášení, stává se usnesení o nařízení obecného předběžného opatření vykonatelné doručením tomu, komu ukládá povinnost, usnesení o nařízení zvláštního předběžného opatření již vydáním.

Výrok vykonatelného usnesení o nařízení obecného předběžného opatření a předběžného opatření podle § 76b o.s.ř. je závazný jen pro účastníky řízení a pro ty, kterým byla předběžným opatřením uložena povinnost. Ve stejném rozsahu je závazný také pro všechny orgány. Naproti tomu výrok vykonatelného usnesení o nařízení předběžného opatření podle § 76a o.s.ř. je závazný pro každého.

Navrhovatel obecného předběžného opatření i navrhovatel předběžného opatření podle § 76b o.s.ř. jsou povinni hradit škodu nebo jinou újmu každému, komu předběžným opatřením vznikne, a to v případě zániku nebo zrušení předběžného opatření z jiného důvodu než proto, že návrhu ve věci samé bylo vyhověno, nebo proto, že právo navrhovatele bylo uspokojeno. U předběžného opatření podle § 76a o.s.ř. je navrhovatel, tj. obec s rozšířenou působností, povinnosti hradit škodu či jinou újmu zproštěn, jelikož návrh je podáván v celospolečenském zájmu k ochraně nezletilých dětí.

Další odlišnosti mezi obecnými a zvláštními předběžnými opatřeními lze nalézt v řízení vykonávacím. Zmíním zde alespoň skutečnost, že zatímco u obecných předběžných opatření je k zahájení vykonávacího řízení třeba návrh, u zvláštních předběžných opatření zajistí soud prvního stupně jejich bezodkladný výkon bez návrhu.

S ohledem na vymezené rozdíly mezi obecnými a zvláštními předběžnými opatření bych ráda upozornila na nutnost odlišovat předběžné opatření podle § 76a o.s.ř. a předběžné opatření podle § 76 odst. 1 písm. b) o.s.ř. V obou případech může být nařízeno, aby dítě bylo předáno do péče osoby označené v usnesení soudu, proto občas dochází k jejich záměně. Poněvadž lze předběžné opatření podle § 76 odst. 1 písm. b) o.s.ř. zahájit i bez návrhu, bývá soudy využíváno v případech, kdy jsou nuceny návrh na nařízení předběžného opatření podle § 76a o.s.ř. zamítnout, přesto situace dítěte vyžaduje bezodkladnou úpravu poměrů.

3. Zvláštní předběžné opatření podle § 76a o.s.ř.

3.1. Důvody přijetí právní úpravy zvláštního předběžného opatření podle § 76a o.s.ř.

Předchozí kapitola vymezila řadu odlišností mezi obecnými a zvláštními předběžnými opatřeními. Tato podkapitola se zabývá tím, proč byla přijata zvláštní úprava předběžného opatření podle § 76a o.s.ř. a proč je obsažena zrovna v občanském soudním řádu.

3.1.1. Zájem na ochraně nezletilého dítěte

Jedním z důvodů, proč byla přijata úprava předběžného opatření podle § 76a o.s.ř., je zájem na ochraně nezletilých dětí. Předběžné opatření podle § 76a je možné využít pouze v situacích, kdy se dítě ocitne bez jakékoli péče nebo jsou-li jeho život nebo příznivý vývoj vážně ohroženy nebo narušeny. Tuto zvláštní ochranu požívá pouze nezletilé dítě, jímž se rozumí každá lidská bytost mladší 18 let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve.⁶ Je tomu tak proto, že dítě pro svou tělesnou a duševní nezralost potřebuje zvláštní záruky, péči a odpovídající právní ochranu. Děti se v mnoha situacích nedokážou či nemohou samy bránit, jsou považovány za slabší členy společnosti. „Již od nepaměti je ochrana slabšího vnímána jako morální povinnost a promítala se do právních řádů všech vyspělých společností od dob Chammurapiho.“⁷

Na ochraně nezletilých dětí tedy existuje veřejný zájem. Nejde o zájem jednotlivce či skupiny osob, ale zájem celé lidské společnosti, každého z nás. Nejedná se přitom jen o zájem národní, ale ochrana dětí je zájmem celého mezinárodního společenství. Z tohoto důvodu je ochrana nezletilých dětí zajišťována i prostřednictvím mezinárodních smluv. Nejvýznamnější z nich je Úmluva o právech dítěte přijatá 20. listopadu 1989 v New Yorku na půdě OSN. Je považována za Magnu Chartu práv dětí, neboť byla prvním mezinárodním dokumentem věnovaným pouze dětem a obsahuje ucelený katalog práv dětí od jejich narození do dosažení zletilosti. Česká republika je smluvní stranou Úmluvy o právech dítěte, a jelikož jde o mezinárodní smlouvu ve smyslu čl. 10 Ústavy ČR, má Úmluva v případě rozporu přednost před vnitrostátní právní úpravou. Přistoupením k této Úmluvě i k dalším mezinárodním

⁶ čl. 1 Úmluvy o právech dítěte

⁷ NOVÁ, Hana. Úmluva o právech dítěte a problémy její aplikace v ČR. *Právo a rodina*, 2001, roč. 3, č. 9, s. 13.

smlouvám se Česká republika zavázala chránit zájmy dětí na co nejvyšší úrovni. Kdyby tak nečinila, šlo by o porušení mezinárodního závazku.

Ve vnitrostátním právu zaručuje zvláštní ochranu práv dětí čl. 32 Listiny základních práv a svobod. Na zákonné úrovni jsou pak nejdůležitější otázky ochrany práv dětí upraveny předpisem veřejnoprávním, kterým je zákon č. 359/1995 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Sociálně-právní ochranou dětí se rozumí zejména ochrana práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu, ochrana oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění a působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny. O sociálně-právní ochraně dětí se na tomto místě zmiňují také proto, že podávání návrhů na předběžná opatření je činností, která do sociálně-právní ochrany dětí spadá. Ochrana dítěte je však širším pojmem než sociálně-právní ochrana dětí a zahrnuje rozsáhlý soubor práv a oprávněných zájmů dítěte, které jsou upraveny v různých právních odvětvích a v právních předpisech různé právní síly. Jde o předpisy v oblasti rodinněprávní, občanskoprávní, trestněprávní, sociální, školské, pracovněprávní, zdravotní apod.⁸

Úmluva o právech dítěte i zákon o sociálně-právní ochraně dětí stanoví, že předním hlediskem při všech činnostech týkajících se dětí je zájem dítěte. Zájmy dětí mají v prvé řadě chránit jejich rodiče. Pokud rodiče nejsou schopni nebo nechtějí zájmy dětí chránit, nastupuje sociálně-právní ochrana dětí se svými opatřeními. Nejrazantnějším z nich je podání návrhu na nařízení předběžného opatření podle § 76a o.s.ř.

Nezletilé děti se mohou ocitnout v rozličných nepříznivých životních situacích, které lze řešit různými způsoby odlišnými od nařizování předběžných opatření podle § 76a o.s.ř. Pokud jsou však vážně ohroženy nejdůležitější zájmy nezletilého dítěte, kterými jsou život a zdraví, je třeba situaci řešit bezodkladně. V těchto situacích si nevystačíme ani s obecnými předběžnými opatřeními, jelikož sedmidenní lhůta, kterou má soud na rozhodnutí o obecném předběžném opatření, je příliš dlouhá. Proto musela být přijata úprava, která bude tyto nejdůležitější zájmy dětí chránit lépe, rychleji a účinněji, a tou je právě předběžné opatření podle § 76a o.s.ř.

3.1.2. Nález ÚS č. 72/1995 Sb.

Předběžné opatření podle § 76a o.s.ř. je oprávněn nařídit pouze soud. Nebylo tomu tak vždy, zakotvení tohoto zvláštního předběžného opatření do o.s.ř. a přiznání této pravomoci

⁸ MACHÁČKOVÁ, Lenka. Sociálně-právní ochrana dětí. *Iuridica*, 2001, roč. 3, č. 3, s. 112.

soudům je důsledkem nálezů Ústavního soudu ČR ze dne 28. 3. 1995, sp. zn. Pl. ÚS 20/94 (též 72/1995 Sb.).

Tímto nálezem byla zrušena ustanovení § 46 zákona o rodině č. 94/1963 Sb., ustanovení § 19 odst. 1 písm. a) č. 1 zákona České národní rady č. 114/1988 Sb., o působnosti orgánů ČSR v sociálním zabezpečení a ustanovení § 15 vyhlášky Ministerstva práce a sociálních věcí České republiky č. 182/1991 Sb., kterou se provádí zákon o sociálním zabezpečení a zákon České národní rady o působnosti orgánů České republiky v sociálním zabezpečení.

Ustanovení § 46 zákona o rodině v tehdejší znění stanovilo, že *„jestliže to je naléhavě třeba, je národní výbor povinen učinit předběžně i takové opatření, o kterém má právo jinak rozhodnout pouze soud, jemuž to neprodleně oznámí; soud rozhodne dodatečně.“* Ustanovení § 19 zákona č. 114/1988 Sb.⁹ upravovalo působnost okresních úřadů a ustanovení § 15 prováděcí vyhlášky č. 182/1991 Sb.¹⁰ konkretizovalo předběžné opatření okresního úřadu.

Stěžovatel napadl výše uvedená ustanovení právních předpisů pro rozpor s čl. 32 odst. 4 Listiny základních práv a svobod, podle něž mohou být práva rodičů omezena a nezletilé děti mohou být od rodičů odloučeny proti jejich vůli jen rozhodnutím soudu na základě zákona. Obdobné ustanovení obsahuje i čl. 9 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte.¹¹

Ústavní soud dospěl k závěru, že *„pokud jiné právní předpisy stanoví, že správní orgány mají právo učinit taková opatření, o nichž má jinak právo rozhodnout pouze soud a případně stanoví, že soud rozhoduje o takových opatřeních dodatečně, jsou v rozporu s ústavním zákonem.“* Z toho důvodu ústavní stížnosti vyhověl a předmětná ustanovení právních předpisů zrušil.

Účinnost nálezů byla odložena na 1. října 1995, aby mohla být provedena potřebná organizační, případně legislativní opatření. Legislativním opatřením byl v daném případě

⁹ Okresní úřad rozhoduje v naléhavých případech o okamžitém umístění dítěte do náhradní výchovy nahrazující výchovu rodičů na dobu, než rozhodne soud.

¹⁰ Předběžná opatření: (1) Okresní úřad rozhodne o okamžitém umístění dítěte do péče nahrazující výchovu rodičů, jestliže se dítě ocitlo bez jakékoliv péče, například v důsledku úmrtí rodičů nebo jiných osob odpovědných za jeho výchovu, nebo v důsledku jiných závažných okolností předpokládající dlouhodobý stav. O okamžitém umístění dítěte rozhodne též tehdy, jsou-li jeho život, zdraví nebo příznivý vývoj tak vážně ohroženy nebo narušeny, že úprava poměrů dítěte nesnese odkladu. (2) Okresní úřad rozhodnutí podle odstavce 1 bezprostředně vykoná odebráním dítěte z prostředí, ve kterém se nachází, a jeho předáním zařízení nebo osobám uvedeným v rozhodnutí. (3) Okresní úřad o rozhodnutí podle odstavce 1 neprodleně uvědomí příslušný soud s odůvodněným podnětem na úpravu výchovných poměrů dítěte.

¹¹ Státy, které jsou smluvní stranou Úmluvy, zajistí, aby dítě nemohlo být odděleno od svých rodičů proti jejich vůli, ledaže příslušné úřady na základě soudního rozhodnutí a v souladu s platným právem a v příslušném řízení určí, že takové oddělení je potřebné v zájmu dítěte. Takové určení může být nezbytným v některém konkrétním případě, například, jde-li o zneužívání nebo zanedbávání dítěte rodiči nebo žijí-li rodiče odděleně a je třeba rozhodnout o místě pobytu dítěte.

zákon č. 238/1995 Sb., který mimo jiné včlenil do občanského soudního řádu ustanovení § 76a a do zákona č. 114/1988 Sb. ustanovení § 20, jež zakotvilo aktivní legitimaci okresních úřadů k podávání návrhů na předběžná opatření. Tento zákon nabyl účinnosti dne 1. 1. 1996, některá ustanovení včetně § 76a o.s.ř. a § 20 zákona č. 114/1988 Sb. nabyla účinnosti již dnem vyhlášení, tj. dnem 26. října 1995. V období od 1. října 1995 do 26. října 1995 tedy neexistoval žádný zákonný podklad pro vydávání tohoto zvláštního předběžného opatření.

3.2. Druhy předběžného opatření podle § 76a o.s.ř.

Občanský soudní řád rozeznává dva druhy předběžných opatření podle § 76a o.s.ř. Jde o předběžné opatření o umístění dítěte ve vhodném prostředí a předběžné opatření svěřením dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu. Neznamená to ovšem, že pěstounská péče na přechodnou dobu by nebyla vhodným prostředím pro dítě. Hlavní rozdíl mezi těmito dvěma druhy předběžných opatření spočívá v době jejich trvání, kdy předběžné opatření o umístění dítěte ve vhodném prostředí trvá jeden měsíc od vykonatelnosti, zatímco předběžné opatření svěřením dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu tři měsíce od vykonatelnosti. Obě tato předběžná opatření mohou být rozhodnutím soudu prodloužena.

3.2.1. Předběžné opatření o umístění dítěte ve vhodném prostředí

Předběžné opatření o umístění dítěte ve vhodném prostředí je v literatuře někdy nazýváno jako „předběžné opatření podle § 76a odst. 1 věty první o.s.ř.“, jež zní takto: *„Ocitlo-li se nezletilé dítě bez jakékoliv péče nebo jsou-li jeho život nebo příznivý vývoj vážně ohroženy nebo narušeny, předseda senátu předběžným opatřením nařídí, aby bylo na nezbytně nutnou dobu umístěno ve vhodném prostředí, které v usnesení označí.“*

3.2.1.1. Předpoklady nařízení

Předpokladem pro nařízení předběžného opatření podle § 76a odst. 1 věty první o.s.ř. je tedy buď situace, kdy se dítě ocitne bez jakékoli péče nebo situace, kdy jsou vážně ohroženy nebo narušeny život nebo příznivý vývoj nezletilého dítěte. V některých případech dochází ke kumulaci obou těchto důvodů pro nařízení předběžného opatření podle § 76a o.s.ř.

Zároveň musí být dána naléhavá potřeba rychlého efektivního zákroku, který nelze řešit rozhodnutím ve věci samé ani předběžným opatřením podle § 76 odst. 1 písm. b) o.s.ř.

Ocitne-li se dítě bez jakékoli péče, je tato naléhavá potřeba dána vždy. Návrh na předběžné opatření podle § 76a o.s.ř. proto musí být podán například i tehdy, ocitne-li se dítě bez jakékoli péče těsně před dosažením zletilosti, i když je zřejmé, že osoba v tomto věku se o sebe dokáže postarat sama. V případě ohrožení nebo narušení života či příznivého vývoje dítěte se podání návrhu na nařízení předběžného opatření podle § 76a o.s.ř. zřetelně váže pouze na situaci zřejmého, aktuálního, nikoli dlouhodobě existujícího (byť třeba v nižší míře), ohrožení dítěte nejzávažnější intenzity. V praxi je někdy návrh na nařízení předběžného opatření dle § 76a o.s.ř. nesprávně využíván, selžou-li základní funkce rodiny, kdy by správně měl být podán návrh na nařízení ústavní výchovy. Návrh na svěření dítěte do ústavní výchovy by měl být aplikován v případech, kde lze detekovat dlouhodobou nevhodnost výchovného prostředí pro dítě, tj. tam, kde je výchova dítěte vážně narušena či ohrožena a současně jiná výchovná opatření nevedla k nápravě.¹²

Dítě se ocitá bez jakékoli péče v případech, kdy rodiče nebo jiné osoby odpovědné za výchovu dítěte zemřeli, byli hospitalizováni nebo z jiných důvodů přestali péči o dítě vykonávat. V obdobné situaci jsou děti nalezené a děti, jejichž rodiče je nechali v nevhodné péči třetích osob, popř. bez jakékoli péče nebo zajištění.¹³ Do této skupiny patří také děti odložené do tzv. baby-boxů a děti narozené v režimu utajených porodů. Lze sice argumentovat tím, že tyto děti se nacházejí v péči zdravotnických zařízení, ale tato péče je pouze dočasná, neexistuje právní titul pro další pobyt dítěte v těchto zařízeních, a proto musí být situace dítěte bezodkladně řešena.

Život nebo příznivý vývoj dítěte jsou vážně ohroženy nebo narušeny v případech dětí fyzicky nebo psychicky týraných, zneužívaných, mimořádně zanedbaných citově, výchovně, materiálně či zdravotně.¹⁴ Jde taky o děti rodičů, jež často užívají návykové látky v takové míře, že žádný z nich není schopen dítě zabezpečit a děti ohrožené drogami. V těchto případech rodiče nebo jiné osoby sice o dítě pečují, ale jde o péči natolik nedostatečnou, že dítěti hrozí vážná újma na životě nebo zdraví, popř. je takovou péčí vážně ohrožen nebo narušen příznivý vývoj dítěte.¹⁵

Tento důvod nařízení předběžného opatření podle § 76a o.s.ř. dopadá i na případy, kdy k záchraně života nebo zdraví nezletilého dítěte je nezbytné provést neodkladné vyšetřovací

¹² MOTEJL, Otakar a kol. Sborník stanovisek veřejného ochránce práv: Rodina a dítě. Dostupné z www.ochrance.cz, 2007 [cit. 1. listopadu 2009].

¹³ HOLUB, Milan, NOVÁ, Hana, SLADKÁ HYKLOVÁ, Jana. *Zákon o rodině: komentář a předpisy související*. 8. vydání. Praha: Linde Praha, 2007, s. 168.

¹⁴ HOLUB, Milan, NOVÁ, Hana, SLADKÁ HYKLOVÁ, Jana. *Zákon o rodině: komentář a předpisy související*. 8. vydání. Praha: Linde Praha, 2007, s. 168.

¹⁵ BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád: komentář. II. díl. 7. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 308.

nebo léčebné výkony a rodiče odpírají podrobit dítě těmto výkonům. Pokud dítě může vzhledem ke své rozumové vyspělosti samo posoudit nezbytnost takového výkonu, problém nevzniká. V opačném případě, je třeba v první řadě využít ustanovení § 23 odst. 3 zákona č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, podle nějž je ošetřující lékař oprávněn rozhodnout o provedení výkonu. Obecní úřad obce s rozšířenou působností potom zabezpečí v součinnosti s ošetřujícím lékařem přijetí dítěte do zdravotnické ústavní péče. Nevyužije-li lékař tohoto svého oprávnění, je třeba podat návrh na předběžné opatření podle § 76a o.s.ř., kterým bude dítě umístěno do zdravotnického zařízení.

Předběžné opatření však nelze nařídit, hrozí-li dítěti sice vážná újma na životě nebo zdraví, ale podle zákona č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, může být převzato do ústavní péče bez svého písemného souhlasu (bez písemného souhlasu jeho zákonného zástupce).¹⁶ Dle ustanovení § 23 odst. 4 zákona č. 20/1966 Sb. je možné bez souhlasu nemocného provádět vyšetřovací a léčebné výkony, a je-li to podle povahy onemocnění třeba, převzít nemocného i do ústavní péče, jde-li o nemoci stanovené zvláštním předpisem, u nichž lze uložit povinné léčení, jestliže osoba jeví známky duševní choroby nebo intoxikace ohrožuje sebe nebo své okolí, anebo není-li možné vzhledem ke zdravotnímu stavu nemocného vyžádat si jeho souhlas a jde o neodkladné výkony nutné k záchraně života či zdraví, nebo jde-li o nosiče.

Nachází-li se již dítě ve zdravotnickém zařízení a je-li zřejmé, že by v dosavadním výchovném prostředí, do něhož by se dítě mělo vrátit po ukončení vyšetřovacího nebo léčebného výkonu, byly jeho život nebo příznivý vývoj vážně ohroženy nebo narušeny, popř. by dítě bylo bez jakékoli péče, podá obecní úřad obce s rozšířenou působností rovněž návrh soudu na vydání předběžného opatření podle § 76a o.s.ř.¹⁷

To, že lze předběžné opatření podle § 76a o.s.ř. využívat i situacích, kdy rodiče odmítají léčbu dítěte, lze doložit na jedné z kauz, která se dostala až před Ústavní soud ČR. Nález Ústavního soudu ze dne 20. 8. 2004, sp. zn. III. ÚS 459/03 vydaný v této věci má význam zejména proto, že v něm Ústavní soud vyloučil možné porušení několika základních práv vydáním předběžného opatření podle § 76a o.s.ř.

V daném případě odmítli rodiče léčbu chemoterapií spojenou s transfuzemi krve u svého nezletilého dítěte, u něhož bylo diagnostikováno vysoce zhoubné nádorové onemocnění, a to z důvodu jejich náboženského vyznání. Fakultní nemocnice v Brně, v níž se

¹⁶ BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád: komentář. II. díl. 7.* vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 308.

¹⁷ Metodický pokyn MPSV ze dne 2. 11. 1995 k postupu obecních úřadů obcí s rozšířenou působností při poskytování pomoci ohroženým dětem (upravený podle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů) – ve znění účinném od 15. 3. 2007, bod 2 odst. 2

měl nezletilý léčit, informovala Magistrát města Brna a ten podal návrh na vydání předběžného opatření podle § 76a o.s.ř. Jelikož chemoterapie spojená s transfuzemi krve byla jedinou možností nezletilého na vyléčení a v případě, že by nebyla zahájena, ocitl by se nezletilý v bezprostředním ohrožení života, vyhověl Okresní soud v Karviné návrhu v celém rozsahu a předal nezletilého předběžným opatřením do péče Kliniky dětské onkologie Fakultní nemocnice Brno a ustanovil mu podle § 76a odst. 3 o.s.ř. opatrovníka, poněvadž rodiče nemohli v předmětném řízení dítě zastupovat pro možný střet zájmů ve smyslu § 37 odst. 1 ZoR. Rodiče nezletilého se proti rozhodnutí okresního soudu odvolali ke Krajskému soudu v Ostravě, ten však rozhodnutí okresního soudu potvrdil, proto se rodiče obrátili s ústavní stížností na Ústavní soud. Stěžovatelé tvrdili porušení několika základních práv zakotvených jak v Listině základních práv a svobod, tak v mezinárodních smlouvách, kterými je Česká republika vázána.

Dovolávali se zejména porušení práva zakotveného v čl. 32 odst. 4 Listiny, podle nějž je péče o děti a jejich výchova právem rodičů a děti mají právo na rodičovskou výchovu a péči. Podle téhož ustanovení však mohou být práva rodičů omezena a nezletilé děti mohou být od rodičů odloučeny proti jejich vůli rozhodnutím soudu na základě zákona. Ústavní soud judikoval, že *„odmítají-li rodiče léčbu nezletilého dítěte, jež je v bezprostředním ohrožení života, nepředstavuje vydání předběžného opatření podle § 76a o.s.ř., kterým se dítě svěří do péče příslušného léčebného zařízení, porušení jejich práv zakotvených v čl. 32 odst. 4 a čl. 16 odst. 1 Listiny základních práv a svobod“* (přičemž článek 16 Listiny upravuje svobodu náboženského vyznání).

Stěžovatelé tvrdili i to, že soudy nepostupovaly v souladu s § 76a odst. 3 o.s.ř., protože neprovedly jejich výslech a neumožnily jim nezletilého v řízení zastupovat. Takto mělo dojít k oddělení dítěte od rodičů proti jejich vůli ve smyslu čl. 9 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte, čímž zároveň bylo porušeno právo navrhovatelů na spravedlivý proces ve smyslu čl. 6 odst. 1 Evropské úmluvy a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Ústavní soud však zhodnotil, že *„soudy důvodně postupovaly dle § 76a o.s.ř., které dopadá na případy, kdy je třeba neprodleného zásahu, čemuž odpovídá i povinnost soudu rozhodnout do 24 hodin. V této lhůtě zpravidla jen stěží bude možno vyslechnout účastníky řízení, nehledě na to, že otázka, zda je to pro rozhodnutí nezbytné, je na úvaze soudu.“*

Stěžovatelé rovněž namítali porušení čl. 12 odst. 1 a 2 Úmluvy o právech dítěte upravující právo na vyjádření dítěte. Ani tuto námitku neshledal Ústavní soud důvodnou, neboť dle uvedeného ustanovení právo na vyjádření náleží dítěti, které je schopno formulovat své vlastní názory a dle názoru Ústavního soudu *„je třeba při výkladu tohoto ustanovení brát*

v úvahu nejen věk dítěte (a jeho rozumovou vyspělost), ale i povahu věci, o níž se jedná, jakož i další okolnosti. V době rozhodování soudu měl nezletilý 6 let, a tak lze stěží předpokládat, že by plně pochopil složité záležitosti týkající se jeho léčby a dokázal poskytnout dostatečně autonomní, tedy na svých rodičích nezávislý názor. Proto v případech, kdy se věc týká dítěte ve věku okolo šesti let, není porušením čl. 12 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte, pokud toto dítě nebylo v daném řízení soudem vyslechnuto.“

Nakonec stěžovatelé namítali, že soudy nebraly v úvahu práva zákonných zástupců dítěte zaručená čl. 6 odst. 2 Úmluvy na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny.¹⁸ Rovněž v tomto případě se Ústavní soud s názorem stěžovatelů neztotožnil, protože „smyslem a účelem uvedeného ustanovení je především zajistit ochranu nezletilých osob, na nichž je prováděn lékařský zákrok, před zneužitím biologie nebo medicíny. Proto je jeho provedení vázáno na souhlas zákonného zástupce, úřední osoby či jiné osoby nebo orgánu, které jsou k tomu zmocněny zákonem. Nelze je však vykládat tak, že nezbytnou podmínkou je vždy souhlas zákonného zástupce, neboť takový přístup by byl v rozporu nejen s Listinou, Evropskou úmluvou i Úmluvou o právech dítěte, protože by bránil realizovat nezbytnou ochranu práv a zájmů dítěte, ale i se samotnou Úmluvou o lidských právech a biomedicině, jež stanovuje povinnost smluvním státům poskytovat péči bez diskriminace a v souladu s příslušnými profesními povinnostmi a standardy.“

Ústavní soud tedy neshledal v nařízení předběžného opatření podle § 76a o.s.ř. porušení žádného z uvedených základních práv a ústavní stížnost zamítl.

Poměrně často jsou však děti neopodstatněně odebírány z rodin na základě hygienických nedostatků v bytě nebo neschopnosti rodičů zajistit vlastní bydlení. Evropský soud pro lidská práva z tohoto důvodu opakovaně judikoval porušení čl. 8 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, jež zakotvuje právo na respektování rodinného života.

V odborné literatuře je často uváděn jako příklad rozsudek senátu páté sekce ESLP ze dne 26. října 2006 ve věci stížnosti č. 23848/04 - Wallová a Walla proti České republice. V daném případě bylo panu Wallovi a paní Wallové odebráno na základě předběžného opatření podle § 76a o.s.ř. jejich pět nezletilých dětí a tyto děti byly v následujícím řízení

¹⁸ Jestliže nezletilá osoba není podle zákona způsobilá k udělení souhlasu se zákrokem, nemůže být zákrok proveden bez svolení jejího zákonného zástupce, úřední osoby či jiné osoby nebo orgánu, které jsou k tomuto zmocněny zákonem. Názor nezletilé osoby bude zohledněn jako faktor, jehož závaznost narůstá úměrně s věkem a stupněm vyspělosti.

umístěny do ústavní výchovy. Hlavním důvodem byla skutečnost, že rodina neměla stálý a vyhovující byt. ESLP v tomto rozsudku uvedl, že *„pro rodiče a dítě je být spolu podle ustálené judikatury Soudu základním prvkem rodinného života (Kutzner proti Německu, viz výše, § 58) a vnitrostátní opatření, která jim v tom brání, představují zásah do práva zaručeného článkem 8 Úmluvy (K. a T. proti Finsku [velký senát], č. 25702, § 51, ESLP 2001-VII). Takový zásah není v rozporu s článkem 8, pouze je-li „v souladu se zákonem“, sleduje-li některý nebo některé z cílů uvedených v druhém odstavci tohoto článku a je-li pro dosažení těchto cílů „nezbytný v demokratické společnosti“.*

ESLP sice shledal, že předběžné opatření ve věci Wallová a Walla proti ČR bylo v souladu se zákonem a sledovalo legitimní cíl uvedený v čl. 8 odst. 2 Evropské úmluvy, jímž byla ochrana zájmů nezletilých dětí, tedy „ochrana práv a svobod jiných“, ale nešlo o opatření, jež by bylo v demokratické společnosti nezbytné. ESLP konstatoval, že *„v projednávané věci nebyly výchovné a citové schopnosti stěžovatelů nikdy zpochybněny a soudy uznaly jejich snahu o překonání obtíží. Ústavní výchova dětí stěžovatelů tak byla nařízena z jediného důvodu, a sice že rodina v dané době obývala nevhovující byt. Dle názoru Soudu se tedy jednalo o materiální nedostatek, který mohly vnitrostátní orgány zhojit pomocí jiných prostředků než úplným rozdělením rodiny, což je zjevně nejradikálnější řešení, které lze použít pouze v nejzávažnějších případech.“*

Porušení čl. 8 Evropské úmluvy shledal ESLP i v podobném případě, o němž bylo rozhodnuto rozsudkem senátu páté sekce ESLP ze dne 21. června 2007 ve věci stížnosti č. 23499/06 - Havelka a ostatní proti České republice. Panu Havelkovi byly odňaty na základě předběžného opatření podle § 76a o.s.ř. tři nezletilé děti, a to zejména proto, že kvůli jeho obtížné hospodářské situaci byl jeho byt odpojen od dodávek elektrické energie a rodině hrozilo vystěhování. I v tomto případě dospěl ESLP k závěru, že nařízené předběžné opatření nebylo „nezbytné v demokratické společnosti“, a došlo jím k zásahu do práva na respektování rodinného života.

Na problematickou praxi odebrání dětí z rodin z důvodu špatných sociálních poměrů rodiny nebo z důvodu nevhodných bytových poměrů či hrozby ztráty bytu a vystěhování upozornil i veřejný ochránce práv, jenž ve Sborníku stanovisek veřejného ochránce práv č. 2, Rodina a dítě uvedl, že *„orgán sociálně-právní ochrany dětí by měl být rodině v takové situaci nápomocen při zajištění vhodného bydlení, především by měl informovat rodiče o možnostech získání náhradního bytu z obecního bytového fondu, o ubytování v zařízení zřízeném obcí a rovněž o systému sociálních dávek určených na podporu a zajištění bydlení.“*

Předběžné opatření podle § 76a o.s.ř. tedy může být nařízeno jen tehdy, je-li dán

některý z důvodů uvedených v zákoně a současně zde musí být naléhavá potřeba urychleného rozhodnutí. Zároveň se musí jednat o opatření, jež je v demokratické společnosti nezbytné, tzn. že děti nemohou být rodičům odebrány jen kvůli jejich neschopnosti zajistit vhodné bydlení. Jsou-li tyto předpoklady splněny, nedochází nařízením a vykonáním předběžného opatření k neoprávněnému zásahu do základních práv účastníků.

3.2.1.2. Vhodné prostředí

Ustanovení § 76a o.s.ř. v původním znění stanovilo, že předseda senátu předběžným opatřením nařídí, aby dítě bylo předáno „*do péče osoby, kterou v usnesení označí*“. Žádná bližší specifikace této osoby nebyla uvedena. Zákonem č. 295/2008 Sb., který nabyl účinnosti 1. 10. 2008, došlo k novelizaci tohoto ustanovení a nově se stanoví, že předseda senátu předběžným opatřením nařídí, aby dítě bylo „*na nezbytně nutnou dobu umístěno ve vhodném prostředí, které v usnesení označí*.“ Vhodným prostředím se dle dikce zákona rozumí „*výchovné prostředí u osoby nebo zařízení způsobilého zajistit nezletilému dítěti řádnou péči s ohledem na jeho fyzický a duševní stav, jakož i rozumovou vyspělost a umožnit realizaci případných jiných opatření stanovených předběžným opatřením*.“

V návaznosti na tuto úpravu byl Ministerstvem práce a sociálních věcí, Ministerstvem zdravotnictví, Ministerstvem školství, mládeže tělovýchovy a resortem ministryně pro lidská práva a národnostní menšiny vypracován seznam vhodných prostředí, který je přílohou sdělení Ministerstva spravedlnosti ze dne 25. srpna 2008, č. j. 258/2007-LO-SP/96, kterým se stanoví seznam vhodných prostředí pro umístování nezletilých dětí, které se ocitly bez jakékoliv péče nebo je-li jejich život nebo příznivý vývoj vážně ohrožen nebo narušen v řízení podle § 76a odst. 1 zákona č. 295/2008 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

Seznam vhodných prostředí je zpracován ve formě tabulky rozčleněné podle krajů. U každého zařízení zapsaného v seznamu je uveden kontakt na toto zařízení, kdo je zřizovatelem zařízení, typ pobytu v zařízení (zda jde o zařízení ambulantní či zařízení poskytující služby v rámci pobytu dítěte v zařízení), věcný rozsah služeb poskytovaných zařízením, časový rozsah služeb a cílová skupina, pro kterou je zařízení určeno.

Seznam vhodných prostředí je pouze vodítkem pro soudce a zárukou k tomu, že dítě nebude umístováno do zcela nevhodných prostředí. Soud může zvolit i jiné vhodné prostředí v seznamu neuvedené, které zajistí řádnou péči o dítě.

3.2.2. Předběžné opatření svěřením dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu

Předběžné opatření svěřením dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu bylo do o.s.ř. vloženo zákonem č. 134/2006 Sb., jenž nabyl účinnosti 1. 6. 2006. V literatuře je označováno také jako „předběžné opatření podle § 76a odst. 1 věty třetí o.s.ř.“. Před účinností zákona č. 295/2008 Sb., který do § 76a o.s.ř. vložil definici vhodného prostředí, šlo o „předběžné opatření podle § 76a odst. 1 věty druhé o.s.ř.“

Tímto předběžným opatřením lze svěřit dítě do pěstounské péče na přechodnou dobu, po jejímž uplynutí lze dát souhlas rodiče s osvojením, nebo na dobu do rozhodnutí soudu o tom, že není třeba souhlasu rodiče k osvojení.

I u tohoto předběžného opatření je podmínkou pro jeho nařízení naléhavá potřeba rychlého a operativního zákroku, kterou nelze vyřešit nejen rozhodnutím ve věci samé, ale ani nařízením předběžného opatření podle § 76 odst. 1 písm. b) o.s.ř.¹⁹

Občanský soudní řád v ustanovení § 76a odst. 1 věty třetí odkazuje na zvláštní právní předpis upravující pěstounskou péči na přechodnou dobu, jímž je zákon o rodině. Ten umožňuje svěřit dítě do pěstounské péče na přechodnou dobu pouze na návrh orgánu sociálně-právní ochrany dětí a pouze *osobám, které jsou zařazeny do evidence osob vhodných k výkonu pěstounské péče po přechodnou dobu, a to na*

- a) *dobu, po kterou nemůže rodič ze závažných důvodů dítě vychovávat,*
- b) *dobu, po jejímž uplynutí lze podle § 68a dát souhlas rodiče s osvojením, nebo*
- c) *dobu do pravomocného rozhodnutí soudu o tom, že tu není třeba souhlasu rodičů k osvojení (§ 68).*²⁰

Předběžné opatření podle § 76a o.s.ř. se využije jen v posledních dvou uvedených případech. S ohledem na znění právní úpravy lze dovodit, že do této formy péče se budou předběžným opatřením svěřovat děti, u nichž existuje předpoklad následného osvojení.

Obecně platí, že k osvojení dítěte je třeba souhlasu rodičů. Podle ustanovení § 68a ZoR mohou dát rodiče souhlas s osvojením předem bez vztahu k určitým osvojitelům, jde o tzv. blanketový souhlas. Takový souhlas musí být dán osobně přítomným rodičem písemně před soudem nebo před příslušným orgánem sociálně-právní ochrany dětí, a to nejdříve šest týdnů po narození dítěte. Po tuto dobu šesti týdnů od narození dítěte tedy může být dítě svěřeno do pěstounské péče na přechodnou dobu předběžným opatřením podle § 76a o.s.ř.

¹⁹ BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád: komentář. I. díl. 7. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2006, s. 309.

²⁰ § 45a odst. 2 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů.

Souhlas rodičů s osvojením není třeba ve dvou případech uvedených v § 68 ZoR. Za prvé je to tehdy, pokud po dobu nejméně šesti měsíců soustavně neprojevovali opravdový zájem o dítě (tzv. kvalifikovaný nezájem), za druhé je to tehdy, pokud po dobu nejméně dvou měsíců po narození dítěte neprojeví o dítě žádný zájem, ačkoliv jim v projevení zájmu nebránila závažná překážka (tzv. žádný zájem). O splnění těchto podmínek musí rozhodnout soud v řízení o určení, zda je třeba souhlasu rodičů dítěte k jeho osvojení podle ustanovení § 180a o.s.ř. Návrh na zahájení tohoto řízení podává orgán sociálně-právní ochrany dětí jako opatrovník dítěte nebo rodič dítěte. Do pravomocného rozhodnutí soudu o tom, že byly splněny podmínky zákona o rodině a souhlas rodičů s osvojením dítěte není třeba, se může dítě nacházet v pěstounské péči na přechodnou dobu na základě předběžného opatření podle § 76a o.s.ř.

Na dobu, po kterou nemůže rodič ze závažných důvodů dítě vychovávat, nelze dítě svěřit do pěstounské péče na přechodnou dobu předběžným opatřením podle § 76a odst. 1 věty třetí o.s.ř. Nicméně není vyloučeno využití dalších ustanovení o předběžných opatřeních zakotvených v § 76 odst. 1 písm. b) nebo v § 76a odst. 1 věta první o.s.ř., kdy je délka předběžného opatření omezena na dobu jednoho měsíce od vykonatelnosti.²¹

Pěstounskou péči na přechodnou dobu mohou vykonávat jen osoby uvedené v evidenci osob vhodných pro výkon takové péče. Organizační záležitosti ohledně vedení této evidence jsou obsaženy v ustanovení § 27a ZSPOD. Tuto evidenci vedou krajské úřady a mohou v ní být uvedeny pouze osoby, které na základě odborného posouzení mají předpoklady pro výkon takové péče o dítě, a to zejména z hlediska krátkodobosti takové péče a péče o dítě krátce po jeho narození.

Do evidence se osoby zařazují na základě žádosti podané u obecního úřadu obce s rozšířenou působností. Obecní úřad obce s rozšířenou působností je povinen po doplnění žádosti o potřebné údaje a doklady neprodleně žádost postoupit krajskému úřadu. Krajský úřad rozhodne o zařazení žadatele do evidence, o jeho vyřazení z této evidence nebo o tom, že žadatel do této evidence zařazen nebyl. Opis rozhodnutí zašle krajský úřad obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností.

Krajský úřad předává opis seznamu osob zařazených do evidence Ministerstvu práce a sociálních věcí a obecním úřadům obcí s rozšířenou působností ve svém správním obvodu. Dojde-li ke změnám v evidenci, tento seznam bezodkladně doplňuje a toto doplnění také sděluje ministerstvu a uvedeným obecním úřadům obcí s rozšířenou působností.

²¹ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině; Zákon o registrovaném partnerství: komentář*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 198.

Rozhodne-li soud o svěření dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu, je povinen nejméně jednou za tři měsíce přezkoumat, zda trvají důvody pro svěření dítěte do pěstounské péče. Za tím účelem si vyžaduje zejména zprávy příslušného orgánu sociálně-právní ochrany dětí.²² Dobou tří měsíců je taktéž omezeno trvání tohoto předběžného opatření, může však být prodlouženo.

Pěstouni, jež vykonávají pěstounskou péči na přechodnou dobu, mají nárok na stejné dávky státní sociální podpory jako pěstouni obecně. Dle zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře jim náleží příspěvek na úhradu potřeb dítěte, odměna pěstouna, příspěvek při převzetí dítěte a příspěvek na zakoupení motorového vozidla.

Pěstounská péče na přechodnou dobu byla zavedena jako alternativa k péči ústavní. Jejím účelem je zajištění osobní péče o dítě pěstounem, nikoli zaměstnancem, který je v péči o dítě střídán jinými. Není ani vyloučeno, aby byla pěstounem vykonávána v zařízeních pro výkon pěstounské péče ve smyslu § 44 ZSPOD.²³ Institut pěstounské péče na přechodnou dobu ale není v praxi téměř vůbec využíván, jelikož ze strany veřejnosti není o výkon této pěstounské péče zájem.²⁴

3.3. Účastníci řízení o předběžném opatření podle § 76a o.s.ř.

Účastníky řízení lze obecně charakterizovat jako nositele určitých práv a povinností, jež uplatňují v řízení formou procesních úkonů.

Právní úprava neobsahuje zvláštní definici účastníků řízení o předběžném opatření podle § 76a o.s.ř., proto je třeba použít definici zakotvenou obecně pro předběžná opatření. Účastníky jsou tedy navrhovatel a ti, kteří by jimi byli, kdyby šlo o věc samu. V případě předběžného opatření podle § 76a o.s.ř. jde konkrétně o obec s rozšířenou působností, která je navrhovatelem, nezletilé dítě a rodiče dítěte nebo jiné osoby odpovědné za výchovu dítěte.

Naopak účastníkem není osoba nebo zařízení, jimž má být nezletilé dítě svěřeno předběžným opatřením do péče.²⁵ Je tomu tak proto, že tato osoba není jistá až do vyhlášení,

²² § 45a odst. 5 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů

²³ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině; Zákon o registrovaném partnerství: komentář*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 146.

²⁴ Ke dni 1. 2. 2010 byli v evidenci osob vhodných pro výkon pěstounské péče na přechodnou dobu v celé České republice vedeni pouze čtyři zájemci, z toho tři manželské páry a jedna samožadatelka.

²⁵ To lze dovodit i z ustanovení § 75 odst. 3 o.s.ř., které stanoví náležitosti návrhu na nařízení předběžného opatření podle § 76a o.s.ř., přičemž uvádí zvlášť identifikaci účastníků a zvlášť označení osoby, již má být dítě předáno do péče.

resp. vydání usnesení soudu. Nadto v petitu usnesení o nařízení předběžného opatření se neukládá této osobě povinnost dítě do své péče přijmout. Ústavním zařízením a zařízením pro děti vyžadující okamžitou pomoc tato povinnost vyplývá ze zákona, u fyzických osob si musí být soud jist, že osoba označená v usnesení soudu o nařízení předběžného opatření podle § 76a o.s.ř. dítě do své péče přijme, aby nařízené předběžné opatření nebylo zmařeno.²⁶ Domnívám se, že tato osoba má postavení osoby zúčastněné na řízení. Nemůže vlastním jménem vykonávat vliv na průběh či postup procesu, z rozhodnutí soudu jí ale vzniká právo převzít dítě do své péče. Jde o výjimečnou situaci, kdy osobě zúčastněné na řízení vzniká právo, nikoli povinnost. Povinnost převzít dítě do péče této fyzické osobě uložit nelze, protože podle čl. 4 odst. 1 Listiny základních práv a svobod mohou být povinnosti ukládány pouze na základě zákona a v jeho mezích, přičemž v našem právním řádu pro uložení takové povinnosti neexistuje zákonný podklad.

Co se týká navrhovatele předběžného opatření podle § 76a o.s.ř., nejprve návrhy na toto předběžné opatření podávaly okresní úřady. Ty však ukončily svoji činnost k 31. 12. 2002. Zákonem č. 320/2002 Sb., o změně a zrušení některých zákonů v souvislosti s ukončením činnosti okresních úřadů došlo i ke změně občanského soudního řádu a aktivně legitimovanými se nově staly obecní úřady obcí s rozšířenou působností.

Novela občanského soudního řádu č. 59/2005 Sb. přinesla další změnu, když stanovila, že předběžné opatření podle § 76a o.s.ř. může předseda senátu nařídit jen na návrh obce s rozšířenou působností.

K této změně došlo na základě pozměňovacího návrhu, jenž byl přednesen v druhém čtení projednávání návrhu zákona č. 59/2005 Sb. v Poslanecké sněmovně, a to z toho důvodu, že obecní úřad nemá způsobilost být účastníkem řízení, takzvanou procesní subjektivitu. Tu má totiž dle občanského soudního řádu ten, kdo má způsobilost mít práva a povinnosti; jinak jen ten, komu ji zákon přiznává. Obecní úřad je pouze orgánem obce, procesní subjektivitu tudíž na rozdíl od obce nemá. Obecní úřad jedná buď jménem obce, vykonává-li samostatnou působnost obce, nebo jménem státu, vykonává-li přenesenou působnost, tedy státní správu, jejíž výkon mu byl svěřen.

O jednání obce lze hovořit jen tehdy, jedná-li prostřednictvím svých orgánů v samostatné působnosti, tzn. svým jménem. V přenesené působnosti nejedná obec, nýbrž orgány obce, nikoli však jménem obce. Nová úprava tak navozuje pocit, že podávání návrhů

²⁶ Pracovníci OSPOD by měli projednat přijetí dítěte do péče s fyzickou osobou ještě před podáním návrhu na nařízení předběžného opatření podle § 76a o.s.ř. a je-li to s ohledem na časovou tíseň možné, měli by k návrhu přiložit její písemný souhlas s převzetím dítěte.

na předběžná opatření je výkonem samostatné působnosti obce, je tomu ale právě naopak. Návrhy na předběžná opatření jsou podávány obecními úřady v přenesené působnosti, jež jednají jménem státu. Podávání návrhů na předběžná opatření je totiž výkonem státní správy (přenesené působnosti) a subjektem státní správy může být pouze stát, obecní úřady jsou pouze nepřímými vykonavateli státní správy.²⁷ Obec jako taková je subjektem samosprávy, návrhy na předběžná opatření tedy podávat nemůže. Chtěl-li proto zákonodárce v daném případě dosáhnout toho, aby byl v zákoně uveden subjekt s procesní subjektivitou, měl uvést, že je jím stát. Zároveň by ale musel upravit, že za něj jedná obecní úřad obce s rozšířenou působností.

Ačkoli obecní úřady procesní subjektivitou obecně nedisponují, mám za to, že obecní úřady obcí s rozšířenou působností před novelou č. 59/2005 Sb. procesní subjektivitu pro účely řízení o předběžném opatření podle § 76a o.s.ř. měly. Nikoliv proto, že by měly hmotněprávní subjektivitu, tzn. způsobilost mít práva a povinnosti, ale proto, že jim procesní subjektivita byla zákonem přiznána. Ustanovení § 74 odst. 2 o.s.ř., které vymezuje účastníky řízení o předběžných opatřeních, sice před zmíněnou novelou neuvádělo výslovně navrhovatele jako účastníka řízení, pro vymezení účastníků ale bylo třeba použít zároveň definici uvedenou v ustanovení § 94 odst. 2 o.s.ř., podle které jsou účastníky řízení navrhovatel a ti, které zákon za účastníky označuje. Navrhovatel proto byl účastníkem řízení, přičemž navrhovatelem mohl být pouze obecní úřad obce s rozšířenou působností. Kdyby obecní úřad neměl v dané věci procesní subjektivitu, nemohl by být účastníkem řízení. Tento názor lze podpořit řadou soudních rozhodnutí z té doby, jimiž soudy nařídily předběžné opatření podle § 76a o.s.ř. či návrh na jeho nařízení zamítly, ačkoli byl v návrhu jako navrhovatel označen obecní úřad obce s rozšířenou působností. Kdyby měly soudy za to, že obecní úřady neměly v dané věci procesní subjektivitu, byly by nuceny řízení zastavit pro nedostatek jedné z podmínek řízení.

Nová dikce zákona v praxi způsobuje problémy, neboť některé soudy trvají na podání návrhu obcí a odmítají přijímat návrhy podané obecním úřadem obce s rozšířenou působností, tedy jak zněla dosavadní úprava. Ta byla přitom v souladu se zákonem o rodině, který na řadě míst hovoří o orgánu sociálně-právní ochrany dětí, přičemž zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí považuje za orgány sociálně-právní ochrany dětí mimo jiné obecní úřady

²⁷ Subjektem veřejné správy se rozumí nositel veřejných práv a povinností a odpovědnosti z toho vyplývajících. Vykonavatelem je naproti tomu instituce, která jménem subjektu veřejné správy jedná, tj. fakticky vykonává veřejnou správu.

obcí s rozšířenou působností, nikoli však obce.²⁸ Navíc ZSPOD v ustanovení § 16 (a § 37, jedná-li se o děti cizince) ukládá výslovně obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností povinnost podat návrh na vydání předběžného opatření podle § 76a o.s.ř.²⁹ Žádný jiný orgán obce není k podání návrhu na nařízení předběžného opatření podle § 76 o.s.ř. oprávněn, což ovšem ze samotného znění § 75 odst. 1 o.s.ř. nevyplývá. Nejednotné vymezení aktivní legitimace k podávání návrhů na nařízení předběžného opatření podle § 76a o.s.ř. dále způsobuje problémy při označování navrhovatele na těchto návrzích dle zákona o obcích a při správném používání razítek na návrzích, o čemž se zmíním v kapitole o náležitostech návrhu.

V územně členěných statutárních městech podávají návrhy na předběžné opatření podle § 76a o.s.ř. magistráty těchto měst, pokud oprávnění k podání návrhů tato města nepřenesla statutem na úřady svých městských obvodů nebo městských částí. V hlavním městě Praze podává tyto návrhy Magistrát hlavního města Prahy, pokud oprávnění k podání návrhů nebylo Statutem hlavního města Prahy přeneseno na úřady městských částí.³⁰

Pro určení obcí s rozšířenou působností slouží zákon č. 314/2002 Sb., o stanovení obcí s pověřeným obecním úřadem a stanovení obcí s rozšířenou působností a prováděcí vyhláška k tomuto zákonu č. 388/2002 Sb., o stanovení správních obvodů obcí s pověřeným obecním úřadem a správních obvodů obcí s rozšířenou působností.

Místní příslušnost obecního úřadu obce s rozšířenou působností se řídí místem, kde se dítě nachází.³¹ Podle místní příslušnosti obecního úřadu obce s rozšířenou působností se určuje i místní příslušnost okresního soudu, jež bude o návrhu na nařízení předběžného opatření rozhodovat. V těchto případech se tedy neaplikuje ustanovení § 88 písm. c) o.s.ř., jež stanoví výlučnou příslušnost soudu ve věcech péče o nezletilé. Důvodem je nutnost okamžitého řešení nepříznivé situace nezletilého dítěte, přičemž obecní úřad obce s rozšířenou působností je schopen nejrychleji návrh doručit právě tomu soudu, v jehož obvodu se nachází sídlo tohoto úřadu.³²

²⁸ NOVOTNÁ, Věra. Úprava předběžných opatření v novele občanského soudního řádu a výkon opatrovnictví. *Právo a rodina*, 2005, roč. 7, č. 9, s. 20.

²⁹ § 16 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů: Ocitlo-li se dítě bez jakékoliv péče nebo jsou-li jeho život nebo příznivý vývoj vážně ohroženy nebo narušeny, je obecní úřad obce s rozšířenou působností povinen podat neprodleně návrh soudu na vydání předběžného opatření podle zvláštního právního předpisu.

³⁰ § 139 odst. 2 zákona č. 128/2000 Sb., o obcích, ve znění pozdějších předpisů a § 32 odst. 2 zákona č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze, ve znění pozdějších předpisů

³¹ § 61 odst. 3 písm. a) zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů

³² Také je-li třeba nařídit předběžné opatření v mimopracovní době, obecní úřad obce s rozšířenou působností má k dispozici kontakt pouze na ten soud, v jehož obvodu leží jeho sídlo.

Jak již bylo uvedeno výše, obecní úřady obcí s rozšířenou působností jsou orgány sociálně-právní ochrany dětí. Zpravidla mají zřízeny odbory či oddělení sociálně-právní ochrany dětí, do nichž jsou začleněni zaměstnanci obce specializující se na tuto oblast. Ti potom fakticky vykonávají činnost OSPOD včetně podávání návrhů na nařízení předběžného opatření podle § 76a o.s.ř. Tito zaměstnanci jsou zařazeni do tzv. „systému vyrozumění“. Jde o aktualizovaný seznam zaměstnanců obce s rozšířenou působností s dohodnutou pracovní pohotovostí včetně adres jejich bydliště a telefonního spojení. Tento seznam vypracovává obecní úřad obce s rozšířenou působností a předává jej okresním soudům a orgánům Policie, jež se mohou na zaměstnance uvedené v tomto seznamu obracet, nastane-li naléhavá potřeba nařídit a vykonat předběžné opatření podle § 76a o.s.ř. v mimopracovní době.

Na návrh nikoho jiného než obce s rozšířenou působností nelze předběžné opatření podle § 76a o.s.ř. nařídit. Takový návrh by soud musel zamítnout pro nedostatek věcné legitimace. Vzhledem k tomu, že jeho předmětem je věc péče o nezletilé, ohledně níž lze zahájit řízení i bez návrhu, může soud v případě potřeby nařídit předběžné opatření podle § 76 odst. 1 písm. b) o.s.ř.³³

Dalším účastníkem řízení je nezletilé dítě. Dosažení zletilosti se řídí občanským zákoníkem. Zletilosti se nabývá dovršením osmnáctého roku věku. Před dosažením tohoto věku se zletilosti nabývá jen uzavřením manželství. Pro účely nařízení předběžného opatření podle § 76a o.s.ř. nemusí být nezletilé dítě českým občanem ani nemusí mít na území České republiky trvalý nebo dlouhodobý pobyt. Sociálně-právní ochrana dětí se v nezbytném rozsahu poskytuje všem dětem, tedy i dětem cizincům. Nezbytným opatřením je i podání návrhu na nařízení předběžného opatření podle § 76a o.s.ř.

Při nařízení předběžného opatření a při jeho výkonu nemusí být nezletilý zastoupen. Některé soudy však této možnosti nevyužívají a spolu s usnesením o nařízení předběžného opatření vydávají i usnesení, jímž ustanovují opatrovníkem dítěte OSPOD, který podal návrh na nařízení předběžného opatření. Nastává tak nepříliš ideální situace, kdy navrhovatelem a opatrovníkem dítěte je tentýž subjekt. Opatrovník musí být dítěti vždy ustanoven bezodkladně po provedení výkonu předběžného opatření, nemá-li nezletilý zákonného zástupce nebo nemůže-li jej zákonný zástupce v řízení zastupovat, zejm. pro střet zájmů ve smyslu § 37 ZoR. Opatrovníka potom dítěti ustanovuje soud příslušný podle § 88 písm. c) o.s.ř. a ustanoví jím zpravidla OSPOD.

³³ BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád: komentář. I. díl.* 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 293.

Dále jsou účastníky řízení rodiče nezletilého dítěte, jsou-li odpovědní za výchovu dítěte. Nejsou-li účastníky řízení rodiče, jsou to zpravidla jiné osoby odpovědné za výchovu dítěte. Těmi mohou být fyzické osoby, kterým dítě bylo svěřeno do péče podle § 45 ZoR, pěstouni, poručníci, ale také zařízení, kde se vykonává ústavní a ochranná výchova.³⁴ Může se však stát, že účastníky nebude ani jedna z těchto skupin osob, např. tehdy, je-li předběžné opatření nařizováno z důvodu náhlého úmrtí rodičů.

3.4. Postup obecního úřadu obce s rozšířenou působností před podáním návrhu na nařízení předběžného opatření podle § 76a o.s.ř.

Ačkoli je povinností obecního úřadu obce s rozšířenou působností podat návrh na nařízení předběžného opatření podle § 76a o.s.ř. neprodleně poté, co zjistí, že se dítě ocitlo bez jakékoli péče nebo že jsou jeho život nebo příznivý vývoj vážně ohroženy nebo narušeny, je třeba nejprve učinit určité kroky předcházející samotnému podání návrhu.

Pracovníci OSPOD jsou ve většině případů o situaci vyžadující nařízení předběžného opatření informováni Policií, méně časté jsou případy, kdy se dozví o potřebě vydat předběžné opatření z vlastní činnosti, téměř výjimečné případy, kdy jsou informováni přímo fyzickými nebo právníckými osobami včetně zdravotnických zařízení.

Dozví-li se pracovník OSPOD o naléhavé situaci, v níž se nachází nezletilé dítě, je jeho úkolem v první řadě zjistit situaci na místě, ve většině případů za přítomnosti Policie. Je třeba zejména bezprostředně posoudit zdravotní stav dítěte, zda není nutno přivolat okamžitě lékaře. Poté pracovník OSPOD analyzuje situaci a zváží, zda je nutné odebrat dítě z rodiny.

Pokud se dítě ocitlo bez jakékoli péče, není zde samozřejmě potřeba odebírat jej z rodiny. Dítě musí být odvezeno k lékaři pro zjištění jeho aktuálního zdravotního stavu. Není-li dítě hospitalizováno ve zdravotnickém zařízení, je povinností OSPOD zajistit dítěti neodkladnou péči. Při zajištění této péče se zpravidla dá přednost příbuznému dítěte. Pokud nelze dítě neodkladně předat příbuznému dítěte, buď proto, že dítě odmítá převzít nebo není obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností žádný příbuzný dítěte znám, je třeba dítě umístit do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc.

Ocitlo-li se dítě bez jakékoli péče například proto, že rodiče či jiné osoby odpovědné za výchovu dítěte byli náhle hospitalizováni, ale je možné získat jejich souhlas se svěřením

³⁴ NOVOTNÁ, Věra. Nový zákon o sociálně-právní ochraně dětí. *Rodinné právo*, 1999, roč. 1, č. 12, s.8.

dítěte do péče příbuzných či známých, zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc nebo zařízení pro výkon ústavní výchovy, není třeba podávat návrh na vydání předběžného opatření podle § 76a o.s.ř., v opačném případě návrh být podán musí.

Je-li třeba dítě odebrat z rodiny, liší se postup OSPOD podle toho, zda rodiče s odnětím dítěte souhlasí nebo nesouhlasí. Jsou-li rodiče po osvětlení situace ochotni poskytnout pracovníkovi OSPOD písemný souhlas s odnětím dítěte, následuje stejný postup jako v případě, že se dítě ocitlo bez jakékoli péče, tzn. že nejprve musí být provedena lékařská prohlídka dítěte, není-li dítě hospitalizováno, je předáno některému z příbuzných nebo zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc do doby, než soud vystaví předběžné opatření. Nesouhlasí-li rodiče s odebráním dítěte, pracovník OSPOD je povinen zajistit vydání předběžného opatření a soud až poté provede odnětí dítěte.

Ještě před samotným podáním návrhu na nařízení předběžného opatření pracovníci OSPOD informují soud telefonicky o chystaném předběžném opatření a zajišťují místo, kam bude dítě předběžným opatřením umístěno.

Pracovník OSPOD musí zvážit, zda navrhne předání dítěte do péče fyzické nebo právnické osoby. Zejména svěřením dítěte do péče fyzické osoby je třeba pečlivě promyslet z hlediska účelnosti návrhu, způsobilosti osoby zabezpečit řádnou péči o svěřené dítě a jistoty, že dítě do své péče přijme a že výkon rozhodnutí nebude zmařen. Proto se doporučuje obstarat písemný souhlas této osoby s převzetím dítěte a ten přiložit k návrhu, avšak s výhradou, že to bude s ohledem na časovou tíseň možné. Touto fyzickou osobou může být příbuzný dítěte, osoba blízká dítěti a rodině, pěstouni určení pro výkon pěstounské péče na přechodnou dobu, nebo jiná vhodná osoba.

Pokud má být dítě svěřeno do péče právnické osoby, přichází v úvahu zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc nebo ústavní péče. Ta je u dětí do tří let věku vykonávána ve zdravotnických zařízeních, kterými jsou kojenecké ústavy nebo dětské domovy do tří let věku. U dětí od tří let věku jde o školská zařízení upravená v zákoně č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. Jedná se o tato zařízení: diagnostický ústav, dětský domov, dětský domov se školou a výchovný ústav. Má-li být dítě starší tří let svěřeno do ústavu a jde o dítě bez závažných výchovných problémů, informuje pracovník OSPOD telefonicky příslušný diagnostický ústav, který rozhodne o tom, do kterého konkrétního zařízení bude dítě přijato, a to především na základě volné kapacity. Pracovník OSPOD potom v návrhu na nařízení předběžného opatření uvede toto konkrétní zařízení. Není-li možné takový postup s diagnostickým ústavem předem dohodnout, např. z důvodu

časové tísňe, je nutné v návrhu vždy označit příslušný diagnostický ústav. Stejně tak je nezbytné vždy navrhnout umístění dítěte do příslušného diagnostického ústavu v případě, kdy diagnostický ústav na provedení příslušné diagnostiky dítěte trvá nebo jde-li o dítě se závažnými poruchami chování. Děti zdravotně postižené mohou být umístěny do zařízení sociální péče, jimiž jsou domovy pro osoby se zdravotním postižením.

Obecní úřad obce s rozšířenou působností projedná okamžité přijetí dítěte ještě před podáním návrhu se zařízením, kterému má být dítě svěřeno do péče (zdravotnické zařízení, školské zařízení dle rozhodnutí diagnostického ústavu, zařízení sociální péče). Tato povinnost má spíše organizačně-informační charakter, uplatní se pouze za předpokladu, že to nastalá situace umožňuje. Ústavní zařízení označené v rozhodnutí soudu má povinnost přijmout dítě i v případě, že s ním umístění dítěte nebylo předem projednáno, neboť i zákon č. 109/2002 Sb. výslovně stanoví, že školská zařízení pro výkon ústavní výchovy poskytují péči dětem, u nichž bylo nařízeno předběžné opatření podle § 76a o.s.ř.³⁵

Až poté pracovník OSPOD připraví a následně podá návrh na nařízení předběžného opatření podle § 76a o.s.ř.

Z výše uvedeného vyplývá, že ne ve všech případech, kdy se dítě ocitne bez jakékoli péče nebo jsou-li jeho život nebo příznivý vývoj vážně ohroženy nebo narušeny, je třeba podávat návrh na nařízení předběžného opatření podle § 76a o.s.ř. Někdy je možné získat souhlas rodiče se svěřením dítěte do péče určité fyzické či právnické osoby. Pokud však situace vyžaduje podání návrhu na nařízení předběžného opatření, trvá obvykle až několik hodin, než je pracovník OSPOD schopen návrh podat. Do doby nařízení předběžného opatření se dítě nachází buď ve zdravotnickém zařízení, v péči příbuzného dítěte nebo v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc.

3.5. Návrh na nařízení předběžného opatření podle § 76a o.s.ř.

Po provedení všech nezbytných kroků a vypracování návrhu pracovník OSPOD podá návrh na nařízení předběžného opatření podle § 76a o.s.ř. k příslušnému soudu. Stejně jako jiná podání musí být návrh srozumitelný, určitý a musí splňovat zákonem stanovené náležitosti.

³⁵ Metodický pokyn MPSV ze dne 2. 11. 1995 k postupu obecních úřadů obcí s rozšířenou působností při poskytování pomoci ohroženým dětem (upravený podle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů) – ve znění účinném od 15. 3. 2007, bod 4 odst. 2

3.5.1. Podání návrhu

Návrh na nařízení předběžného opatření podle § 76a o.s.ř. doručují pracovníci OSPOD s ohledem na naléhavost situace soudu osobně. Příslušný je okresní soud, který je místně příslušný pro obvod (okres) navrhovatele, tedy pro obvod obce s rozšířenou působností. Jde o první případ, kdy se příslušnost soudu v nesporné věci týkající se nezletilého dítěte neřídí bydlištěm nebo místem pobytu chráněnce, nýbrž sídlem navrhovatele.³⁶

Na návrhu se ihned vyznačí datum a čas doručení a návrh se předává soudci, jež má ve věci rozhodnout. Návrh je osvobozen od soudních poplatků.³⁷

Pracovníci OSPOD po podání návrhu zpravidla ani neopouštějí budovu soudu a vyčkají na vyhlášení či vydání rozhodnutí. V opačném případě jsou povinni dle vyhlášky č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, sdělit soudci adresu, popřípadě číslo telefonní stanice, na které se bude zdržovat pracovník OSPOD, který poskytne soudu potřebnou součinnost k provedení výkonu předběžného opatření, bude-li soudem nařízeno.³⁸

V odůvodněných případech jsou pracovníci OSPOD rovněž povinni upozornit soudce na skutečnost, že podle jejich poznatků bude při případném výkonu předběžného opatření potřebná součinnost orgánu Policie ČR.³⁹

Může se samozřejmě stát, že potřeba nařízení předběžného opatření vyvstane v době mimo rozvrženou pracovní dobu soudu nebo v den pracovního klidu. Pro tuto dobu je předseda okresního soudu povinen v souladu s ustanovením § 116a odst. 1 vyhlášky č. 37/1992 Sb. zajistit dosažitelnost soudce a umožnit mu přístup do budovy soudu, k přímé telefonní stanici, k telefaxu, do kanceláře, kde jsou uloženy spisy ve věcech péče o nezletilé a ve věcech předběžných opatření a použití kulatého razítka.

Splnění této povinnosti předsedovi soudu usnadňuje ustanovení § 84 odst. 3 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů, které stanoví, že „*k zajištění řádného výkonu soudnictví může předseda soudu nařídit soudci pracovní pohotovost na pracovišti, v místě jeho bydliště nebo na jiném vhodném místě. Pracovní pohotovost na pracovišti může být soudci nařízena v rozsahu*

³⁶ WINTEROVÁ, Alena. Nad osmnáctou novelou (a devatenácti novelizacemi) občanského soudního řádu. *Právní praxe*, 1996, roč. 44, č. 4, s. 189.

³⁷ § 11 odst. 1 písm. a), odst. 3 písm. a) zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů

³⁸ § 116b odst. 2 vyhlášky Ministerstva spravedlnosti ČR č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, ve znění pozdějších předpisů

³⁹ Metodický pokyn MPSV ze dne 2. 11. 1995 k postupu obecních úřadů obcí s rozšířenou působností při poskytování pomoci ohroženým dětem (upravený podle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů) – ve znění účinném od 15. 3. 2007, bod 5 odst. 1

nejvýše 400 hodin v kalendářním roce. Při nařizování pracovní pohotovosti předseda soudu dbá o rovnoměrné zatížení všech soudců.“ Soudci tedy stejně jako pracovníci OSPOD vykonávají pracovní pohotovost. „Po dobu dosažitelnosti je určený soudce povinen se zdržovat na adrese svého trvalého pobytu. Má-li přechodný pobyt v sídle soudu, ke kterému je přidělen, může se zdržovat na adrese přechodného pobytu.“⁴⁰

„Předseda soudu oznamuje obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností v obvodu soudu adresu a číslo telefonní stanice, kde se určený soudce (předseda senátu) bude během dosažitelnosti zdržovat. Písemnosti určené soudu se po dobu dosažitelnosti doručují do sídla soudu, pokud předseda soudu nebo soudce zajišťující dosažitelnost nedohodne s těmito orgány jiný způsob doručování písemností.“⁴¹ Soudce, jehož dosažitelnost byla zajištěna, taktéž potvrdí datum a čas převzetí návrhu vyznačením na návrhu.

V některých případech však není dosažitelnost soudce ze strany obecních úřadů obcí s rozšířenou působností využívána. To se děje tehdy, vyvstane-li potřeba nařízení předběžného opatření v nočních hodinách dne, jenž je nebo po němž následuje běžný pracovní den. Pracovníci OSPOD umístí dítě do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc nebo do péče příbuzného dítěte a návrh podají až v pracovní době následujícího dne. I když je péče o dítě dočasně zajištěna, domnívám se, že takový postup je v rozporu s povinností obecního úřadu obce s rozšířenou působností podat návrh neprodleně a nelze jej považovat za postup v zájmu dítěte.

3.5.2. Náležitosti návrhu

Návrh na předběžné opatření podle § 76a o.s.ř. musí obsahovat jak obecné náležitosti podle § 42 odst. 4 o.s.ř. povinné pro všechna podání, tak náležitosti zvláštní stanovené v § 75 odst. 3 o.s.ř. speciálně pro návrhy na nařízení předběžného opatření podle § 76a o.s.ř.

Ustanovení § 42 odst. 4 o.s.ř. stanoví, že z podání musí být patrné, kterému soudu je určeno, kdo je činí, které věci se týká, co sleduje, a musí být podepsáno a datováno.

Na tomto místě se vrátím k již zmíněnému problému s vymezením aktivní legitimace k podání návrhu v občanském soudním řádu. Z návrhu totiž musí být patrné, kdo podání činí a dle ustanovení § 75 odst. 1 o.s.ř. je to obec s rozšířenou působností. Poněvadž je ale podání

⁴⁰ § 116b vyhlášky Ministerstva spravedlnosti ČR č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, ve znění pozdějších předpisů

⁴¹ § 116b vyhlášky Ministerstva spravedlnosti ČR č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, ve znění pozdějších předpisů

návrhu na nařízení předběžného opatření podle § 76a o.s.ř. výkonem přenesené působnosti⁴², uplatní se ustanovení § 111 odst. 2 a 3 zákona č. 128/2000 Sb., o obcích. Podle těchto ustanovení se všechny písemnosti vyhotovené orgánem obce v přenesené působnosti orgánů obce, s výjimkou nařízení obce, v záhlaví označují slovy „Obecní úřad“ („Městský úřad“, „Úřad městyse“) s uvedením názvu obce, městyse nebo města. Vypracovávají-li písemnosti odbory obecního (městského) úřadu nebo úřadu městyse, uvede se pod záhlavím též název odboru, který písemnost vyhotovil. Naopak uvedením slova „obec“ („město“, „městys“) a názvem obce, městyse nebo města s uvedením orgánu, který písemnost vyhotovil, se podle odstavce 1 téhož ustanovení označují všechny písemnosti vyhotovené orgánem obce v samostatné působnosti obce.⁴³ Ačkoli tedy podle ustanovení § 75 odst. 1 o.s.ř. může předseda senátu nařídit předběžné opatření podle § 76a o.s.ř. jen na návrh obce s rozšířenou působností, musí být návrh dle zákona o obcích označen slovy „Obecní úřad“ („Městský úřad“, „Úřad městyse“), jelikož podání návrhu je výkonem přenesené působnosti obce.

Označení navrhovatele v záhlaví návrhu má taktéž důsledky spočívající v používání různých razítek. Používání razítek se řídí zákonem č. 352/2001 Sb., o užívání státních symbolů České republiky, kde se v ustanovení § 5 uvádí, že „malý státní znak užívají oprávněné osoby na rozhodnutích a jiných úředních aktech nebo listinách osvědčujících důležité skutečnosti, vydávaných při výkonu zákonem stanovené působnosti.“ Návrh na předběžné opatření podle § 76a o.s.ř. takovým úředním aktem bezpochyby je.⁴⁴ „Razítka s malým státním znakem je kulatého tvaru, malý státní znak je vyobrazen uvnitř kruhu, na jehož obvodu je označení oprávněné osoby, popřípadě i označení její organizační součásti a sídla.“⁴⁵ Toto razítko označované také jako „úřední razítko“ lze použít pouze na listinách vyhotovených v rámci přenesené působnosti. Označení subjektu v záhlaví listiny by mělo vždy odpovídat označení na razítku, tzn. že úřední razítko lze použít jen tehdy, je-li návrh na předběžné opatření označen slovy „obecní úřad“, jelikož i po obvodu razítka je napsáno „obecní úřad“. Je-li návrh označen uvedením slova „obec“, je třeba použít razítko jiné,

⁴² § 58a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů: Povinnosti stanovené obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností podle zákona o sociálně-právní ochraně dětí jsou výkonem přenesené působnosti.

⁴³ Prostřednictvím označení písemností lze odlišit případy, kdy obec vykonává samostatnou a kdy přenesenou působnost. Jedná-li obec v samostatné působnosti, je sama subjektem veřejné správy (konkrétně samosprávy) a jedná prostřednictvím svých orgánů svým jménem, proto jsou písemnosti označeny slovy „obec“. V přenesené působnosti obce jednají orgány obce pouze jako nepřímí vykonavatelé státní správy, subjektem veřejné správy je zde stát. Protože přenesenou působnost ve většině případů vykonává obecní úřad, označují se písemnosti slovy „obecní úřad“.

⁴⁴ NOVOTNÁ, Eva. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí: komentář*. 3. vydání. Praha: Linde, 2007, s. 56.

⁴⁵ § 6 zákona č. 352/2001 Sb., o užívání státních symbolů České republiky, ve znění pozdějších předpisů

nazývané „razítko obce“. Takové razítko může být kulaté nebo hranaté a obsahuje název obce, nesmí však obsahovat vyobrazení malého státního znaku.

I z těchto formálních důvodů by mělo dojít k úpravě občanského soudního řádu a aktivní legitimace by měla být opětovně přiznána obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností, nikoli obci s rozšířenou působností. Zároveň by bylo vhodné uvést, že v řízení o předběžném opatření podle § 76a o.s.ř. má obecní úřad způsobilost být účastníkem řízení a ve stejném rozsahu i procesní způsobilost. I bez výslovné úpravy by to však bylo možné dovodit, jelikož návrhovač je v řízeních zahajovaných na návrh vždy účastníkem řízení, přičemž účastníkem může být pouze ten, kdo má procesní subjektivitu. Zákon může subjektu přiznat způsobilost být účastníkem řízení jednak výslovně, jednak tak, že s ním (mlčky) zachází jako se způsobilým účastníkem řízení.⁴⁶

Další z obecných náležitostí návrhu je podpis návrhovače. Otázkou je, kdo za obec návrh na nařízení předběžného podle § 76a o.s.ř. podepisuje. Podle ustanovení § 103 odst. 1 zákona o obcích zastupuje obec navenek starosta. Kdo jedná za obecní úřad, upraveno není, proto nezbyvá než dovodit, že je to taktéž starosta. Ten by měl také podepisovat návrhy na nařízení předběžného opatření. Není ovšem možné zajistit nepřetržitou dosažitelnost starosty nebo primátora, proto se situace řeší tím způsobem, že každý z pracovníků OSPOD má pro tyto účely od starosty podepsanou plnou moc, kterou přikládá k návrhu na nařízení předběžného opatření. Starosta může také písemně pověřit zaměstnance obce k podávání návrhů na předběžná opatření, v tom případě musí pracovník OSPOD své pověření soudu prokázat.⁴⁷

Zvláštními náležitostmi návrhu na nařízení předběžného opatření podle § 76a o.s.ř. jsou *jméno nezletilého dítěte, jména, povolání a bydliště ostatních účastníků, jsou-li návrhovači známa, vylíčení rozhodujících skutečností odůvodňujících nařízení předběžného opatření, označení osoby, které má být dítě předáno do péče, a musí z něj být patrné, že se domáhá nařízení předběžného opatření podle § 76a.*⁴⁸

⁴⁶ BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád: komentář. I. díl.* 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 72.

⁴⁷ Pověření zaměstnanci prokazují své oprávnění písemným pověřením, dokladem o pracovním poměru u obce, úředním průkazem nebo dalšími doklady, z nichž jednoznačně vyplývá, že jde o zaměstnance, který má v konkrétní věci jednat. Pověření může být také založeno u soudu a zaznamenáno v jeho správním deníku. Existenci tohoto pověření prokazuje oprávněná osoba v konkrétním případě dokladem vydaným soudem o tom, že pověření bylo zaznamenáno ve správním deníku. Tohoto pověření se lze dovolávat pouze u soudu, u kterého bylo založeno. Pověření je třeba odlišovat od plné moci. Pověření zaměstnanci jednajícím v řízení před soudem za obec nejsou zástupci obce, jejich úkony jsou úkony obce. Osoby jednajícím v řízení před soudem na základě plné moci vystupují jako zástupci obce.

⁴⁸ § 75 odst. 3 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

Neuveďte-li obec s rozšířenou působností v návrhu výslovně, že se domáhá nařízení předběžného opatření podle § 76a o.s.ř., je třeba její podání považovat za návrh na předběžné opatření podle § 76 odst. 1 písm. b) o.s.ř.⁴⁹

Doporučuje se, aby vedle těchto nezbytných náležitostí uvedl obecní úřad obce s rozšířenou působností i hodinu podání návrhu. Návrh by měl vždy obsahovat také bližší určení místa, kde se dítě fakticky nachází, pokud je navrhovatelí známo.⁵⁰

Navrhovatel je povinen připojit k návrhu listiny, jichž se dovolává.⁵¹ Podání je třeba předložit s potřebným počtem stejnopisů a s přílohami tak, aby jeden stejnopis zůstal u soudu a aby každý účastník dostal jeden stejnopis, jestliže je to třeba.⁵² Návrh se soudu podává ve čtyřech vyhotoveních, jedno vyhotovení si nechává obecní úřad obce s rozšířenou působností.

Neobsahuje-li návrh na nařízení předběžného opatření podle § 76a o.s.ř. všechny stanovené náležitosti nebo je-li nesrozumitelný nebo neurčitý, pokusí se soud i neformálně o odstranění případných vad návrhu, které by neumožňovaly o návrhu meritorně rozhodnout, v průběhu posuzování hledisek významných pro nařízení předběžného opatření.⁵³ Nedochozí zde tedy k okamžitému odmítnutí návrhu, jako je tomu u obecných předběžných opatření. Důvodem je neodkladná potřeba úpravy poměrů nezletilého dítěte.

3.6. Rozhodnutí o návrhu na nařízení předběžného opatření podle § 76a o.s.ř.

O návrhu na nařízení předběžného opatření rozhodne předseda senátu bez jednání a bez slyšení účastníků. *„Jediným podkladem pro rozhodnutí soudu o návrhu na předběžné opatření jsou údaje a informace, které jsou obsaženy v návrhu a v listinách předložených navrhovatelem, soud na jejich základě - aniž by vůbec umožnil druhému účastníku se k nim vyjádřit nebo přednést vlastní tvrzení a návrhy - zkoumá, zda jsou splněny podmínky a předpoklady pro nařízení předběžného opatření.“*⁵⁴ Zákon sice výslovně nevylučuje, aby

⁴⁹ BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád: komentář. I. díl. 7. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2006, s. 294.

⁵⁰ Metodický pokyn MPSV ze dne 2. 11. 1995 k postupu obecních úřadů obcí s rozšířenou působností při poskytování pomoci ohroženým dětem (upravený podle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů) – ve znění účinném od 15. 3. 2007, bod 4.

⁵¹ § 75 odst. 4 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

⁵² § 42 odst. 4 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

⁵³ BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád: komentář. I. díl. 7. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2006, s. 295.

⁵⁴ Stanovisko Nejvyššího soudu ČR ze dne 13. 6. 2007, sp. zn. Cjpn 19/2006

soud vyzval navrhovatele, aby mu předložil další významné listiny, fakticky je v této možnosti omezen lhůtou, v níž musí o návrhu na předběžné opatření rozhodnout.⁵⁵

3.6.1. Lhůta pro rozhodnutí soudů

O návrhu na předběžné opatření podle § 76a o.s.ř. je třeba rozhodnout bezodkladně. Není-li tu nebezpečí z prodlení, může předseda senátu rozhodnout nejpozději do uplynutí 24 hodin od podání návrhu. *„Jde ovšem o lhůtu pořádkovou, nikoli propadnou. Případné pozdější rozhodnutí je tedy platné a nabude právní moci i vykonatelnosti. Nedodržení lhůty by mohlo být posouzeno jen jako porušení povinnosti soudce (disciplinárně).“*⁵⁶

Dle stanoviska Nejvyššího soudu ze dne 13. 6. 2007, sp. zn. Cpjn 19/2006 povinnost rozhodnout o návrhu bezodkladně znamená *„v takové době, do jejíhož uplynutí nemůže dojít ke zmaření požadovaného předběžného opatření a ani k poškození práv, kterým má být nařízením předběžného opatření poskytnuta ochrana“*.

S ohledem na závažnost situace, v níž se dítě nachází, je lhůta pro rozhodnutí omezena na 24 hodin od podání návrhu. Jde tedy o lhůtu hodinovou. Podle ustanovení § 57 odst. 2 věta třetí o.s.ř. *„končí lhůty určené podle hodin uplynutím hodiny, která se svým označením shoduje s hodinou, kdy došlo ke skutečnosti určující počátek lhůty.“* Zde je třeba podotknout, že taková úprava počítání lhůt podle hodin není příliš šťastná, jelikož neumožňuje správné počítání jiných hodinových lhůt než násobků čtyřiačtyřiceti.

Winterová upozorňuje na skutečnost, že *„z hlediska běhu lhůt bylo opomenuto ustanovení § 57 odst. 2 druhé věty o tom, že případně-li konec lhůty na sobotu, neděli nebo svátek, je posledním dnem lhůty nejbližší následující pracovní den. Skončí-li tedy čtyřiačtyřicetihodinová lhůta pro vydání předběžného opatření podle § 76a v sobotu, má soud do pondělí čas“*.⁵⁷ V zápětí však uvádí, že takový důsledek nelze připustit, s čímž je třeba souhlasit. V opačném případě by dosažitelnost soudce ve dnech pracovního klidu naprosto ztrácela opodstatněnost a nečinnost soudu v této době by byla v rozporu s vyhláškou Ministerstva spravedlnosti ČR č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, která upravuje pravidla pro postup soudů při rozhodování o předběžném opatření podle § 76a o.s.ř. ve dnech pracovního klidu.

⁵⁵ BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád: komentář. I. díl. 7. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2006, s. 300.

⁵⁶ WINTEROVÁ, Alena a kol. *Občanský soudní řád s vysvětlivkami a judikaturou. 3. vydání.* Praha: Linde Praha, 2007, s. 134.

⁵⁷ WINTEROVÁ, Alena. Nad osmnáctou novelou (a devatenácti novelizacemi) občanského soudního řádu. *Právní praxe*, 1996, roč. 44, č. 4, s. 190.

3.6.2. Forma a druh rozhodnutí

O předběžném opatření soud rozhoduje usnesením. V úvahu přicházejí stejná rozhodnutí jako v případě rozhodnutí o žalobě s výjimkou odmítnutí návrhu, tzn. zastavení řízení, nařízení předběžného opatření nebo zamítnutí návrhu.

Důvody pro odmítnutí návrhu na nařízení předběžného opatření jsou stejné jako důvody odmítnutí každého jiného podání. Je to jednak chybějící podstatná náležitost, nesrozumitelnost nebo neurčitost návrhu, pro které nelze v řízení pokračovat. Tento důvod odmítnutí se však u předběžných opatření podle § 76a o.s.ř. neuplatňuje, neboť jak již bylo uvedeno výše, soud se pokusí o neformální odstranění vad návrhu. Nepřichází v úvahu ani odmítnutí návrhu pro nesložení jistoty, protože návrh na nařízení předběžného opatření podle § 76a o.s.ř. je od jistoty osvobozen.

K zastavení řízení o návrhu na nařízení předběžného opatření může dojít buď pro nedostatek procesních podmínek nebo pro zpětvzetí návrhu podle § 96 odst. 2 o.s.ř. K tomu ovšem v praxi nedochází. Návrh lze vzít zpět až do právní moci rozhodnutí o návrhu. Vedle toho ale existuje možnost podat návrh na zrušení předběžného opatření, bylo-li nařízeno, pro pominutí důvodů podle § 76a odst. 6 o.s.ř. Vztah mezi těmito dvěma instituty po nařízení předběžného opatření, ale před právní mocí usnesení, jímž bylo nařízeno, není vymezen. Rozdíl spočívá zejména v tom, že návrh na nařízení předběžného opatření může vzít zpět jen obec s rozšířenou působností jako navrhovatel, zatímco návrh na zrušení předběžného opatření mohou podat i ostatní účastníci, a to i po právní moci rozhodnutí o návrhu. Zatímco zpětvzetí návrhu nemusí být odůvodněno a soud bez dalšího řízení zastaví, v návrhu na zrušení předběžného opatření musí být uvedeny důvody pro jeho zrušení a v úvahu přichází i zamítnutí tohoto návrhu. Přesto by měl obecní úřad obce s rozšířenou působností volit spíše návrh na zrušení předběžného opatření, jelikož v případě zpětvzetí návrhu soud zruší i usnesení, jímž bylo předběžné opatření nařízeno a na základě kterého došlo k výkonu rozhodnutí. Zpětvzetí návrhu by tedy mělo být využíváno spíše před rozhodnutím soudu o návrhu, došlo-li by k odpadnutí důvodu pro jeho nařízení v krátké době mezi podáním návrhu a rozhodnutím soudu o něm. Poněvadž soud rozhoduje o návrhu bezodkladně po jeho podání, budou takové situace naprostou raritou.

Pokud jde o nedostatek podmínek řízení, v úvahu přichází pouze nedostatek neexistence překážek litispendence (před právní mocí usnesení o nařízení předběžného opatření) a res iudicata (po právní moci usnesení o nařízení předběžného opatření), a to jen tehdy, nachází-li se dítě na základě předběžného opatření v péči určité osoby či zařízení,

ze které se neoprávněně dostane, přičemž předběžné opatření nadále trvá. V těchto případech je třeba řízení o novém návrhu na nařízení předběžného opatření zastavit a opětovně provést výkon na základě původního usnesení o nařízení předběžného opatření. Teoreticky je důvodem pro zastavení řízení i neexistence podmínky způsobilosti být účastníkem řízení (procesní subjektivity). Tu má každý, kdo má způsobilost mít práva a povinnosti, tudíž fyzické osoby, právnické osoby a stát a navíc i ten, komu ji zákon přiznává. Nedostatek této podmínky je však málo pravděpodobný, lze si např. představit situaci, že dítě zemře nebo obec s rozšířenou působností jako navrhovatel zanikne ještě před nařízením předběžného opatření.⁵⁸

Nedojde-li k zastavení řízení, má soud možnost buď předběžné opatření nařídit, nebo návrh na jeho nařízení zamítnout. V naprosté většině případů dochází k vyhovění návrhu a nařízení předběžného opatření podle § 76a o.s.ř. Předseda senátu jej nařídí, jsou-li splněny podmínky uvedené v § 76a o.s.ř. S ohledem na prozatímnost úpravy a požadovanou rychlost řízení se zásadně neprovádí dokazování, soud vychází pouze z návrhu a jeho příloh. Přesto je nutné, aby byl soud o rozhodujících skutečnostech v podstatě přesvědčen. Takový způsob získávání poznatků se v teorii označuje jako „osvědčení“ (na rozdíl od „dokázání“).⁵⁹

K zamítnutí návrhu dojde, shledá-li soud, že podmínky uvedené v § 76a odst. 1 o.s.ř. nejsou dány a také tehdy, podá-li návrh na předběžné opatření podle § 76a o.s.ř. někdo jiný než obec s rozšířenou působností, a to z důvodu nedostatku věcné legitimace. Zjistí-li soud, že okolnosti případu vyžadují zatímní úpravu poměrů nezletilého dítěte, avšak podmínky

⁵⁸ Pro nedostatek dalších podmínek soud řízení nezastavuje. S ohledem na to, že se jedná o rodinněprávní záležitost, spadá rozhodování o návrzích na předběžná opatření do obecné pravomoci soudů. Nedostatek příslušnosti soudu je odstranitelnou vadou podmínek řízení, soud postupuje podle ustanovení § 104a o.s.ř., jde-li o nedostatek věcné příslušnosti nebo podle ustanovení § 105 o.s.ř., jde-li o nedostatek místní příslušnosti. Zákon neobsahuje žádná zvláštní ustanovení umožňující v případě návrhu na nařízení předběžného opatření podle § 76a o.s.ř. rychlejší postup. Zákonodárce totiž vůbec nepočítá s tím, že by k podání návrhu věcně či místně nepříslušnému soudu mohlo dojít vzhledem k tomu, že návrhy se vždy podávají k okresnímu soudu místně příslušnému pro obvod navrhovatele, jímž je obec s rozšířenou působností. Návrhy podávají vyškolení pracovníci OSPOD, jež jsou si vědomi, ke kterému soudu mají návrh podat. Další podmínkou řízení je procesní způsobilost účastníka, tzn. způsobilost před soudem jako účastník samostatně jednat. Tu má každý v tom rozsahu, v jakém má způsobilost k právním úkonům. Při nedostatku procesní způsobilosti je třeba řádné zastoupení účastníka a je-li zastoupen na základě plné moci, písemná plná moc. Jménem obce s rozšířenou působností jako navrhovatele jedná navenek starosta nebo jím pověřený zaměstnanec obce. Jak již bylo uvedeno výše, pracovníci OSPOD přikládají k návrhu na nařízení předběžného opatření starostou podepsanou plnou moc nebo musí své pověření prokázat. Procesní způsobilost v plném rozsahu nemá nezletilé dítě, jež má být předběžným opatřením umístěno do vhodného prostředí nebo svěřeno do pěstounské péče na přechodnou dobu. Za normálních okolností by tedy nezletilé dítě muselo být v řízení zastoupeno. V případě předběžného opatření podle § 76a o.s.ř. však zákon stanoví výjimku a výslovně uvádí, že nezletilý nemusí být při nařízení předběžného opatření zastoupen. Zaplacení soudního poplatku není v tomto případě podmínkou řízení, jelikož návrh na nařízení předběžného opatření podle § 76a o.s.ř. je od soudních poplatků osvobozen.

⁵⁹ WINTEROVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní: vysokoškolská učebnice*. 5. vydání. Praha: Linde Praha, 2008, s. 360.

uvedené v § 76a o.s.ř. nejsou dány, nařídí bez návrhu předběžné opatření podle § 76 odst. 1 písm. b) o.s.ř.⁶⁰

*„Pro předběžné opatření je rozhodující stav v době vyhlášení (vydání) usnesení soudu prvního stupně.“*⁶¹ Ustanovení je výjimkou z obecné zásady, že pro rozhodnutí je rozhodující stav v době jeho vyhlášení, a to i ve druhém stupni. Obecně tedy odvolací soud posuzuje věc podle stavu, jaký je zde v době, kdy on sám o odvolání rozhoduje. Pro předběžné opatření se ale stanoví, že odvolací soud musí vycházet ze stavu, který byl dán v době rozhodování soudu prvního stupně. Ke změnám později nastalým odvolací soud nehledí.⁶²

Nejčerstvější statistiky týkající se předběžného opatření podle § 76a o.s.ř. jsou k dispozici za rok 2008. V tomto roce bylo v České republice podáno celkem 2 030 návrhů na nařízení tohoto předběžného opatření, z toho 1 945 návrhům bylo vyhověno a 85 návrhů bylo zamítnuto.⁶³

3.6.3. Náležitosti rozhodnutí

Rozhodl-li soud o předběžném opatření podle § 76a o.s.ř., uváží podle okolností případu, zda usnesení vyhlásí nebo jej pouze vydá bez ústního sdělení účastníkům, v každém případě však musí být usnesení písemně vyhotoveno.

*„Protože usnesení o předběžném opatření není usnesením ve věci samé, protože usnesení o předběžném opatření se doručuje (vždy alespoň navrhovateli) a protože v občanském soudním řádu není stanoveno jinak, řídí se požadavky na jeho písemné vyhotovení ustanovením § 169 odst. 1 a odst. 2 o.s.ř.“*⁶⁴

V souladu s ustanovením § 169 odst. 1 o.s.ř. se ve vyhotovení usnesení o předběžném opatření uvede, který soud je vydal, jméno a příjmení soudce, označení účastníků, jejich zástupců a věci, výrok, odůvodnění, poučení o tom, že je přípustné odvolání, a o lhůtě a místě k jeho podání, a den a místo vydání usnesení.

Kromě toho je třeba na usnesení vyznačit ihned doložku vykonatelnosti, protože toto předběžné opatření musí být bezodkladně vykonáno.

Vyhotovení usnesení, kterým se zcela vyhovuje návrhu na nařízení předběžného opatření, nemusí obsahovat odůvodnění. Možnost soudu neodůvodňovat taková usnesení byla

⁶⁰ BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád: komentář. I. díl. 7. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2006, s. 309.

⁶¹ § 75c odst. 4 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

⁶² WINTEROVÁ, Alena a kol. *Občanský soudní řád s vysvětlivkami a judikaturou. 3. vydání.* Praha: Linde Praha, 2007, s. 134.

⁶³ Údaj poskytnutý MPSV, odborem rodiny a dávkových systémů.

⁶⁴ Stanovisko Nejvyššího soudu ČR ze dne 13. 6. 2007, sp. zn. Cpjn 19/2006.

do ustanovení § 169 odst. 2 o.s.ř. výslovně zakotvena až novelou č. 7/2009 účinnou od 1. 7. 2009. Před účinností této novely nemusela odůvodnění obsahovat podle téhož ustanovení jen písemná vyhotovení usnesení, kterým se zcela vyhovovalo návrhům, jimž nikdo neodporoval, nebo usnesení, která se týkala vedení řízení, anebo usnesení podle § 104a o.s.ř. Některé soudy tohoto ustanovení využívaly a svá usnesení neodůvodňovaly, jelikož návrhům na nařízení předběžných opatření nikdo neodporoval, jiné naopak postup podle tohoto ustanovení vylučovaly s poukazem na to, že návrhům nikdo neodporoval, protože se o nich nikdo kromě navrhovatele také nedověděl. Postup soudů sjednotilo až stanovisko Nejvyššího soudu sp. zn. Cpjn 19/2006, podle něhož *„písemné vyhotovení usnesení, kterým soud prvního stupně vyhověl návrhu na nařízení předběžného opatření v plném rozsahu a nařídil navrhovatelem požadované předběžné opatření bez slyšení ostatních účastníků řízení nebo sice po jejich slyšení, přičemž žádný z nich nevyslovil před rozhodnutím soudu s navrženým předběžným opatřením nesouhlas, nemusí obsahovat odůvodnění.“* Toto stanovisko se také promítlo do současného znění § 169 odst. 2 o.s.ř.

Jelikož je o předběžném opatření třeba rozhodnout v co nejkratší lhůtě, hodnotím legislativní změnu spočívající v možnosti neodůvodňovat usnesení o nařízení předběžného opatření pozitivně. Soud při rozhodování o předběžném opatření vychází z údajů uvedených v návrhu na nařízení předběžného opatření, případně z dalších listin připojených k návrhu. Vyhoví-li soud návrhu a předběžné opatření nařídí, spolu s písemným vyhotovením usnesení o nařízení předběžného opatření podle § 76a o.s.ř. doručuje účastníkům i návrh na jeho nařízení, jenž by měl obsahovat všechny rozhodující skutečnosti odůvodňující jeho nařízení. Vzhledem k tomu, že se neprovádí dokazování, mělo by být z návrhu zřejmé, proč mu soud vyhověl, k oslabení postavení ostatních účastníků tak nedochází. Tito účastníci mají stejnou možnost podat proti usnesení odvolání, jako kdyby usnesení odůvodnění obsahovalo.

Výrok rozhodnutí, jímž se návrhu na vydání předběžného opatření vyhovuje, musí obsahovat označení vhodného prostředí, do něž má být dítě umístěno. Jak již bylo uvedeno výše, může být dítě předáno do péče osoby fyzické nebo právnické. Tuto osobu soud zpravidla určí podle návrhu obecního úřadu obce s rozšířenou působností a ve výroku usnesení ji přesně označí. Protože jde o předběžné opatření ve věci, v níž lze řízení zahájit i bez návrhu, soud není návrhem vázán a může určit i jinou k tomu vhodnou osobu.⁶⁵ To se stává pouze ojediněle, jde o zejména o případy, kdy Fond ohrožených dětí podá soudu neformální podnět a v tom označí osobu, do jejíž péče by mělo být dítě předáno. Orgánům

⁶⁵ BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád: komentář. I. díl.* 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 309.

sociálně-právní ochraně dětí není známo, jak se toto občanské sdružení o naléhavé situaci dítěte vyžadující vydání předběžného opatření v tak krátké lhůtě dozví. Soudy občas dají přednost osobě navržené v podnětu Fondu ohrožených dětí před osobou, kterou navrhl obecní úřad obce s rozšířenou působností. Soud však může svěřit dítě do péče úplně jiné osoby, má-li za to, že pobyt dítěte u této osoby bude vhodným prostředím pro dítě.

U obecných předběžných opatření předseda senátu navíc uloží navrhovateli, aby podal u soudu návrh na zahájení řízení, nejde-li o věc, v níž může být řízení ve věci zahájeno i bez návrhu. U předběžného opatření podle § 76a o.s.ř. uložení takové povinnosti není přípustné, protože soud je povinen zahájit řízení z moci úřední, jak vyplývá z ustanovení § 81 odst. 2 o.s.ř.

V usnesení, kterým bylo předběžné opatření nařízeno, se nerozhoduje o náhradě nákladů předběžného opatření vzniklých účastníkům. Jestliže soud návrh na vydání předběžného opatření zamítá nebo zastaví-li soud řízení o předběžném opatření, je třeba o náhradě nákladů rozhodnout.⁶⁶ Rozhoduje se tak, že žádný z účastníků nemá nárok na náhradu nákladů řízení, jelikož jiní účastníci než navrhovatel se o rozhodnutí soudu ani nedozvědí, takže jim nemohou vzniknout náklady. Kromě toho jde obecně o řízení, v němž žádný z účastníků nemá nárok na náhradu nákladů řízení. Ačkoli je možné předběžné opatření podle § 76a o.s.ř. nařídit jen na návrh, jde o věc péče soudu o nezletilé, jež patří mezi řízení, která mohou být zahájena i bez návrhu.⁶⁷ U těchto řízení nelze dobře hovořit o úspěchu nebo neúspěchu ve věci, proto se náhrada nákladů podle výsledku řízení nepřiznává.

3.6.4. Právní moc, vykonatelnost a závaznost rozhodnutí

Stejně jako jiná rozhodnutí soudu, i usnesení o předběžném opatření podle § 76a o.s.ř. nabývá právní moci a vykonatelnosti. Právní mocí rozumíme vlastnost rozhodnutí, kterou rozhodnutí nabývá za zákonem stanovených podmínek a spočívá v závaznosti a nezměnitelnosti rozhodnutí. Vykonatelnost je vlastností rozhodnutí, která spočívá v možnosti vynutitelnosti povinností v něm uložených. Jelikož usnesení o nařízení předběžného opatření podle § 76a o.s.ř. nabývá vykonatelnosti dříve než právní moci, zmíním se nejprve o jeho vykonatelnosti.

Ustanovení § 76d o.s.ř. stanoví, že *„usnesení, kterým bylo nařízeno předběžné opatření podle § 76a, je vykonatelné vyhlášením. Nedošlo-li k vyhlášení, je vykonatelné,*

⁶⁶ BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád: komentář. I. díl.* 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 301.

⁶⁷ § 146 odst. 1 písm. a) zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

jakmile bylo vydáno.“ Pro vykonatelnost usnesení o nařízení předběžného opatření podle § 76a o.s.ř. tedy není významné zda, popřípadě kdy bylo doručeno povinnému účastníku, ani to, že dosud nenabylo právní moci. Rozhodnutí o tom, že by se usnesení o nařízení předběžného opatření podle § 76a o.s.ř. mělo stát vykonatelným až po jeho doručení povinnému účastníku či dokonce po právní moci, je nepřípustné.⁶⁸

Pro usnesení o zastavení řízení a pro usnesení, kterým se zamítá návrh na nařízení předběžného opatření, se použije obecná úprava vykonatelnosti usnesení podle § 171 odst. 2 o.s.ř. Usnesení se tak stává vykonatelným, jakmile bylo doručeno, a není-li třeba doručovat, jakmile bylo vyhlášeno nebo vyhotoveno.

Poněvadž právní úprava předběžných opatření neobsahuje žádná zvláštní ustanovení týkající se právní moci usnesení, kterými se rozhoduje o předběžných opatřeních, použije se úprava části třetí občanského soudního řádu. Usnesení, kterým bylo rozhodnuto o předběžném opatření, nabývá právní moci, jakmile bylo doručeno účastníkům a nelze jej napadnout odvoláním. To se vztahuje jak na usnesení, kterým bylo návrhu vyhověno, tak na usnesení, kterým byl návrh zamítnut nebo řízení zastaveno.

Závaznost rozhodnutí je obecně jednou z vlastností rozhodnutí pravomocného. Znamená, že osoby, pro něž je rozhodnutí závazné, jsou povinny se jím řídit. Ustanovení § 76e odst. 2 však nespojuje závaznost rozhodnutí s právní mocí, ale s vykonatelností, když stanoví, že „výrok vykonatelného usnesení o nařízení předběžného opatření podle § 76a je závazný pro každého“. Znamená to mimo jiné, že osobě, které má být nezletilé dítě předáno do péče nebo svěřeno do pěstounské péče na přechodnou dobu, je povinen dítě předat každý, u něhož se ocitlo. Při výkonu usnesení o nařízení předběžného opatření podle § 76a o.s.ř. proto soud odejme dítě každému, u něhož se nachází, aby mohlo být předáno do péče osobě, kterou v usnesení označil.⁶⁹ Rozhodnutí o nařízení předběžného opatření podle § 76a o.s.ř. se tedy stává závazným již okamžikem vykonatelnosti, tzn. vyhlášením nebo vydáním. Tuto závaznost však může toto rozhodnutí pozbyť změnou nebo zrušením v odvolacím řízení, zrušením na základě zpětvzetí návrhu na jeho nařízení nebo pozbytím účinnosti na základě rozhodnutí o zrušení předběžného opatření podle § 76a odst. 6 o.s.ř.

Naproti tomu usnesení o zamítnutí návrhu na nařízení předběžného opatření nebo o zastavení řízení nabývá závaznosti až právní mocí rozhodnutí.

⁶⁸ BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád: komentář. I. díl.* 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 314.

⁶⁹ BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád: komentář. I. díl.* 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 315.

3.6.5. Doručování rozhodnutí

Usnesení, jímž soud rozhodl o návrhu na nařízení předběžného opatření podle § 76a o.s.ř. se doručuje. Okruh osob, jímž se toto usnesení doručuje, se liší podle toho, zda návrhu na nařízení předběžného opatření bylo či nebylo vyhověno.

Vyhoví-li soud návrhu na nařízení předběžného opatření podle § 76a o.s.ř. a usnesení o nařízení předběžného opatření vydá, doručí soud účastníkům toho usnesení při provedení výkonu. Účastníkům, kteří nejsou při provedení výkonu přítomni, usnesení doručí dodatečně soud příslušný podle § 88 písm. c) o.s.ř. spolu s vyrozuměním, že byl proveden jeho výkon.⁷⁰ Provádí-li se výkon rozhodnutí na základě vyhlášeného předběžného opatření podle § 76a o.s.ř., doručí se usnesení účastníkům dodatečně, jakmile bude písemně vyhotoveno. Spolu s usnesením o nařízení předběžného opatření podle § 76a o.s.ř. se účastníkům doručuje i návrh na jeho nařízení.

Přestože je jedním z účastníků i nezletilé dítě, které je vždy přítomno při výkonu předběžného opatření, usnesení o nařízení předběžného opatření se tomuto dítěti při výkonu nedoručuje. Je tomu tak proto, že nezletilé dítě většinou není při výkonu předběžného opatření podle § 76a o.s.ř. zastoupeno a je-li zastoupeno, tak zpravidla obecním úřadem obce s rozšířenou působností, jež podal návrh na nařízení předběžného opatření. Usnesení o nařízení předběžného opatření se nezletilému dítěti doručí až poté, co mu soud příslušný podle § 88 písm. c) o.s.ř. ustanoví opatrovníka.

„Byl-li návrh na nařízení předběžného opatření zamítnut nebo odmítnut nebo bylo-li řízení o návrhu zastaveno, doručuje se usnesení jen navrhovateli. Stejnopis usnesení je třeba odeslat navrhovateli, popřípadě jeho zástupci ve lhůtě 3 dnů ode dne vyhlášení nebo vydání usnesení.“⁷¹ Jiným osobám než navrhovateli není třeba usnesení o zamítnutí návrhu nebo usnesení o zastavení řízení doručovat, jelikož o zahájení řízení o předběžném opatření zpravidla vůbec nevědí, a to z toho důvodu, že se o něm rozhoduje bez jednání a slyšení účastníků.

Bylo-li předběžné opatření podle § 76a o.s.ř. nařízeno až rozhodnutím odvolacího soudu, doručí se účastníkům návrh na předběžné opatření spolu s usnesením odvolacího soudu.⁷²

⁷⁰ § 76a odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

⁷¹ § 76g zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

⁷² BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád: komentář. I. díl. 7. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2006, s. 313.

3.7. Výkon předběžného opatření podle § 76a o.s.ř.

Poté, co je předběžné opatření podle § 76a o.s.ř. nařízeno, musí být bezodkladně vykonáno. Výkon předběžného opatření podle § 76a o.s.ř. je upraven zejména v ustanovení § 273a o.s.ř., použijí se i ustanovení § 272 a 273 o.s.ř. s výjimkou § 272 odst. 2 a 3 a § 273 odst. 1 až 5 a 7 o.s.ř. Dále se použije vyhláška č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy a Instrukce MS, MV, MZ, MŠMT a MPSV č. j. 142/2007-ODS-Org, kterou se upravuje postup při výkonu soudních rozhodnutí o výchově nezletilých dětí.

Podle této instrukce je třeba při provádění výkonu rozhodnutí důsledně dbát ochrany práv a zájmů dítěte. Orgány a osoby účastníci se provádění výkonu rozhodnutí postupují ve vzájemné součinnosti s cílem dosažení vynucení povinnosti uložené soudním rozhodnutím. Nevylučují-li to okolnosti případu, dbají na to, aby bylo dítěti poskytnuto potřebné vysvětlení nastalé situace, a to způsobem odpovídajícím věku a rozumové vyspělosti dítěte. V případě potřeby orgán sociálně-právní ochrany dětí poskytne nebo zprostředkuje odbornou pomoc dítěti, popř. rodičům nebo jiným osobám odpovědným za výchovu dítěte.⁷³

U nařízeného předběžného opatření podle § 76a o.s.ř., na rozdíl od jiných vykonatelných rozhodnutí soudu, není potřeba podávat návrh na provedení výkonu rozhodnutí. Zde se vykonávací řízení nezahajuje a o nařízení nebo provedení výkonu se nerozhoduje. Ustanovení § 273a o.s.ř. předpokládá, že po nařízení předběžného opatření se samosoudce bez vydání zvláštního rozhodnutí o zahájení vykonávacího řízení postará, aby výkon tohoto předběžného opatření byl proveden.⁷⁴

Příslušný k výkonu rozhodnutí je soud, který předběžné opatření nařídil. Stejně jako při rozhodování o předběžném opatření podle § 76a o.s.ř., ani při jeho výkonu nemusí být nezletilé dítě zastoupeno.

Nařídí-li tedy soud předběžným opatřením, aby nezletilé dítě bylo předáno do péče určené osoby, soudce přikáže vykonavateli, popřípadě jinému pověřenému zaměstnanci soudu, aby provedl úkony výkonu rozhodnutí, pokud je neprovede sám.⁷⁵

Výkon rozhodnutí musí být proveden bezodkladně po nařízení předběžného opatření, a to i v době mimo rozvrženou pracovní dobu soudu a ve dnech pracovního klidu. Proto je předseda okresního soudu povinen podle § 116a odst. 2 vyhlášky č. 37/1992 Sb. dohodnout

⁷³ § 6 Instrukce MS, MV, MZ, MŠMT a MPSV ze dne 5. 4. 2007 č. j. 142/2007-ODS-Org, kterou se upravuje postup při výkonu soudních rozhodnutí o výchově nezletilých dětí

⁷⁴ BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád: komentář. II. díl. 7.* vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 1488.

⁷⁵ § 116d odst. 1 vyhlášky Ministerstva spravedlnosti ČR č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, ve znění pozdějších předpisů

pro tuto dobu též dosažitelnost vykonavatele nebo jiného zaměstnance soudu, kterého pověří úkony výkonu rozhodnutí podle § 273a o.s.ř. Dosažitelnost vykonavatele není třeba dohodnout v případě, kdy soudce, jehož dosažitelnost byla dohodnuta, výslovně prohlásí, že zabezpečí výkon předběžného opatření sám. Takové prohlášení soudce je však spíše výjimkou.

*„Výkon rozhodnutí se provede tak, že soud v součinnosti s příslušnými státními orgány nezletilé dítě předá do vhodného prostředí; jestliže je dítě u jiné osoby nebo v zařízení, bude jim za účelem umístění do vhodného prostředí odňato.“*⁷⁶ Součinnost jsou povinny soudu poskytnout obecní úřady obcí s rozšířenou působností a orgány Policie ČR. Pracovníci OSPOD jsou výkonu rozhodnutí přítomni téměř ve všech případech, součinnost Policie ČR je vyžadována zejména tehdy, dochází-li k odnětí dítěte z péče rodičů nebo jiných osob.

Před zahájením vlastního výkonu rozhodnutí soudní vykonavatel projedná postup s příslušným orgánem sociálně-právní ochrany dětí. OSPOD upozorní na nutnost zajištění zvláštních podmínek (např. při přepravě dítěte), jsou-li mu známy z jeho činnosti, a poskytne potřebnou součinnost při jejich zajišťování.⁷⁷

Provádění výkonu rozhodnutí řídí soudní vykonavatel nebo jiná soudní osoba, ledaže výkon rozhodnutí provádí sám soudce. Neprovádí-li výkon sám soudce, je oprávněn dávat soudnímu vykonavateli pokyny k postupu a způsobu provedení výkonu rozhodnutí, kterými je soudní vykonavatel vázán. Soudní vykonavatel je oprávněn vydávat závazné pokyny orgánům a osobám, které jsou výkonu rozhodnutí účastny.⁷⁸ O každém úkonu sepíše soudní vykonavatel protokol. Vždy se uvede, zda a jaké pokyny k postupu a způsobu provedení výkonu rozhodnutí soudce vydal.⁷⁹

Dochází-li k odnětí dítěte, je soudní vykonavatel oprávněn učinit prohlídku bytu a jiných místností osoby, u níž je možné předpokládat, že se v nich dítě nachází. Po odnětí dítěte je třeba zajistit lékařskou prohlídku dítěte.

Soudní vykonavatel stanoví způsob dopravy dítěte do péče osoby, jíž má být dítě dle usnesení soudu předáno. V prvé řadě se použije služebního vozidla soudu. Nemá-li soud vozidlo přiděleno, použije se vozidla nejbližšího soudu nebo krajského soudu. Dopravu dětí mladších tří let soudní vykonavatel zajistí zdravotnickým vozidlem, prostřednictvím dopravní

⁷⁶ § 273a odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

⁷⁷ § 7 odst. 1 Instrukce MS, MV, MZ, MŠMT a MPSV ze dne 5. 4. 2007 č. j. 142/2007-ODS-Org, kterou se upravuje postup při výkonu soudních rozhodnutí o výchově nezletilých dětí

⁷⁸ § 4 odst. 2 Instrukce MS, MV, MZ, MŠMT a MPSV ze dne 5. 4. 2007 č. j. 142/2007-ODS-Org, kterou se upravuje postup při výkonu soudních rozhodnutí o výchově nezletilých dětí

⁷⁹ § 4 odst. 3 Instrukce MS, MV, MZ, MŠMT a MPSV ze dne 5. 4. 2007 č. j. 142/2007-ODS-Org, kterou se upravuje postup při výkonu soudních rozhodnutí o výchově nezletilých dětí

zdravotnické služby, nejbližší místu pobytu dítěte. Vyžádá si při tom doprovod zdravotnického pracovníka.⁸⁰

Výdaje vzniklé v souvislosti s dopravou dítěte platí soud. Další výdaje vzniklé při součinnosti při výkonu rozhodnutí se hradí z prostředků dotčených orgánů.⁸¹ Z rozpočtových prostředků soudu může být poskytnuta náhrada výdajů na nutné stravování dítěte po dobu cesty do ústavu či péče jiné osoby, nejvýše však do částky 150 Kč, a na prokázané nutné vedlejší výdaje (např. hygienické potřeby).⁸²

Metodický pokyn MPSV ze dne 2. 11. 1995 k postupu obecních úřadů obcí s rozšířenou působností při poskytování pomoci ohroženým dětem stanoví, že „*osoba nebo zařízení, které mají dítě převzít a jsou označeny v usnesení soudu, jsou povinny dítě bezodkladně převzít.*“ Jak jsem již uvedla výše, u fyzických osob jde spíše o právo dítě převzít, takovou povinnost jim uložit nelze. Zdravotnické zařízení nesmí dítě odmítnout z důvodu nepředložení průkazu pojištěnce. Pracovník OSPOD podá této osobě nebo zařízení základní informace o dítěti alespoň ústně, včetně základních informací o jeho zdravotním stavu, které má k dispozici, popřípadě předá i léky, které dítě užívá.⁸³

Je-li dítě předáváno do ústavní péče, zajistí obecní úřad obce s rozšířenou působností doklady potřebné k převzetí dítěte ústavem, tzn. usnesení o nařízení předběžného opatření, tzv. osobní list dítěte, jeho rodný list, občanský průkaz nebo v případě cizinců cestovní pas, poslední školní vysvědčení nebo výpis z katalogového listu s vyznačením roku školní docházky, průkaz zdravotní pojišťovny, očkovací průkaz a lékařský posudek o zdravotní způsobilosti k umístění dítěte do ústavu a písemné vyjádření lékaře o aktuálním zdravotním stavu dítěte. Není-li možné ihned předložit některé z uvedených dokladů s výjimkou usnesení o nařízení předběžného opatření a vyjádření lékaře o aktuálním stavu dítěte, zajistí obecní úřad obce s rozšířenou působností jejich předložení dodatečně.

Předběžné opatření podle § 76a o.s.ř. není vyčerpáno tím, že nezletilé dítě bylo předáno osobě uvedené v usnesení soudu. Jestliže se dítě z této péče neoprávněně dostane, např. v důsledku zásahu rodičů nebo jiných osob nebo útěku, a nedosáhne-li tato osoba navrácení dítěte vlastními prostředky, je potřeba provést znovu výkon předběžného opatření.

⁸⁰ § 9 Instrukce MS, MV, MZ, MŠMT a MPSV ze dne 5. 4. 2007 č. j. 142/2007-ODS-Org, kterou se upravuje postup při výkonu soudních rozhodnutí o výchově nezletilých dětí

⁸¹ § 18 Instrukce MS, MV, MZ, MŠMT a MPSV ze dne 5. 4. 2007 č. j. 142/2007-ODS-Org, kterou se upravuje postup při výkonu soudních rozhodnutí o výchově nezletilých dětí

⁸² § 10 Instrukce MS, MV, MZ, MŠMT a MPSV ze dne 5. 4. 2007 č. j. 142/2007-ODS-Org, kterou se upravuje postup při výkonu soudních rozhodnutí o výchově nezletilých dětí

⁸³ Metodický pokyn MPSV ze dne 2. 11. 1995 k postupu obecních úřadů obcí s rozšířenou působností při poskytování pomoci ohroženým dětem (upravený podle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů) – ve znění účinném od 15. 3. 2007, bod 7. odst. 5

Nastane-li taková situace poté, co byla věc předána soudu příslušnému podle § 88 písm. c), provede výkon tento soud.⁸⁴

Dochází-li k opakovaným útekům dítěte, je povinností OSPOD spolupracovat s dítětem a fyzickou či právnickou osobou, již bylo dítě svěřeno do péče a působit na ně tak, aby k dalším útekům dítěte nedocházelo. Nedojde-li ke zlepšení situace, má OSPOD možnost navrhnout soudu, aby předběžné opatření neprodlužoval a vzápětí ihned po zániku předběžného opatření uplynutím doby jeho trvání podat nový návrh na nařízení předběžného opatření, na základě kterého může být dítě umístěno v jiném vhodném prostředí, jímž by měl být v případě takto problémového dítěte diagnostický ústav.⁸⁵ Soud nemá v průběhu trvání předběžného opatření možnost změnit vhodné prostředí, do nějž bylo dítě umístěno. Mám za to, že v těchto případech ani nemůže předběžné opatření zrušit, protože zákon hovoří o jeho zrušení jen tehdy, pominou-li důvody pro jeho nařízení. Pokud by se ale ukázalo, že prostředí, do nějž bylo dítě umístěno, není vhodným prostředím pro dítě a nastaly by okolnosti odůvodňující nařízení předběžného opatření, obci s rozšířenou působností nic nebrání v tom, aby podala nový návrh na nařízení předběžného opatření podle § 76a o.s.ř., na základě kterého by bylo dítě odňato z „vhodného prostředí“, do nějž bylo umístěno, a celý postup by se opakoval.

Ten, v jehož prospěch se výkon rozhodnutí provádí, má právo na náhradu všech účelně vynaložených nákladů výkonu rozhodnutí. Právo na náhradu nákladů řízení, které platil, má také stát.⁸⁶ Jelikož o nařízení výkonu rozhodnutí se zde nerozhoduje, ustanovení § 270 odst. 1 o.s.ř. přímo použít nelze. O nákladech toho, v jehož prospěch byl výkon proveden, případně státu, lze rozhodnout jen samostatným usnesením.⁸⁷

3.8. Zahájení řízení ve věci samé

Předběžné opatření upravuje vztahy pouze prozatímně, před konečným rozhodnutím ve věci. Po výkonu předběžného opatření proto následuje řízení ve věcech péče soudu o nezletilé podle § 176 a následujících o.s.ř., konkrétně je třeba rozhodnout o výchově nezletilého. Řízení ve věci péče o nezletilé děti je řízením nesporným, uplatňují se v něm

⁸⁴ BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád: komentář. II. díl. 7. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2006, s. 1489.

⁸⁵ Do výchovného ústavu nelze dítě umístit bez předchozího pobytu v diagnostickém ústavu.

⁸⁶ BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád: komentář. II. díl. 7. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2006, s. 1489.

⁸⁷ KURKA, Vladimír, DRÁPAL, Ljubomír. *Výkon rozhodnutí v soudním řízení.* 1. vydání. Praha: Linde, 2004, s. 742.

zásada oficiality a zásada vyšetřovací.

Ve věci samé rozhoduje soud, který je příslušný podle § 88 písm. c) o.s.ř. Jde o soud, v jehož obvodu má nezletilý na základě dohody rodičů nebo rozhodnutí soudu, popřípadě jiných rozhodujících skutečností své bydliště. Určení bydliště dítěte však není vždy jednoduchou záležitostí, někdy takové určení není vůbec možné, zejména jde-li o děti nalezené, děti, jejichž matky jsou cizinky a děti bezdomovců. V těchto případech je třeba použít ustanovení § 177 o.s.ř., podle nějž zakročí soud, v jehož obvodu se nezletilý zdržuje, není-li příslušný soud znám. Jakmile je to však možné, postoupí věc příslušnému soudu.

Pokud soud, který nařídil a vykonal předběžné opatření, není současně soudem příslušným podle § 88 písm. c) o.s.ř., předá věc neprodleně po provedení výkonu předběžného opatření soudu příslušnému podle § 88 písm. c) o.s.ř. Předání věci se děje neformálním úkonem soudu (záznamem ve spise), zvláštní rozhodnutí o tom soud nevydává.⁸⁸

„Má-li soud, kterému byla věc předána, za to, že není soudem uvedeným v § 88 písm. c), předloží věc k rozhodnutí o příslušnosti svému nadřízenému soudu; tímto rozhodnutím je soud, jehož příslušnost byla určena, vázán.“⁸⁹

Soud příslušný podle § 88 písm. c) o.s.ř. je povinen bezodkladně poté, co mu byla věc předána nebo co bylo rozhodnuto o jeho příslušnosti, zahájit i bez návrhu řízení o výchově nezletilého. Pokud soud, který nařídil předběžné opatření, je zároveň soudem příslušným podle § 88 písm. c) o.s.ř., zahájí řízení bezodkladně po výkonu předběžného opatření.

O zahájení řízení bez návrhu vydá předseda senátu usnesení, které doručí účastníkům do vlastních rukou. Účastníkům, kteří nebyli přítomni při výkonu předběžného opatření, se navíc doručuje i návrh na nařízení předběžného opatření podle § 76a o.s.ř. a usnesení o nařízení předběžného opatření podle § 76a o.s.ř. spolu s vyrozuměním, že výkon rozhodnutí byl proveden.

Usnesení o zahájení řízení ve věci samé se doručuje i osobě, které bylo nezletilé dítě na základě předběžného opatření podle § 76a o.s.ř. předáno do péče, přestože není účastníkem řízení. Této osobě je třeba doručit i rozhodnutí ve věci samé.

V řízení ve věcech péče o nezletilé již musí být nezletilý zastoupen. Nemá-li zákonného zástupce nebo nemůže-li jej zákonný zástupce v řízení zastupovat pro střet zájmů, ustanoví soud příslušný podle § 88 písm. c) o.s.ř. dítěti opatrovníka, taktéž bezodkladně po provedení výkonu předběžného opatření.

Zákon sice stanoví, že soud je povinen zahájit řízení o výchově nezletilého

⁸⁸ BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád: komentář. I. díl.* 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 286.

⁸⁹ § 74 odst. 4 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

bezodkladně, ale v praxi zpravidla dochází k zahájení řízení ve lhůtě až do jednoho měsíce po nařízení a vykonání předběžného opatření, často také na návrh nebo z podnětu OSPOD. Soud, který má rozhodovat o výchově nezletilého, totiž nemá dostatek informací o nezletilém. Spis, který má k dispozici, zpravidla obsahuje pouze informace, které byly podkladem pro nařízení předběžného opatření. Soudy z tohoto důvodu vyžadují zprávy orgánů sociálně-právní ochrany dětí o poměrech nezletilého dítěte. V těchto zprávách orgány sociálně-právní ochrany dětí navrhují, jak by mělo být ve věci rozhodnuto. V úvahu přichází ústavní výchova, svěření dítěte do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, svěření dítěte do pěstounské péče, svěření dítěte do péče jiné fyzické osoby než rodiče, svěření dítěte do péče jednoho z rodičů či návrat dítěte do původní rodiny. O poslední zmíněné možnosti úpravy poměrů dítěte není třeba rozhodovat, k návratu dítěte do původní rodiny dochází vždy v případě zániku či zrušení předběžného opatření. Bylo-li předběžné opatření nařízeno proto, že se dítě ocitlo bez jakékoli péče z důvodu, že rodiče dítěte zemřeli nebo šlo o dítě nalezené, jehož totožnost se nepodařilo zjistit, nebo nemá-li dítě z jiných důvodů zákonné zástupce, musí soud dítěti ustanovit poručníka.

Zahájit řízení o osvojení dítěte ihned po vykonání předběžného opatření není možné, jelikož by nebyly splněny zákonné podmínky pro osvojení. I kdyby byl dán souhlas rodiče s osvojením dítěte, muselo by se dítě nejprve nacházet nejméně po dobu tří měsíců v péči budoucího osvojitele. Pokud by souhlas rodiče s osvojením dítěte nebyl dán, muselo by nejprve proběhnout řízení o tom, že není třeba souhlasu rodiče k osvojení a i v tomto případě, by dítě muselo být po dobu tří měsíců v péči budoucího osvojitele. Řízení o osvojení se navíc nepovažuje za rozhodnutí ve věcech péče soudu o nezletilé, ale jde o samostatné řízení upravené v ustanoveních § 181 až 185 o.s.ř.

V některých případech však řízení ve věcech péče soudu o nezletilé není zahajováno vůbec, a to zejména u dětí ve věku těsně před dosažením zletilosti, odpadnou-li před zahájením řízení důvody, pro které bylo předběžné opatření nařízeno a dítě se může vrátit do původního prostředí, nebo podaří-li se ve spolupráci se zastupitelským úřadem děti cizince vrátit do země původu.

3.9. Trvání předběžného opatření podle § 76a o.s.ř.

Předběžné opatření podle § 76a o.s.ř. nemůže nahrazovat konečné rozhodnutí ve věci, proto je doba jeho trvání omezena. Zakotvení doby trvání u tohoto předběžného opatření, i když s možností prodloužení, nutí soud ve věci urychleně rozhodnout, třebaže ve věcech péče o nezletilé by mělo být co nejrychlejší vyřízení věci samozřejmostí.

Podle právní úpravy účinné do 31. 5. 2006 trvalo předběžné opatření podle § 76a o.s.ř. po dobu tří měsíců od jeho vykonatelnosti a bylo-li před uplynutím této doby zahájeno řízení ve věci samé, pak trvalo až do té doby, než se stalo vykonatelným rozhodnutí, kterým se toto řízení končí. Doby trvání předběžného opatření nebylo třeba prodloužovat, nebyl stanoven ani žádný mezní termín, v němž měl soud rozhodnout.

Zákonem č. 134/2006 Sb. došlo k zakotvení institutu pěstounské péče na přechodnou dobu do zákona o rodině, zákona o sociálně-právní ochraně dětí a k doplnění úpravy předběžného opatření v o.s.ř. o možnost svěřením dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu tímto předběžným opatřením. Zároveň došlo k úpravě doby trvání předběžných opatření podle § 76a o.s.ř. rozdílně pro předběžná opatření, jimiž soud svěřuje dítě do pěstounské péče na přechodnou dobu a rozdílně pro předběžná opatření, jimiž se dítě předává do péče jiné osoby označené v usnesení soudu. Toto druhé předběžné bylo později zákonem přeformulováno na předběžné opatření o umístění dítěte ve vhodném prostředí.

Předběžné opatření o svěřením dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu trvá tři měsíce od vykonatelnosti předběžného opatření. Poté může být prodlouženo, nebude-li mít soud podklady pro rozhodnutí ve věci. Předběžné opatření o umístění dítěte v jiném vhodném prostředí trvá po dobu jednoho měsíce od jeho vykonatelnosti.

Obě tato předběžná opatření mohou být opakovaně prodloužena vždy o jeden měsíc tak, aby celková doba trvání předběžného opatření nepřesáhla šest měsíců od vykonatelnosti. Prodloužení je však možné jen tehdy, bylo-li před uplynutím původní doby trvání předběžného opatření (1 měsíc nebo 3 měsíce od vykonatelnosti) zahájeno řízení ve věci samé. Po uplynutí šesti měsíců lze dobu trvání předběžného opatření výjimečně prodloužit jen tehdy, nebylo-li z vážných důvodů a objektivních příčin možné v této době skončit důkazní řízení ve věci samé.

K prodloužení doby trvání předběžného opatření podle § 76a o.s.ř. není třeba návrhu, soud ji prodloužuje z úřední povinnosti. V praxi ale dochází k tomu, že orgány sociálně-právní ochrany dětí podávají návrhy nebo alespoň podněty na prodloužení doby trvání předběžného opatření, jelikož se již několikrát stalo, že soudy zapoměly lhůtu z moci úřední prodloužit a

předběžné opatření uplynutím doby zaniklo.

Dobu trvání předběžného opatření prodlužuje soud příslušný podle § 88 písm. c) o.s.ř., což vyplývá z toho, že předběžné opatření lze prodloužit až po zahájení řízení ve věci samé. Kdyby soud nezahájil řízení ani do jednoho měsíce od vykonatelnosti předběžného opatření o umístění dítěte do vhodného prostředí, nebylo by možné předběžné opatření prodloužit a předběžné opatření by zaniklo ještě před zahájením řízení ve věci samé. Celý proces nařizování a výkonu předběžného opatření by se musel opakovat.

Není-li ve věci samé dána pravomoc českých soudů, výše uvedené lhůty se nepoužijí. Celková doba trvání předběžného opatření nesmí ani v těchto případech přesáhnout dobu šesti měsíců.⁹⁰ „*V samotném textu zákona se výslovně neuvádí, že jde o děti, které nemají české státní občanství, neboť daná problematika se neváže pouze k občanství, ale ke skutečnosti, že české soudy nemají ve věci potřebnou pravomoc. Vymezení, které by zahrnovalo pouze děti, které nejsou českými státními příslušníky, by poté nezahrnovalo děti, které jsou apatridy.*“⁹¹

Určení pravomoci soudů určitého státu je otázkou mezinárodního práva soukromého. Jelikož je Česká republika členským státem Evropské unie, je třeba pro určení pravomoci v první řadě použít nařízení Rady č. 2201/2003/ES o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000. Nelze-li určit pravomoc soudů na základě tohoto nařízení, použijí se mezinárodní smlouvy, jimiž je Česká republika vázána, příp. zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním.

Probíhá-li před českými soudy řízení o výchově nezletilého dítěte, k překročení doby šesti měsíců zpravidla nedochází. Opak je pravdou, je-li potřeba situaci řešit ve vztahu v cizině, v těchto případech musí být často předběžné opatření prodlužováno i po šesti měsících jeho trvání.

⁹⁰ § 76a odst. 5 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

⁹¹ Důvodová zpráva k návrhu zákona, kterým se mění občanský soudní řád a zákon o sociálně-právní ochraně dětí ze dne 16. 1. 2008, PSP, tisk 390/0. ASPI [databáze].

3.10. Opravné prostředky proti rozhodnutí soudu o předběžném opatření podle § 76a o.s.ř.

Opravnými prostředky jsou úkony účastníků, na jejichž základě dochází k přezkumu rozhodnutí. Dělíme je na řádné, jež směřují proti nepravomocnému rozhodnutí a mimořádné, jež směřují proti rozhodnutí pravomocnému. Řádným opravným prostředkem je odvolání, do mimořádných opravných prostředků dle o.s.ř. spadá dovolání, žaloba na obnovu řízení a žaloba pro zmatečnost. Žádný z mimořádných opravných prostředků není proti usnesení o předběžném opatření podle § 76a o.s.ř. přípustný.

Usnesení o předběžném opatření podle § 76a o.s.ř. je však rozhodnutím, které je napadnutelné odvoláním. Podmínky podání odvolání a úprava řízení o odvolání jsou obsaženy v části čtvrté hlavě první o.s.ř.

Byl-li návrh na nařízení předběžného opatření podle § 76a o.s.ř. zamítnut nebo bylo-li řízení o něm zastaveno, má možnost podat odvolání proti tomuto rozhodnutí pouze obec s rozšířenou působností jako navrhovatel, protože jen jí se rozhodnutí doručuje, ostatní účastníci o zahájení řízení ani nemusí vědět a hlavně nemají zájem na změně rozhodnutí. Bylo-li předběžné opatření podle § 76a o.s.ř. usnesením soudu nařízeno, mohou odvolání podat i ostatní účastníci. Ve většině případů jej podávají rodiče nezletilého dítěte, z jejichž péče bylo dítě odňato.

Odvolání se podává do patnácti dnů od doručení písemného vyhotovení rozhodnutí u soudu, proti jehož rozhodnutí směřuje. Proto je třeba podat odvolání proti usnesení o nařízení předběžného opatření podle § 76a o.s.ř. k soudu, který jej nařídil a vykonal, i když věc byla následně předána soudu příslušnému podle § 88 písm. c) o.s.ř. Přestože usnesení o předběžném opatření obsahuje poučení o tom, kterému soudu je třeba odvolání adresovat, může dojít k určitému zmatení účastníků, zejména v případech, kdy usnesení o nařízení předběžného opatření doručuje účastníkům až soud příslušný podle § 88 písm. c) o.s.ř. Z tohoto důvodu platí, že odvolání nemůže být odmítnuto jako opožděné, bylo-li ve lhůtě podáno u soudu příslušného podle § 88 písm. c) o.s.ř. Stejně tak nemůže být odmítnuto odvolání, které bylo ve lhůtě podáno u odvolacího soudu. Podléhají-li však soud, který nařídil předběžné opatření a soud příslušný podle § 88 písm. c) o.s.ř. různým soudům a odvolání bylo podáno u odvolacího soudu pro soud příslušný podle § 88 písm. c) o.s.ř., lhůta by zachována nebyla.

Je-li odvolání nesprávně podáno u soudu podle § 88 písm. c) o.s.ř., jež není soudem, který předběžné opatření nařídil, musí soud podle § 88 písm. c) o.s.ř. postoupit odvolání tomuto soudu. Spolu s odvoláním je třeba tomuto soudu vrátit i spis, aby mohlo dojít k přezkoumání rozhodnutí soudu o nařízení předběžného opatření.

V řízení o odvolání proti usnesení o předběžném opatření podle § 76a o.s.ř. je přípustná tzv. autoremedura, tzn. že „*usnesení o předběžném opatření podle § 76a, může k odvolání změnit přímo soud prvního stupně, pokud odvolání v celém rozsahu vyhoví.*“⁹² Nevyhoví-li zcela návrhu, předá věc svému nadřízenému soudu, opět s celým opatrovnickým spisem. Okresní soud tak nemůže ve věci jednat, protože nemá k dispozici spis. Dochází tím k absurdní situaci, kdy institut předběžného opatření, jehož smyslem je rychle reagovat na vzniklou urgentní situaci nezletilého dítěte, vede po podání odvolání k tomu, že řízení se prodlouží a brání okresnímu soudu v rozhodování ve věci samé. Přitom by stačilo předložit odvolacímu soudu kopii spisu a pokračovat v řízení ve věci samé.⁹³

Zákonem č. 295/2008 Sb. účinným od 1. 10. 2008 bylo do občanského soudního řádu vloženo ustanovení § 218b, které stanoví odvolacímu soudu lhůtu, ve které musí rozhodnout o odvolání proti rozhodnutí o předběžném opatření podle § 76a o.s.ř. a která činí 15 dní od předložení věci odvolacímu soudu. Touto lhůtou je odvolací soud vázán i v případech rozhodování o odvolání proti předběžným opatřením podle § 76 odst. 1 písm. b) a podle § 76b o.s.ř. Před přijetím této úpravy nebyla pro odvolací soud žádná lhůta stanovena. „*V případech, kdy bylo nařízené předběžné opatření chybné, se mohl v důsledku odvolání díky předběžné vykonatelnosti předběžného opatření konzervovat stav dle nařízeného předběžného opatření po dobu mnoha měsíců. Zvláště tragický dopad na vývoj dítěte to mohlo mít v případě, kdy dítě bylo umístěno předběžným opatřením do ústavní péče.*“⁹⁴

Určitým specifikem odvolacího řízení proti rozhodnutím o předběžných opatřeních je skutečnost, že odvolací soud hodnotí stav, který byl dán v době vyhlášení (vydání) usnesení soudu prvního stupně. V odvolacím řízení proto není možné v žádném případě uvádět žádné nové skutečnosti ani důkazy. Z toho důvodu považují i patnáctidenní lhůtu pro rozhodnutí odvolacího soudu za příliš dlouhou. Odvolací soud má k dispozici stejné podklady a důkazy, jako měl soud prvního stupně, proto by měl být schopen rozhodnout stejně rychle. Vzorem může být slovenská úprava, podle níž jsou soudy povinny o odvolání proti předběžnému opatření podle § 75a o.s.p., jež odpovídá našemu předběžnému opatření podle § 76a o.s.ř.,

⁹² § 210a zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

⁹³ KRISTKOVÁ, Veronika. Práva dítěte a procesní praxe českých soudů. *Právní fórum*, 2005, roč. 2, č. 11, s. 73-74.

⁹⁴ KRISTKOVÁ, Veronika. Práva dítěte a procesní praxe českých soudů. *Právní fórum*, 2005, roč. 2, č. 11, s. 73.

rozhodnout nejpozději ve 24 hodinové lhůtě od předložení věci odvolacímu soudu.

Pro úplnost bych uvedla, že kromě opravných prostředků je proti usnesení o předběžném opatření přípustná ústavní stížnost. Ústavní soud ve svém nálezu sp. zn. II. ÚS 221/98 totiž konstatoval, že předběžné opatření je způsobilé zasáhnout do ústavně zaručených práv a svobod. Protože mimořádné opravné prostředky nejsou proti usnesení o předběžném opatření přípustné, lze podat ústavní stížnost již po právní moci rozhodnutí odvolacího soudu, musí však být namítáno porušení některého ze základních lidských práv.

3.11. Zánik předběžného opatření podle § 76a o.s.ř.

Předběžné opatření podle § 76a o.s.ř. zaniká buď ex lege, nastane-li skutečnost, se kterou zákon zánik předběžného opatření spojuje, nebo zrušením soudem, to znamená na základě úkonu soudu.

3.11.1. Zánik ex lege

Skutečnosti, které způsobují zánik předběžných opatření i bez soudního rozhodnutí, upravuje ustanovení § 77 odst. 1 o.s.ř. Podle tohoto ustanovení zanikají předběžná opatření ze čtyř důvodů, u předběžného opatření podle § 76a o.s.ř. se však všechny neuplatní.

Za prvé jde o situaci, kdy navrhovatel nepodal v zákonné lhůtě nebo ve lhůtě soudem určené návrh na zahájení řízení. Tento důvod zániku se u předběžného opatření podle § 76a o.s.ř. nepoužije, neboť řízení může být zahájeno z moci úřední a navrhovateli nemůže být uloženo, aby podal návrh na zahájení řízení ve věci samé.

Druhým důvodem zániku předběžných opatření je skutečnost, že návrhu ve věci samé nebylo vyhověno. Jde o případy, kdy návrh byl pravomocně odmítnut nebo zamítnut nebo řízení o něm bylo zastaveno. Řízení ve věcech péče soudu o nezletilé následující po výkonu předběžného opatření podle § 76a o.s.ř. by mělo být zahajováno z moci úřední. Zahájení řízení na návrh však není vyloučeno a v praxi k němu dochází. Pokud by došlo k takové situaci řízení zahájeného na návrh, jemuž by nebylo vyhověno, nezletilé dítě by se s největší pravděpodobností opět ocitlo bez jakékoli péče. V tomto případě by bylo třeba podat nový návrh na nařízení předběžného opatření a znovu zahájit řízení ve věci samé. Proto by tento důvod zániku měl být pro předběžné opatření podle § 76a o.s.ř. vyloučen. Dítě se tak ocitá v odlišném postavení podle toho, je-li řízení zahájeno na návrh nebo je-li zahájeno z moci

úřední.

Dalším důvodem zániku předběžných opatření je situace, kdy návrhu ve věci samé naopak bylo vyhověno a uplynulo patnáct dní od vykonatelnosti rozhodnutí o věci. Zde by další trvání předběžného opatření bylo nadbytečné, jelikož situace je pokryta vykonatelným rozhodnutím. Tento důvod zániku by se měl uplatnit i u předběžných opatření podle § 76a o.s.ř., a to i v případech, kdy řízení ve věci samé bylo zahájeno bez návrhu.

Posledním, čtvrtým důvodem je skutečnost, že uplynula určená doba, po kterou mělo předběžné opatření trvat. Jde o typický způsob zániku předběžného opatření podle § 76a o.s.ř.

Předběžné opatření však může zaniknout ex lege i z jiných důvodů výslovně v § 77 odst. 1 o.s.ř. neuvedených. K zániku předběžného opatření tak dochází dosažením zletilosti dítěte, smrtí dítěte nebo smrtí nebo pozbytím způsobilosti k právním úkonům osoby, které bylo dítě svěřeno do péče.

3.11.2. Zrušení soudním rozhodnutím

Předseda senátu předběžné opatření podle § 76a o.s.ř. zruší, pominou-li důvody, pro které bylo nařízeno. Ke zrušení předběžného opatření může dojít také tehdy, pokud vyjde dodatečně najevo, že důvody pro nařízení předběžného opatření nikdy nebyly dány. O zrušení předběžného opatření rozhoduje předseda senátu soudu příslušného podle § 88 písm. c) o.s.ř. Předběžné opatření podle § 76a o.s.ř. může být zrušeno na návrh nebo i bez návrhu.

Zákon výslovně uvádí, že návrh na zrušení předběžného opatření podle § 76a o.s.ř. mohou kdykoli podat rodiče nezletilého, OSPOD a opatrovník dítěte. Toto vymezení aktivní legitimace k podání návrhu na zrušení předběžného opatření uvedené v § 76a odst. 6 o.s.ř. nepovažuji za ideální. Autoři komentáře k občanskému soudnímu řádu Jaroslav Bureš, Ljubomír Drápal a Zdeněk Krčmář jej dokonce označují za „zjevnou legislativní chybu“ a uvádí, že *„tuto legitimaci totiž musí mít všichni účastníci řízení o předběžném opatření. OSPOD může navrhnout zrušení předběžného opatření proto, že byl navrhovatelem tohoto předběžného opatření, a opatrovník nezletilého dítěte nemůže při zrušení vystupovat jinak než jako zástupce tohoto účastníka řízení.“*⁹⁵ S tímto názorem souhlasím, avšak s výhradou. Aktivní legitimaci k podávání návrhů na zrušení předběžného opatření podle § 76a o.s.ř. by totiž neměl mít jen ten OSPOD, který byl navrhovatelem nařízení předběžného opatření, ale i ten, který se stane příslušným OSPOD po předání věci soudu příslušnému podle § 88 písm. c) o.s.ř., a to i v případě, že není ustanoven opatrovníkem nezletilého dítěte v řízení ve věci

⁹⁵ BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád: komentář. I. díl.* 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 311.

samé. Kromě toho se domnívám, že by bylo vhodnější, kdyby zákon používal jednotnou terminologii. Proto uvádí-li, že návrh na předběžné opatření podle § 76a o.s.ř. lze nařídit jen na návrh obce s rozšířenou působností, měla by být stejným způsobem zakotvena i legitimace k podání návrhu na zrušení tohoto předběžného opatření, nehledě na to, že orgánem sociálně-právní ochrany dětí je obecní úřad obce s rozšířenou působností, nikoli obec s rozšířenou působností, a kromě něj také krajské úřady, obecní úřady, Ministerstvo práce a sociálních věcí a Úřad pro mezinárodně-právní ochranu dětí.⁹⁶ Za větší problém však považuji výslovné uvedení rodičů jako osob oprávněných k podání návrhu na zrušení předběžného opatření. Zákonodárce jim v podstatě přiznal možnost podat tento návrh i v případě, že nebyli účastníky řízení, tzn. že na základě jejich návrhu může dojít k navrácení dítěte do péče jiných osob, které byly odpovědné za výchovu dítěte před nařízením předběžného opatření. Naopak tyto osoby možnost podat návrh na zrušení předběžného opatření nemají. Jednodušší a efektivnější by bylo jistě uvést, že navrhnout zrušení předběžného opatření mohou účastníci řízení a obec s rozšířenou působností.⁹⁷

Pokud dojde po nařízení předběžného opatření k takové změně podmínek v rodině, která umožňuje návrat dítěte zpět do rodiny, je dokonce povinností OSPOD, aby na novou situaci v rodině reagoval návrhem na zrušení předběžného opatření.⁹⁸

„O návrhu na zrušení předběžného opatření musí soud rozhodnout bezodkladně, nejpozději do sedmi dnů. Byl-li návrh zamítnut, může jej oprávněná osoba, neuvede-li v něm jiné důvody, opakovat až po uplynutí 14 dnů od právní moci rozhodnutí.“⁹⁹ O návrhu na zrušení předběžného opatření rozhoduje soud usnesením, proti kterému je odvolání přípustné.

Zakotvení možnosti účastníků podávat ve velmi krátkých lhůtách návrhy na zrušení předběžného opatření podle § 76a o.s.ř. je velkým problémem. Zamítne-li soud usnesením návrh na zrušení předběžného opatření, je proti němu přípustné odvolání, o kterém rozhoduje nadřízený krajský soud. Soud prvního stupně je povinen po splnění formálních povinností

⁹⁶ Zajímavé je, že odstavec 6 byl do ustanovení § 76a o.s.ř. vložen až poté, co došlo ke změně aktivní legitimace k podávání návrhů na nařízení předběžných opatření podle § 76a o.s.ř. z obecního úřadu obce s rozšířenou působností na obec s rozšířenou působností z důvodu nedostatku procesní subjektivity obecního úřadu, přičemž OSPOD taktéž nemá procesní subjektivitu. Navíc vložení nového odstavce do o.s.ř. se zdá být nadbytečné vzhledem k tomu, že zrušení předběžného opatření umožňuje již ustanovení § 77 odst. 2 o.s.ř., které stanoví i příslušnost soudu k rozhodování o zrušení předběžného opatření podle § 76a o.s.ř. K přidání odst. 6 do ustanovení § 76a o.s.ř. došlo opět na základě pozměňovacího návrhu při projednávání novely č. 134/2006 Sb. v Poslanecké sněmovně.

⁹⁷ Osobně se domnívám, že by mělo být uvedeno, že tuto legitimaci mají účastníci a obecní úřad obce s rozšířenou působností. Dokud je ale aktivně legitimována k podávání návrhů na nařízení předběžných opatření obec, musí být stejným způsobem vymezena i aktivní legitimace k podávání návrhů na jejich zrušení.

⁹⁸ Stanovisko veřejného ochránce práv ze dne 30. 12. 2005, sp.zn./Čj.: 3998/2005/VOP/KP

⁹⁹ § 76a odst. 6 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

předložit spis krajskému soudu k rozhodnutí o odvolání. Potvrdí-li odvolací soud rozhodnutí soudu prvního stupně, zašle mu spis k dalšímu řízení. Soud prvního stupně doručí rozhodnutí odvolacího soudu účastníkům a doručením nabývá toto rozhodnutí právní moci. Po uplynutí lhůty 14 dnů od právní moci napadeného rozhodnutí mohou účastníci podat nový návrh na zrušení předběžného opatření, o němž soud opět musí rozhodnout do sedmi dnů a celá situace se opakuje bez omezení počtu návrhů, aniž by soud měl možnost o věci meritorně jednat a rozhodnout. Je zcela nepochybné, že toto zákonné řešení nesplnilo účel urychlení řízení, jak bylo jeho záměrem.¹⁰⁰

Po zrušení předběžného opatření se dítě vrací zpět do původní rodiny. Proto by si měl být soud vždy jist, že dítěti v tomto prostředí nehrozí další ohrožování či narušování jeho života nebo příznivého vývoje.

3.12. Komparace se slovenskou právní úpravou

Zvláštní předběžné opatření podle § 76a o.s.ř. není českým specifikem, obdobná předběžná opatření nalezneme i v právních rádech jiných států. Pro srovnání s českou právní úpravou jsem si zvolila úpravu slovenskou, jelikož jde o právní úpravu nám nejbližší, od rozdělení federace však lze sledovat postupné vzdalování obou právních řádů.

Po rozpadu České a Slovenské Federativní republiky došlo v obou nástupnických státech k recepci právních předpisů bývalé ČSFR.¹⁰¹ V České i Slovenské republice tak byl převzat mimo jiné i zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád. Z tohoto důvodu byla právní úprava předběžných opatření zpočátku existence samostatných států naprosto identická a omezovala se pouze na obecná předběžná opatření, postupem času se začaly objevovat v právních úpravách obou států odlišnosti.

V České republice bylo předběžné opatření podle § 76a o.s.ř. vloženo do o.s.ř. zákonem č. 238/1995 Sb. a začalo být účinné již 26. října 1995. Na Slovensku bylo obsahově stejné předběžné opatření podle § 75a občianskeho súdneho poriadku přijato až téměř o osm let později, a to zákonem č. 353/2003 Z. z. s účinností od 1. 9. 2003. Stejně jako v ČR předcházelo zrušení ustanovení § 46 zákona č. 94/1963 Zb., o rodině. Zatímco u nás k tomu došlo nálezem Ústavního soudu ČR, ve SR bylo ustanovení § 46 ZoR vypuštěno

¹⁰⁰ HOLUB, Milan, NOVÁ, Hana, SLADKÁ HYKLOVÁ, Jana. *Zákon o rodině: komentář a předpisy související*. 8. vydání. Praha: Linde Praha, 2007, s. 173.

¹⁰¹ V ČR ústavním zákonem č. 4/1993 Sb., o opatřeních souvisejících se zánikem České a Slovenské Federativní republiky, ve SR čl. 152 odst. 1 zákona č. 460/1992 Zb., Ústava Slovenskej republiky.

v legislativním procesu Národnou radou Slovenskej republiky, a to zákonem č. 127/2002 Z. z. s účinností od 1. 4. 2002.

Ustanovení § 75a o.s.p. bylo přijato ve znění téměř totožném s českou úpravou předběžného opatření podle § 76a o.s.ř. Podmínky pro nařízení předběžného opatření jsou stejné, na Slovensku se toto zvláštní předběžné opatření nařizuje v případě, kdy se dítě ocitne bez jakékoli péče nebo jsou-li jeho život, zdraví nebo příznivý vývoj vážně ohroženy nebo narušeny. Slovenský zákon navíc oproti českému zákonu výslovně hovoří o ohrožení nebo narušení zdraví jako důvodu pro nařízení tohoto předběžného opatření. To neznamená, že by v České republice nebylo možné pro porušení nebo ohrožení zdraví dítěte zvláštní předběžné opatření nařídit. Ohrožení či narušení zdraví je buď natolik intenzivní, že zároveň dochází k ohrožení života dítěte nebo jej lze zahrnout pod ohrožení či narušení příznivého vývoje dítěte.

Slovenská právní úprava vůbec nezná institut pěstounské péče na přechodnou dobu, proto jediným možným zvláštním předběžným opatřením podle § 75a o.s.p. je předběžné opatření o svěřeni dítěte do péče fyzické či právnické osoby, kterou soud v usnesení určí. Slovenský zákon na rozdíl od českého nehovoří o vhodném prostředí.

Další odlišností je vymezení aktivní legitimace k podání návrhu na toto zvláštní předběžné opatření. V ČR jsou aktivně legitimovány obce s rozšířenou působností, dle slovenské úpravy návrh podává orgán pověřený výkonem sociálně-právní ochrany a prevence, přičemž tento orgán není v občianskem súdnom poriadku bližšie špecifikován. Sociálně-právní ochrana dětí je na Slovensku upravena zákonem č. 305/2005 Z. z., o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Dle ustanovení § 73 odst. 2 písm. c) bod 1 tohoto zákona podávají návrhy na předběžná opatření podle § 75a o.s.p. na soud Úřady práce, sociálních věcí a rodiny. Povinnost orgánů sociálně-právní ochrany dětí tento návrh podat je zakotvena v ustanovení § 27 tohoto zákona. Stejně jako v České republice tak musí učinit bezodkladně ten orgán sociálně-právní ochrany dětí a sociální kurately, v jehož obvodu se dítě nachází, musí zabezpečit uspokojení základních životních potřeb dítěte a jeho přijetí do dětského domova.

Zpočátku bylo možné slovenské předběžné opatření podle § 75a o.s.p. nařizovat shodně jako v ČR pouze na návrh. Krátce na to, s účinností od 1. 10. 2004, umožnil zákon č. 428/2004 Z. z. slovenským soudům nařizovat zvláštní předběžné opatření podle § 75a o.s.p. i bez návrhu. Jde o významné oprávnění slovenských soudů, jež by dle mého názoru mělo být přiznáno i českým soudům. České soudy totiž nemají možnost nařídit zvláštní předběžné opatření podle § 76a o.s.ř. například na základě neformálního podnětu nebo na návrh jiné

osoby než je obec s rozšířenou působností, i když shledají nezbytnost jeho nařízení. Jedinou jejich možností je nařízení obecného předběžného opatření podle § 76 odst. 1 písm. b) o.s.ř., jež není ze zákona časově omezeno, což negarantuje tak rychlý postup v řízení jako v případě zvláštního předběžného opatření podle § 76a o.s.ř. Navíc nezletilé dítě musí být zastoupeno už při nařizování a výkonu tohoto předběžného opatření, což působí další průtahy v řízení. Pro nařízení a výkon obecného předběžného opatření podle § 76 odst. 1 písm. b) o.s.ř. také není zajištěna dosažitelnost soudce ani soudního vykonatele mimo pracovní dobu a zákon obsahuje další procesní odchylky, díky nimž není zajištěna tak neprodlená a účinná ochrana nezletilého dítěte jako v případě zvláštního předběžného opatření podle § 76a o.s.ř.

Zatímco dle české úpravy je vždy příslušný soud místně příslušný pro obvod navrhovatele, dle slovenské úpravy je to soud, který je příslušný k řízení ve věci samé. Až pokud není znám nebo nemůže včas zakročit, zakročí a nařídí předběžné opatření podle § 75a o.s.p. soud, v jehož obvodu se nezletilý zdržuje. Jakmile je to možné, postoupí věc příslušnému soudu.

Ani vymezení účastníků není zcela shodné. Dle ustanovení § 74 odst. 2 o.s.p. jsou účastníky řízení jsou ti, kteří by jimi byli, kdyby šlo o věc samu. Na rozdíl od české úpravy není uvedeno, že účastníkem je i navrhovatel. Slovenský o.s.p. však obecně vymezuje účastníky odlišně od českého o.s.ř. Účastníky řízení jsou navrhovatel (žalobce) a odpůrce (žalovaný) nebo ti, které zákon za účastníky označuje.¹⁰² V řízení, které je možné zahájit i bez návrhu, jsou účastníky i ti, o jejichž právech nebo povinnostech má být v řízení jednáno.¹⁰³ Okruh účastníků bude tedy v podstatě stejný včetně navrhovatele, zahajuje-li se řízení na návrh. Pokud jde o nezletilé dítě, platí na Slovensku stejná pravidla pro jeho zastoupení jako v České republice. Při nařízení a výkonu předběžného opatření nemusí být nezletilé dítě zastoupeno a nemá-li zákonného zástupce nebo nemůže-li jej zastupovat, ustanoví mu soud opatrovníka bezodkladně po uskutečnění výkonu předběžného opatření.

I na Slovensku musí mít návrh na nařízení předběžného opatření podle § 75a o.s.p. zákonem stanovené náležitosti. Jde o náležitosti obecné (kterému soudu je podání určeno, kdo jej činí, které věci se týká a co sleduje, podpis a datum) a o náležitosti zvláštní. Těmi jsou náležitosti uvedené v § 79 odst. 1 o.s.p. určené i pro jiná podání než návrhy na předběžná opatření a náležitosti uvedené v § 75 odst. 2 o.s.p. určené pro návrhy na předběžná opatření. Náležitostmi podle § 79 odst. 1 o.s.p. jsou identifikační údaje účastníků a jejich zástupců, údaje o státním občanství, pravdivé vylíčení rozhodných skutečností, označení důkazů,

¹⁰² § 90 zákona č. 99/1963 Zb., občianskeho súdneho poriadku, ve znění pozdějších předpisů

¹⁰³ § 94 zákona č. 99/1963 Zb., občianskeho súdneho poriadku, ve znění pozdějších předpisů

kterých se navrhovatel dovolává a musí být zřejmé, čeho se navrhovatel domáhá. Tytéž náležitosti jsou upraveny v tomtéž ustanovení českého o.s.ř., pro návrh na nařízení předběžného opatření podle § 76a o.s.ř. se však nepoužijí. Náležitostmi podle § 75 odst. 2 o.s.p. jsou vylíčení rozhodujících skutečností odůvodňujících nařízení předběžného opatření, uvedení podmínek důvodnosti nároku, kterému se má poskytnout předběžná ochrana a odůvodnění nebezpečí bezprostředně hrozící újmy. Z návrhu musí být zřejmé, čeho se míní navrhovatel domáhat návrhem ve věci samé. Návrh musí dále obsahovat označení fyzické osoby, které má být nezletilé dítě svěřeno do péče nebo označení zařízení pro výkon rozhodnutí soudu, do kterého má být dítě umístěno. Dříve bylo třeba, aby z návrhu bylo zřejmé, že se navrhovatel domáhá vydání předběžného opatření podle § 75a o.s.p., tento požadavek byl ale vypuštěn. Slovenskou úpravu náležitostí návrhů na předběžná opatření považuji za příliš roztržitou, je třeba použít tří ustanovení občianskeho súdneho poriadku, pričemž každé se nachází v jiné části zákona.¹⁰⁴ Některé náležitosti se opakují a není vyloučena náležitost označení důkazů, pričemž u předběžných opatření obecně platí, že tvrzené skutečnosti stačí osvědčit, dokazování se neprovádí.

Jelikož lze slovenské předběžné opatření podle § 75a o.s.p. nařídit i bez návrhu, nelze vyzvat navrhovatele, aby návrh ve lhůtě doplnil či opravil. S ohledem na naléhavost situace by měl soud nařídit předběžné opatření bez návrhu, pričemž potřebné informace si i neformálně obstarat od orgánu sociálně-právní ochrany dětí a sociální kurately. V ČR se soud pokusí o neformální odstranění vad návrhu a předběžné opatření podle § 76a o.s.ř. nařídí na návrh.

Lhůta pro rozhodnutí soudu o tomto zvláštním předběžném opatření je v obou právních řádech totožná a činí 24 hodin od doručení návrhu.

O předběžném opatření se vždy rozhoduje usnesením. Náležitosti usnesení obecně jsou u nás i na Slovensku stejné. Liší se ale problematika odůvodňování usnesení, jímž se nařizuje toto zvláštní předběžné opatření. Zatímco slovenská úprava stanoví, že vyhoví-li soud návrhu na nařízení předběžného opatření v celém rozsahu a ztotožňuje-li se se skutkovými a právními důvody návrhu na nařízení předběžného opatření, zkonstatuje to v odůvodnění a další důvody nemusí uvádět. Usnesení však odůvodnění obsahovat musí. V České republice není v těchto případech odůvodnění vůbec třeba.

Vykonatelnost rozhodnutí i jeho následný výkon jsou taktéž v obou státech upraveny totožně. Usnesení, kterým bylo nařízeno předběžné opatření, je vykonatelné vyhlášením, a

¹⁰⁴ § 42 odst. 3 (část první), § 75 odst. 2 (část druhá), § 79 odst. 1 (část třetí) zákona č. 99/1963 Zb., občianskeho súdneho poriadku, ve znění pozdějších předpisů

nevyhlašuje-li se, vydáním (vyhotovením). Soud se vždy postará, aby předběžné opatření bylo bez zbytečného odkladu vykonáno. Výkon uskutečňuje v součinnosti s příslušnými státními orgány.

I pro doručování platí v ČR a SR stejná pravidla. Nařídí-li soud předběžné opatření, doručí usnesení o jeho nařízení až při jeho výkonu. Účastníkům, kteří nebyli při výkonu přítomni, doručí toto usnesení spolu s vyrozuměním, že výkon byl proveden, až soud příslušný podle § 88 písm. c) o.s.ř. (o.s.p.). S usnesením o nařízení předběžného opatření se doručuje i návrh na nařízení předběžného opatření, bylo-li zahájeno na návrh. Usnesení o zamítnutí návrhu či o zastavení řízení ani případné odvolání navrhovatele se účastníkům s výjimkou navrhovatele nedoručuje. Je-li předběžné opatření nařízeno usnesením odvolacího soudu, doručuje se toto usnesení odvolacího soudu.

Po nařízení předběžného opatření jsou i slovenské soudy povinny z moci úřední zahájit řízení ve věci samé. Zatímco v České republice tak učiní bezodkladně po vykonání předběžného opatření nebo předání věci, nejpozději do jednoho měsíce, na Slovensku mají soudy tuto povinnost nejpozději do tří měsíců od nařízení předběžného opatření. Tuto lhůtu pokládám za příliš dlouhou, ve věcech nezletilých dětí by mělo být vždy rozhodováno pohotově. Dítě se po celou dobu trvání předběžného opatření nachází v nejistém postavení, příliš dlouhá doba jeho trvání může mít neblahý dopad na vývoj dítěte.

V České republice vždy řízení ve věci samé vede soud příslušný podle § 88 písm. c) o.s.ř. Slovenský zákon v ustanovení § 81 odst. 2 o.s.p. uvádí, že *„jestliže soud nařídil předběžné opatření podle § 75a, začne i bez návrhu řízení o výchově nezletilého nejpozději do tří měsíců od nařízení předběžného opatření“*. Z toho vyplývá, že řízení by měl zahájit soud, který předběžné opatření nařídil. Je však třeba přihlížet i ustanovení § 74 odst. 2 o.s.p., podle nějž *„jen co je to však možné, postoupí věc příslušnému soudu“*. Možné by to mělo být právě po výkonu rozhodnutí, je-li příslušný soud znám. Vyplývá to i z toho, že usnesení o nařízení předběžného opatření s vyrozuměním o jeho výkonu doručuje již soud příslušný podle § 88 písm. c) o.s.p.

Usnesení o zahájení řízení bez návrhu soud vždy doručí účastníkům do vlastních rukou. V České republice je třeba toto usnesení doručit i osobě, které bylo nezletilé dítě na základě předběžného opatření svěřeno do péče, na Slovensku tato povinnost není stanovena.

Rozdíl mezi českou a slovenskou úpravou spočívá také v době trvání předběžného opatření. České předběžné opatření podle § 76a o.s.ř o umístění dítěte ve vhodném prostředí trvá jeden měsíc od jeho vykonatelnosti a předběžné opatření o svěřeni dítěte do pěstounské

péče na přechodnou dobu tři měsíce od jeho vykonatelnosti. U obou těchto předběžných opatření je možné prodloužení doby trvání, přičemž by celková doba trvání neměla přesáhnout šest měsíců od vykonatelnosti. Slovenské předběžné opatření podle § 75a o.s.p. trvá vždy tři měsíce od jeho vykonatelnosti. Pokud bylo před uplynutím této lhůty zahájeno řízení ve věci samé, předběžné opatření trvá dále, aniž by jej bylo třeba prodloužovat. Zaniká až v okamžiku, kdy se rozhodnutí ve věci samé stane vykonatelným. V průběhu řízení ve věci samé tedy nemůže předběžné opatření zaniknout uplynutím doby, což se v České republice občas stane, zapomene-li soud předběžné opatření prodloužit. V těchto případech je třeba předběžné opatření nařizovat znovu, čemuž se slovenský zákonodárce vyhnul.

Celková doba trvání tohoto předběžného opatření není ve SR omezena. Je však omezena délka trvání řízení ve věcech péče soudu o nezletilé, a to šesti měsíci od zahájení řízení. Řízení je možné prodloužit jen tehdy, není-li z vážných důvodů a objektivních příčin možné v této lhůtě provést důkazy. Přičteme-li k této šestiměsíční lhůtě tři měsíce, které má soud na zahájení řízení, zjistíme, že slovenské předběžné opatření může trvat až devět měsíců i déle, je-li řízení ve věci samé prodlouženo. Kromě zkrácení lhůty k zahájení řízení by proto měl slovenský zákon v zájmu urychleného rozhodnutí stanovit i celkovou dobu trvání předběžného opatření podle § 75a o.s.p.

Proti usnesení o předběžném opatření je v obou státech přípustné odvolání. Podmínky podání odvolání jsou stejné, česká i slovenská úprava také shodně připouští tzv. autoremeduru, tzn. že usnesení o předběžném opatření může na základě odvolání změnit přímo soud prvního stupně, pokud odvolání v celém rozsahu vyhoví. České soudy mají na rozhodnutí o odvolání stanovenu lhůtu 15 dní, zatímco slovenské soudy 24 hodin od předložení věci odvolacímu soudu. Lhůta pro předložení věci odvolacímu soudu ale v obou právních řádech chybí.¹⁰⁵ Pokud na Slovensku odvolací soud zruší rozhodnutí soudu prvního stupně, kterým rozhodl o návrhu na nařízení předběžného opatření, soud první stupně opětovně rozhodne ve lhůtě 24 hodin ode dne vrácení věci odvolacím soudem. Česká úprava žádnou lhůtu pro rozhodnutí soudu prvního stupně po vrácení věci odvolacím soudem neupravuje. Jak jsem již uvedla výše, v tomto případě by bylo vhodné inspirovat se slovenskou úpravou a lhůty zkrátit i v České republice na 24 hodin.

Předběžné opatření může dle slovenské úpravy stejně jako dle české úpravy zaniknout buď ex lege nebo zrušením. Důvody zániku i zrušení předběžných opatření jsou v obou

¹⁰⁵ Obecně se odvolání v ČR i SR předkládá odvolacímu soudu až po uplynutí odvolací lhůty, která je patnáctidenní od doručení rozhodnutí. De lege ferenda by mělo být uvedeno, že soud tak v těchto případech učiní bezodkladně.

státech stejné, přičemž se podpůrně použijí ustanovení vztahující se na obecná předběžná opatření. Na Slovensku je kromě toho upraven i zvláštní důvod zániku předběžného opatření podle § 75a o.s.p., kterým je vykonatelnost rozhodnutí ve věci samé. Český zákon naopak upravuje zvláštní úpravu zrušení předběžného opatření podle § 76a o.s.ř., která však díky chybnému vymezení osob oprávněných k podávání návrhů na zrušení předběžného opatření podle § 76a o.s.ř. a krátkým lhůtám k opakování takových návrhů působí značné problémy.

Česká a slovenská úprava zvláštního předběžného opatření podle § 76a o.s.ř. či podle § 75a o.s.p. vykazují řadu společných, ale i řadu rozdílných znaků. Pozitivně na slovenské úpravě hodnotím zejména možnost soudu nařídít toto zvláštní předběžné opatření ex offio a zakotvení krátkých lhůt pro rozhodování o odvolání proti usnesení o předběžném opatření, negativně naopak příliš dlouho lhůtu pro zahájení řízení ve věci samé a skutečnost, že není stanovena žádná krajní doba trvání předběžného opatření.

Závěr

Cílem mé práce bylo provést komplexní analýzu právní úpravy předběžného opatření podle § 76a o.s.ř., poukázat na problémy, k nimž při aplikaci tohoto předběžného opatření dochází a uvést legislativní změny, které se tohoto předběžného opatření dotkly. Je zajímavé, kolika zásadními novelizacemi za krátkou dobu své existence zvláštní předběžné opatření podle § 76a o.s.ř. prošlo a jak původně strohá úprava byla neustále rozšiřována až do dnešní podoby. Přesto je právní úprava stále značně nedokonalá a vyžaduje řadu dalších novelizací.

Svoji diplomovou práci jsem rozčlenila do tří kapitol. V první kapitole jsem se pokusila vymezit charakteristické znaky předběžných opatření a objasnit jejich význam v civilním procesu. V kapitole druhé jsem uvedla členění předběžných opatření a popsala základní rozdíly mezi předběžnými opatřeními obecnými a zvláštními. Tyto dvě kapitoly jsou poměrně stručné, jde o jakýsi úvod do problematiky předběžných opatření, jež mi umožnil zabývat se dále již jen předběžným opatřením podle § 76a o.s.ř. Nejrozsáhlejší část práce tvoří kapitola třetí, kterou jsem rozdělila do 12 podkapitol věnovaným pouze předběžnému opatření podle § 76a o.s.ř.

V podkapitole první jsem osvětlila důvody, které vedly k přijetí právní úpravy zvláštního předběžného opatření podle § 76a o.s.ř., jimiž jsou veřejný zájem na ochraně nezletilých dětí a nález Ústavního soudu ČR č. 72/1995 Sb., který zrušil předchozí právní úpravu pro rozpor s čl. 32 odst. 4 Listiny základních práv a svobod.

V podkapitole druhé jsem uvedla druhy zvláštního předběžného opatření podle § 76a o.s.ř., tj. předběžné opatření o umístění dítěte ve vhodném prostředí a předběžné opatření svěřením dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu, a podmínky pro jejich nařízení. U prvně uvedeného předběžného opatření jsem se zabývala i otázkou vhodného prostředí. V praxi je využíváno právě jen toto předběžné opatření o umístění dítěte do vhodného prostředí. Přitom jsem se při rozhovorech s pracovníky OSPOD dozvěděla, že by rádi dávali přednost osobní péči o dítě v podobě pěstounské péče na přechodnou dobu před péčí ústavní, z důvodu nedostatku pěstounů poskytujících tento druh péče však nemají tuto možnost. Proto se domnívám, že možnost stát se pěstounem na přechodnou dobu by měla být více medializována.

V podkapitole třetí jsem vytyčila, kdo je účastníkem řízení o předběžném opatření podle § 76a o.s.ř. a nastínila problém, který přinesla novela č. 59/2005 Sb., když přenesla aktivní legitimaci k podávání návrhů na předběžná opatření z obecních úřadů obcí

s rozšířenou působností na obce s rozšířenou působností. Fakticky návrhy stále podávají obecní úřady, které jsou jedním z orgánů obce, ale hlavně jsou OSPOD. Změna aktivní legitimace nebyla dle mého názoru nezbytná. Deset let podávaly návrhy na předběžná opatření bez potíží úřady bez hmotněprávní subjektivity (okresní úřady, poté obecní úřady obcí s rozšířenou působností), jimž byla procesní subjektivita zákonem přiznána, přestože tak nebylo učiněno výslovně. Novela přinesla řadu problémů, jelikož podávání návrhů na předběžná opatření je výkonem státní správy, o.s.ř. však vyvolává dojem, že jde o výkon samostatné působnosti obce a že by obec měla návrhy podávat svým jménem. Občanský soudní řád se tak dostal do rozporu se zákonem o obcích i se ZSPOD. Další potíže související s přenosem aktivní legitimace na obce s rozšířenou působností jsem vymezila v podkapitole páté.

V podkapitole čtvrté jsem se zabývala postupem OSPOD před samotným podáním návrhu. Rozlišila jsem situace, kdy je a kdy není třeba dítě z rodiny odebrat. Dále jsem vymezila úkony, které pracovníci OSPOD musí učinit ještě předtím, než návrh podají. Zpracování této části mi umožnily zejména informace, které mi poskytli pracovníci OSPOD.

Podkapitola pátá nazvaná „Návrh na nařízení předběžného opatření podle § 76a o.s.ř.“ jen potvrdila, že změna aktivní legitimace k podávání návrhů na předběžná opatření nebyla příliš šťastným řešením. Návrhy na předběžná opatření musí být podle zákona o obcích nadále označovány slovy „obecní úřad“, poněvadž podávání těchto návrhů je výkonem státní správy. Jsou-li písemnosti označeny pouze jako „obec“, znamená to dle zákona o obcích, že jsou vyhotovené v samostatné působnosti. De lege ferenda bych navrhla vrátit se k předchozí úpravě a navrátit aktivní legitimaci obecním úřadům obcí s rozšířenou působností. Z důvodu právní jistoty by bylo vhodné výslovně jim přiznat způsobilost být účastníkem řízení v dané věci.

V podkapitole šesté jsem podrobně rozebrala rozhodnutí o návrhu na předběžná opatření. Konkrétně lhůtu, v níž musí soud rozhodnout, formu a druh rozhodnutí, jeho náležitosti, právní moc, vykonatelnost a závaznost rozhodnutí o předběžném opatření a také jeho doručování účastníkům.

Podkapitola sedmá popisuje postup soudu a pracovníků OSPOD při výkonu předběžného opatření podle § 76a o.s.ř. V souvislosti s výkonem předběžného opatření pracovníci OSPOD upozorňují na naprostou nevzdělanost soudních vykonavatelů, co se týče zacházení s dětmi. Mám za to, že by soudní vykonavatelé měli absolvovat alespoň školení zaměřené na výkon rozhodnutí ve věcech nezletilých dětí.

Navazuje podkapitola, která se týká zahájení řízení ve věci samé. V této části diplomové práce jsem se omezila pouze na určení příslušnosti soudu pro řízení ve věci samé, na povinnost soudu zahájit řízení z úřední povinnosti a výčet řízení, jež připadají v úvahu. Bližší rozbor nebyl z hlediska rozsahu práce možný.

V podkapitole deváté se věnuji době trvání obou druhů předběžného opatření podle § 76a o.s.ř. včetně prodlužování doby jejich trvání. V zájmu urychleného rozhodnutí je stanovení doby trvání předběžného opatření nezbytné. Přesto jednoměsíční lhůtu, již je omezeno předběžné opatření o umístění dítěte do vhodného prostředí, považuji za příliš krátkou. V naprosté většině případů soudy v této lhůtě nejsou schopny ve věci samé rozhodnout a dochází minimálně jednou k prodlužování doby předběžného opatření. Ve výjimečných případech může předběžné opatření trvat déle než šest měsíců, tzn. že by po dobu jeho trvání mohlo dojít šestkrát i vícekrát k jeho prodloužení. Nehledě na to, že si soudy tyto lhůty nedostatečně hlídají a jejich neprodloužení vede k zániku předběžného opatření v průběhu řízení ve věci samé. De lege ferenda bych proto navrhovala, aby došlo ke sjednocení úpravy pro obě zvláštní předběžná opatření, a aby i předběžná opatření o umístění dítěte do vhodného prostředí trvala tři měsíce od vykonatelnosti s možností prodlužování a se současným omezením celkové doby jejich trvání šesti měsíci. Po jejich uplynutí by mělo docházet k prodloužení doby trvání předběžného opatření opravdu pouze výjimečně.

Podkapitola desátá se zabývá opravnými prostředky proti rozhodnutí soudu o předběžném opatření podle § 76a o.s.ř., z nichž je však přípustné pouze odvolání. Kromě toho se lze bránit ústavní stížností, tu ale nelze považovat za opravný prostředek. Řízení o odvolání působí v praxi průtahy v řízení ve věci samé, jelikož soudu rozhodujícímu o odvolání je třeba předat opatrovnický spis. Z tohoto důvodu nemůže příslušný soud zahájit řízení ve věci samé a bylo-li již zahájeno, nelze v řízení pokračovat. Odvolání se podává u soudu, který o předběžném opatření rozhodl v prvním stupni. Tento soud má možnost sám o odvolání rozhodnout, vyhoví-li mu v celém rozsahu, nebo předloží věc svému odvolacímu soudu, jež je povinen rozhodnout do 15 dnů od předložení věci. Odvolací soud hodnotí stav, který byl dán v době vyhlášení či vydání usnesení soudu prvního stupně, není možné uvádět nové skutečnosti nebo důkazy. Odvolací soud tedy vychází ze stejných podkladů jako soud prvního stupně, proto by měl rozhodnout stejně rychle.

De lege ferenda bych navrhovala zkrácení lhůty pro rozhodnutí odvolacího soudu na 24 hodin od předložení věci odvolacímu soudu. Soud prvního stupně by měl věc předat odvolacímu soudu bezodkladně, využije-li autoremeduru a rozhodnutí sám změní, měl by tak

učinit taktéž ve 24 hodinové lhůtě. Jiné řešení by mohlo spočívat v předkládání kopií spisů odvolacím soudům, což by umožňovalo zároveň pokračovat v řízení ve věci samé. Zkrácení lhůt v tomto případě ovšem považuji za vhodnější, souběh odvolacího řízení a řízení ve věci samé by byl zřejmě v rozporu se zásadou hospodárnosti. Také by hrozilo nebezpečí, že soud rozhodne ve věci samé o výchově nezletilého rychleji než odvolací soud o zrušení předběžného opatření, což by zřejmě vedlo k dalšímu řízení o odvolání proti rozhodnutí ve věci samé.

V podkapitole jedenácté jsem se zaměřila na zánik předběžného opatření podle § 76a o.s.ř., a to jak na zánik ex lege, tak na zrušení soudním rozhodnutím. Zánik ex lege není speciálně pro předběžné opatření podle § 76a o.s.ř. upraven, je třeba použít ustanovení § 77 odst. 1 o.s.ř., jež vymezuje obecně důvody zániku předběžných opatření. Tato úprava však není uspokojivá, protože první tři důvody zániku předběžných opatření se týkají pouze případů, kdy je následující řízení ve věci samé zahajováno na návrh. Je-li řízení zahájeno z moci úřední, uplatní se jen důvod čtvrtý a předběžné opatření zaniká uplynutím doby jeho trvání. De lege ferenda by bylo vhodné upravit samostatně důvody pro zánik předběžného opatření podle § 76a o.s.ř. ex lege nebo alespoň pro případ tohoto předběžného opatření vyloučit důvod, podle něž předběžné opatření zaniká, nebylo-li vyhověno návrhu ve věci samé. Důvodem zániku ex lege by vedle uplynutí doby trvání měla být vykonatelnost rozhodnutí ve věci samé, jak je tomu na Slovensku.

Zrušení předběžného opatření podle § 76a o.s.ř. rozhodnutím soudu také vyžaduje novelizaci. V současnosti je nesystematicky upraveno na dvou místech, a to v ustanovení § 76a odst. 6 a v ustanovení § 77 odst. 2 o.s.ř. De lege ferenda bych určitě navrhla sloučení do jednoho ustanovení nebo alespoň přesun věty druhé z ustanovení § 77 odst. 2 do ustanovení § 76a odst. 6 o.s.ř., tak aby ustanovení § 77 odst. 2 obsahovalo úpravu obecnou a ustanovení § 76a odst. 6 úpravu zvláštní. Zrušení předběžného opatření je možné na návrh nebo i bez návrhu. De lege ferenda by bylo také více než vhodné změnit vymezení aktivní legitimace k podávání návrhů na zrušení předběžného opatření podle § 76a o.s.ř. na účastníky řízení o předběžném opatření a obecní úřad obce s rozšířenou působností. Současný výčet je z důvodů uvedených v této podkapitole naprosto nevyhovující.

Také zakotvení možnosti účastníků podávat v krátkých lhůtách návrhy na zrušení předběžného opatření podle § 76a o.s.ř. působí v praxi nemalé potíže. O návrhu je soud povinen rozhodnout do sedmi dnů od jeho podání, proti rozhodnutí však lze podat odvolání a pro rozhodnutí odvolacího soudu není lhůta stanovena. V případě odvolání dochází opět k předání spisu odvolacímu soudu a k průtahům v řízení. De lege ferenda by měla být

stanovena lhůta i pro odvolací soud. Navrhovala bych stejně jako v případě rozhodování o zrušení předběžného opatření sedmidenní lhůtu. Zde nepovažuji lhůtu za příliš dlouhou, jelikož soud musí nepochybně zjistit skutkový stav věci tak, aby nedošlo k navrácení dítěte do prostředí, kde by mohly být jeho zájmy ohroženy. Zároveň bych navrhla předávání kopie spisu odvolacímu soudu. Návrhy lze totiž podávat opakovaně z týchž důvodů, čehož by účastníci mohli záměrně využívat a oddalovat tak rozhodnutí ve věci samé.

Svou diplomovou práci jsem uzavřela komparací české a slovenské právní úpravy. Vymezila jsem společné znaky a také odlišnosti předběžného opatření podle § 76a o.s.ř. a předběžného opatření podle § 75a o.s.p. Je třeba říci, že obě právní úpravy mají k dokonalosti daleko. V některých aspektech pro nás může být slovenská úprava inspirací, v jiných je tomu právě naopak. Kromě zkrácení lhůt pro rozhodování odvolacího soudu, o nichž jsem se již zmínila, bych de lege ferenda navrhla po vzoru slovenské úpravy zakotvení možnosti soudu nařídít toto předběžné opatření ex offio, shledá-li soud, že je to pro ochranu zájmů dítěte potřeba.

Na závěr bych ráda uvedla, že ačkoli je předběžné opatření podle § 76a o.s.ř. tématem velice zajímavým, je také tématem značně problematickým. Toto předběžné opatření není jen institutem civilního procesu, ale také institutem sociálně-právní ochrany dětí. Prolíná se zde právo veřejné s právem soukromým, civilní soud zasahuje do soukromých subjektivních práv na návrh orgánu veřejné správy a ve veřejném zájmu. Přitom jde o tak podstatný zásah do práv, že by jeho právní úprava měla být jasná a bezproblémová, nikoli tak diskutabilní jako regulace současná. Dosavadní novely však ve většině případů přinesly více škody než užitku. Lze jen doufat, že v budoucnu půjde vývoj opačným směrem, dojde k odstranění všech sporných otázek a nastolení účinné právní regulace.

Prameny a literatura

Monografie

HLAVSA, Petr, STAVINHOVÁ, Jaruška. *Civilní proces a organizace soudnictví*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita a nakladatelství Doplněk, 2003. 660 s.

HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3. vydání. Brno: Masarykova univerzita a nakladatelství Doplněk, 2006. 398 s.

KINDL, Milan, ŠÍMA, Alexander, DAVID, Ondřej. *Občanské právo procesní*. 1. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o., 2005. 415 s.

KURKA, Vladimír, DRÁPAL, Ljubomír. *Výkon rozhodnutí v soudním řízení*. 1. vydání. Praha: Linde, 2004. 854 s.

MAZÁK, Ján a kol. *Základy občianskeho procesného práva*. 4. vydání. Bratislava: Iura edition, 2009. 897 s.

SCHELLEOVÁ, Ilona a kol. *Civilní proces*. 1. vydání. Praha: Eurolex Bohemia, 2006. 1202 s.

SLÁDEČEK, Vladimír. *Obecné správní právo*. 2. vydání. Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2009. 464 s.

ŠPECIÁNOVÁ, Šárka. *Právní manuál pro sociálně-právní ochranu dětí*. 1. vydání. Praha: Linde, 2005.

TRIPES, Antonín. *Exekuce v soudní praxi*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006. s. 836.

VRCHA, Pavel. *Civilní judikatura: výběr aktuálních rozhodnutí Nejvyššího soudu a Ústavního soudu České republiky: judikáty týkající se občanského soudního řádu a občanského zákoníku*. 2. vydání. Praha: Linde Praha, 2005. 1295 s.

WINTEROVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní: vysokoškolská učebnice*. 5. vydání. Praha: Linde Praha, 2008. 751 s.

Komentáře

BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád: komentář. I. díl. 7. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2006. 1042 s.

BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád: komentář. II. díl. 7. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2006. 1046 s.

DAVID, Ludvík a kol. *Občanský soudní řád: komentář. I. díl (§ 1 až 200za).* 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009. 1108 s.

DAVID, Ludvík a kol. *Občanský soudní řád: komentář. II. díl (§ 201 až 376).* 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009. 948 s.

HLAVSA, Petr. *Občanský soudní řád; Soudní řád správní a předpisy souvisící: s úvodem k aplikaci komunitárního práva a k předběžné otázce.* 5. vydání. Praha: Linde Praha, 2008. 647 s.

HOLUB, Milan, NOVÁ, Hana, SLADKÁ HYKLOVÁ, Jana. *Zákon o rodině: komentář a předpisy související.* 8. vydání. Praha: Linde Praha, 2007. 751 s.

HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině; Zákon o registrovaném partnerství: komentář.* 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. 558 s.

NOVOTNÁ, Věra, BURDOVÁ, Eva. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí: komentář.* 3. vydání. Praha: Linde, 2007. 471 s.

PLECITÝ, Vladimír, HLAVSA, Petr, KOCOUREK, Jiří. *Civilní kodexy: občanský zákoník, občanský soudní řád: výklad, judikatura, související předpisy.* 1. vydání, Praha: Eurounion, 2001. 1330 s.

WINTEROVÁ, Alena a kol. *Občanský soudní řád s vysvětlivkami a judikaturou.* 3. vydání. Praha: Linde Praha, 2007. 1087 s.

Odborné články

BAYEROVÁ, Monika. Obecná charakteristika Úmluvy o právech dítěte. *Právo a rodina*, 2000, roč. 2, č. 5, s. 8-10.

ČERNÁ, Iva. Problematické aspekty při aplikaci předběžného opatření o odnětí dítěte z péče rodičů. *Právo a rodina*, 2007, roč. 9, č. 12, s. 8-13.

DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, Jana. Změny občanského soudního řádu významné pro rodinněprávní vztahy. *Právo a rodina*, 2000, roč. 2, č. 5, s. 1-6.

KOUKAL, Pavel. Nová právní úprava předběžného opatření. *Ad Notam*, 2005, roč. 11, č. 2, s. 66-67.

KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Sbližování a vzdalování slovenského a českého rodinného práva. *Právník*, 2005, roč. 144, č. 2, s. 157-182.

KRISTKOVÁ, Veronika. Práva dítěte a procesní praxe českých soudů. *Právní fórum*, 2005, roč. 2, č. 11, s. 73-79.

MACHÁČKOVÁ, Lenka. Sociálně-právní ochrana dětí. *Iuridica*, 2001, roč. 3, č. 3, s. 107-116.

MAŠEK, Daniel. Specifika občanskoprávního řízení ve věcech péče o nezletilé. *Rodinné právo*, 1999, roč. 1, č. 11, s. 1-3.

NOVÁ, Hana. Úmluva o právech dítěte a problémy její aplikace v ČR. *Právo a rodina*, 2001, roč. 3, č. 9, s. 12-17.

NOVÁ, Hana. Úmluva o právech dítěte a problémy její aplikace v ČR (pokračování). *Právo a rodina*, 2001, roč. 3, č. 10, s. 8-12.

NOVOTNÁ, Věra. Co je v zájmu dítěte. *Právo a rodina*, 2001, roč. 3, č. 3, s. 18-20.

NOVOTNÁ, Věra. Co je v zájmu dítěte (pokračování). *Právo a rodina*, 2001, roč. 3, č. 9, s. 4-6.

NOVOTNÁ, Věra. Kdy je možné rodičům odebrat dítě? *Právo a rodina*, 2006, roč. 8, č. 2, s. 1-4.

NOVOTNÁ, Věra. Nástroj k řešení rodinných neshod. *Právo a rodina*, 2002, roč. 4, č. 10, s. 6-10.

NOVOTNÁ, Věra. Novela občanského soudního řádu a spolupráce soudů a orgánů sociálně-právní ochrany dětí při výkonu rozhodnutí o výchově nezletilých dětí - 1. část. *Právo a rodina*, 2008, roč. 10, č. 11, s. 1-4.

NOVOTNÁ, Věra. Nový zákon o sociálně-právní ochraně dětí. *Rodinné právo*, 1999, roč. 1, č. 12, s. 7-11.

NOVOTNÁ, Věra. Nový zákon o sociálně-právní ochraně dětí. *Právo a rodina*, 2000, roč. 2, č. 1, s. 12-16.

NOVOTNÁ, Věra. Nový zákon o sociálně-právní ochraně dětí (pokračování). *Právo a rodina*, 2000, roč. 2, č. 2, s. 4-8.

NOVOTNÁ, Věra. Nový zákon o sociálně-právní ochraně dětí (pokračování). *Právo a rodina*, 2000, roč. 2, č. 3, s. 3-8.

NOVOTNÁ, Věra. O sociálně-právní ochraně dětí. *Rodinné právo*, 1999, roč. 1, č. 10, s. 19-21.

NOVOTNÁ, Věra. O sociálně-právní ochraně dětí. *Rodinné právo*, 1999, roč. 1, č. 11, s. 11-16.

NOVOTNÁ, Věra. Ochrana zdraví dítěte. *Právo a rodina*, 2005, roč. 7, č. 2, s. 14-19.

NOVOTNÁ, Věra. Ochrana a pomoc nezletilým cizincům. *Právo a rodina*, 2000, roč. 2, č. 12, s. 5-8.

NOVOTNÁ, Věra. Práva pacientů – nezletilých dětí. *Právo a rodina*, 2003, roč. 5, č. 10, s. 6-9.

NOVOTNÁ, Věra. Ochrana zdraví dítěte. *Právo a rodina*, 2005, roč. 7, č. 2, s. 14-19.

NOVOTNÁ, Věra. Úprava předběžných opatření v novele občanského soudního řádu a výkon opatrovnictví. *Právo a rodina*, 2005, roč. 7, č. 9, s. 19-22.

NOVOTNÁ, Věra. Význam úzké spolupráce soudů a orgánů sociálně-právní ochrany dětí. *Právo a rodina*, 2005, roč. 7, č. 3, s. 4-7.

NOVOTNÁ, Věra. Změny v zákoně o rodině a v dalších předpisech o sociálně-právní ochraně dětí. *Právo a rodina*, 2004, roč. 10, č. 3, s. 1-4.

PEJŠEK, Vít. Předběžné opatření. *Právní rádce*, 2006, roč. 14, č. 3, s. 24-26.

SOCHOR, Karel. Ustanovení § 76a o.s.ř. a jeho aplikace. *Právní praxe*, 1997, roč. 45, č. 1, s. 18-21.

VÁCHOVÁ, Soňa. O předběžném opatření. *Rodinné právo*, 1999, roč. 1, č. 5, s. 15-17.

WESTPHALOVÁ, Lenka. Možnosti zásahů státu do práv rodičů a dětí – poskytování sociálně-právní ochrany. *Právo a rodina*, 2007, roč. 9, č. 7, s. 19-23.

WESTPHALOVÁ, Lenka. Možnosti zásahů státu do práv rodičů a dětí – poskytování sociálně-právní ochrany (2.). *Právo a rodina*, 2007, roč. 9, č. 8, s. 13-16.

WINTEROVÁ, Alena. Nad osmnáctou novelou (a devatenácti novelizacemi) občanského soudního řádu. *Právní praxe*, 1996, roč. 44, č. 4, s. 186-200.

Právní předpisy a mezinárodní smlouvy

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Ústavní zákon č. 460/1992 Zb., Ústava Slovenskej republiky, ve znění pozdějších předpisů

Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součást ústavního pořádku ČR, ve znění pozdějších předpisů

Sdělení Federálního Ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb., o sjednání Úmluvy o právech dítěte

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 96/2001 Sb., o přijetí Úmluvy na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny: Úmluva o lidských právech a biomedicíně

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění zákona č. 234/1992 Sb. účinném ke dni 1. 7. 1992

Zákon č. 94/1963 Zb., o rodině, ve znění zákona č. 195/1998 Z. z. účinném ke dni 1. 7. 1998

Zákon č. 94/1963 Zb., o rodině, ve znění zákona č. 72/2002 Z. z. a zákona č. 127/2002 Z. z. účinných ke dni 1. 4. 2002

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění zákona č. 238/1995 Sb. účinném ke dni 1. 1. 1996

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění zákona č. 320/2002 Sb. účinném ke dni 1. 1. 2003

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění zákona č. 59/2005 Sb. účinném ke dni 1. 4. 2005

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění zákona č. 134/2006 Sb. účinném ke dni 1. 6. 2006

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění zákona č. 295/2008 Sb. účinném ke dni 1. 10. 2008

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění zákona č. 7/2009 Sb. účinném ke dni 1. 7. 2009

Zákon č. 99/1963 Zb., občiansky súdny poriadok, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 99/1963 Zb., občiansky súdny poriadok, ve znění zákona č. 353/2003 Sb. účinném ke dni 1. 9. 2003

Zákon č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 114/1988 Sb., o působnosti orgánů České socialistické republiky v sociálním zabezpečení, ve znění zákona č. 293/1993 a zákona č. 307/1993 Sb. účinných ke dni 1. 1. 1994

Zákon č. 114/1988 Sb., o působnosti orgánů České socialistické republiky v sociálním zabezpečení, ve znění zákona č. 238/1995 Sb. účinném ke dni 1. 1. 1996

Zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 352/2001 Sb., o užívání státních symbolů České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů

Zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 305/2005 Z. z., o sociálněprávní ochraně dětí a o sociální kuratele, ve znění pozdějších předpisů

Vyhláška Ministerstva spravedlnosti ČR č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, ve znění pozdějších předpisů

Vyhláška Ministerstva práce a sociálních věcí České republiky č. 182/1991 Sb., kterou se provádí zákon o sociálním zabezpečení a zákon České národní rady o působnosti orgánů České republiky v sociálním zabezpečení, ve znění vyhlášky č. 137/1994 Sb. účinné ke dni 1. 7. 1994

Judikatura

Rozsudek páté Evropského soudu pro lidská práva ze dne 26. 10. 2006 ve věci Wallová a Walla proti České republice, stížnost č. 23848/04. Dostupné z <<http://portal.justice.cz>>.

Rozsudek páté sekce Evropského soudu pro lidská práva ze dne 21. 6. 2007 ve věci Havelka a ostatní proti České republice, stížnost č. 23499/06. Dostupné z <<http://portal.justice.cz>>.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 28. 3. 1995, sp. zn. Pl. ÚS 20/94

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 10. 11. 1999, sp. zn. II. ÚS 221/98

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 21. 11. 2001, sp. zn. IV. ÚS 189/01

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 20. 8. 2004, sp. zn. III. ÚS 459/03

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 26. 6. 2008, sp. zn. III. ÚS 3284/07

Stanovisko Nejvyššího soudu ČR ze dne 13. 6. 2007, sp. zn. Cpjn 19/2006

Stanovisko veřejného ochránce práv ze dne 30. 12. 2005, sp. zn./Čj.: 3998/2005/VOP/KP

Stanovisko veřejného ochránce práv ze dne 24. 3. 2006, sp. zn./Čj.: 2653/2005/VOP/AŽ

Internetové a další zdroje

MOTEJL, Otakar a kol. Sborník stanovisek veřejného ochránce práv: Rodina a dítě. www.ochrance.cz, 2007 [cit. 1. listopadu 2009]. Dostupné na <<http://www.ochrance.cz/dokumenty/dokument.php?back=/cinnost/sbornik.php&doc=864>>

Instrukce Ministerstva spravedlnosti, Ministerstva vnitra, Ministerstva zdravotnictví, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a Ministerstva práce a sociálních věcí ze dne 5. 4. 2007 č. j. 142/2007-ODS-Org, kterou se upravuje postup při výkonu soudních rozhodnutí o výchově nezletilých dětí. Dostupné na <<http://www.mpsv.cz/cs/7247>>

Metodický pokyn MPSV ze dne 2. 11. 1995 k postupu obecních úřadů obcí s rozšířenou působností při poskytování pomoci ohroženým dětem (upravený podle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů) – ve znění účinném od 15. 3. 2007. Dostupné na <<http://www.mpsv.cz/cs/7248>>

Sdělení Ministerstva spravedlnosti ze dne 25. srpna 2008, č. j. 258/2007-LO-SP/96, kterým se stanoví seznam vhodných prostředí pro umístování nezletilých dětí, které se ocitly bez jakékoliv péče nebo je-li jejich život nebo příznivý vývoj vážně ohrožen nebo narušen v řízení podle § 76a odst. 1 zákona č. 295/2008 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné na <<http://portal.justice.cz/ms/soubor.aspx?id=74233>>

Důvodová zpráva k návrhu zákona, kterým se mění občanský soudní řád a zákon o sociálně-právní ochraně dětí ze dne 16. 1. 2008, PSP, tisk 390/0. ASPI [databáze].

Důvodová zpráva k návrhu zákona, kterým se mění zákon o sociálně - právní ochraně dětí, zákon o rodině a další zákony ze dne 1. 6. 2005, PSP, tisk 995/0. ASPI [databáze].

VRCHA, Pavel. Civilní sporný proces. Předběžná opatření. *ASPI - Původní nebo upravené texty pro ASPI*, 1. 9. 2006. ASPI [databáze].

<<http://nalis.usoud.cz>>

<<http://www.nsoud.cz>>

< <http://portal.justice.cz>>

<<http://www.psp.cz>>

ASPI [databáze]